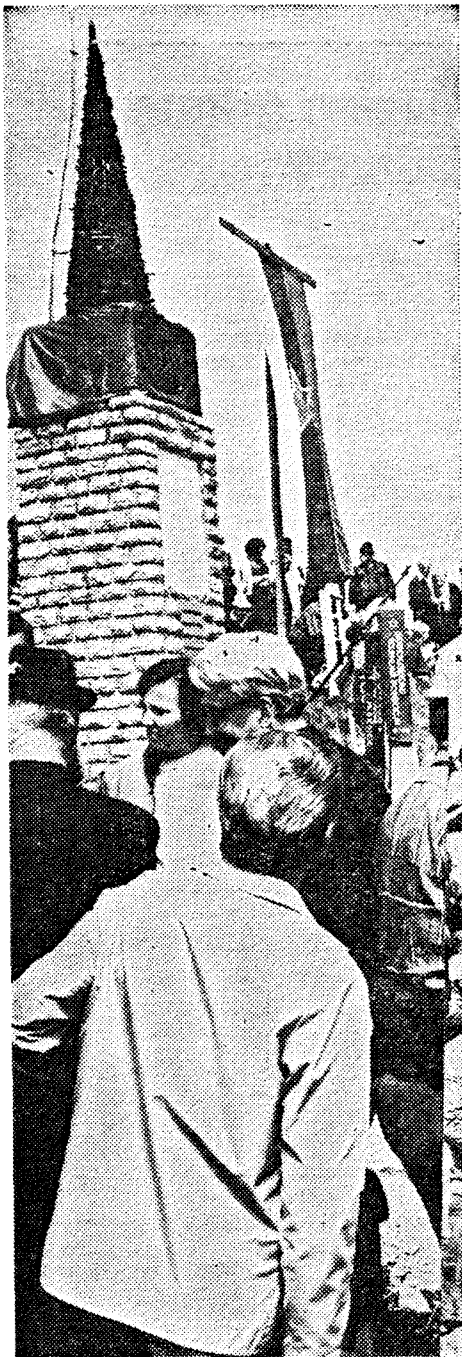

Po dežju se je naredilo lepo jutro. Doline so bile sicer potopljene v meglo, ampak na POREZNU, več kot 1600 metrov visoko, se je obetal nepozaben nedeljski dan. Kot pretrgane niti so prihajale kolone ljudi iz Novakov pa iz Petrovega brda in iz Selške doline preko Železnikov in Davče. Vsi so se ozirali po vrhu, ki ga krasi prenovljeni spomenik inž. arh. Danila Oblaka in pisatelja Toneta Svetine. Tega dne so ga oznanjale tudi zastave in pesmi tistih, ki so prišli na Porezen že v soboto, 14. avgusta, dan pred partizanskim srečanjem.

Na slovesnosti, ki so se je udeležili številni preživeli borci 19. SNOUB Srečka Kosovela, Gorenjskega vojnega področja, inženirskega bataljona 31. divizije, pripadniki teritorialne enote in JLA, mladina, planinci in taborniki pa še vrsta drugih, ki so se na vrhu zllili v dvatisočglavo množico, je bil tudi tovariš Miha Marinko. Zbranim je spregovoril nekdanji pomočnik komisarja 1. bataljona Kosovelove brigade polkovnik Zdravko Klanjšček.

Prenovljeni spomenik padlim partizanom na Poreznu, kjer se nad izklesanim kamnom dvigajo ostanki orožja, zvezani v plamen, sta odkrila Janez Slovec in Janko Urbanc kot predstavnika Kosovelove brigade in Gorenjskega vojnega področja. Skupaj s soorganizatorji proslave — Združenji borci na Cerkljanskem — sta ga izročila v varstvo cerkljanskemu planinskemu društvu.

Po kulturnem programu so poslali udeleženci slavlja zveznemu sekretariatu za zunanje zadeve resolucijo, v kateri nekdanji borci opozarjajo na razmere na Koroškem v Avstriji ter zahtevajo uresničitev vseh pravic slovenske in hrvaške narodnosti kot so zapisane v avstrijski državni pogodbi.

Foto: S. TERSEK

POD PLAMENOM SPOMINA

**BORCEVSKE ORGANIZACIJE
V MEDNARODNEM
SODELOVANJU**

str. 3

**BEG IZ TABORIŠČA
K PARTIZANOM**

str. 4

**IN SPET JE TA SVET
KAKOR SKLEDA VROCIH
ZGANCEV**

str. 6

**SRI LANKA, KAJ JE
EKSOTIČNA STVARNOST**

str. 7

Vsakega od nas, ki smo bili med sovražnikovo ofenzivo, ki je spomladi leta 1945 zajela zahodni del Gorenjske in velik del Slovenskega Primorja, na Poreznu, pa tudi prebivalce tega kraja, ki so jo skupaj z nami preživljali, vedno globoko pretrese spomin na dogodke, ki so se prav tu in v bližnji okolici zgodili 24. in 25. marca leta 1945. To, kar smo tedaj doživeli, je bilo več kakor strahota vojne. To je bilo divjanje ranjene zveri pred njenim poginom, to je bil izbruh brezmejnega sovražstva do slovenskega ljudstva in njegovih borcev — to je bil gnusen zločin...

Bilo je okrog tisoč mož in žena, ki so se hoteli izvit iz območja ofenzive. Kolona se je prebijala po zasneženih stezah in kolovozih s Črnega vrha nad Cerknim po gorskem grebenu mimo Cimprove in se vzpenjala v meglo oviti Porezen, da bi na njem predanila. Borci so si poiskali zavetja v globelih, na prostem, v nekdanjih italijanskih utrdah, v bunkerjih in požgani vojašnici. Naslednjo noč so nameravali nadaljevati pohod proti Jelovici in Bohinju.

Sovražnik, ki je zjutraj nadaljeval s silovitim stiskanjem obroča v smeri proti Cerkljanskemu, je poslal del vojaških sil tudi na Porezen. Njegova enota se je pod zaščito goste megle povzpela nanj, iznenadila, morda pa tudi obšla zaselo na zahodni strani. V bojih na vrhu in na pobočjih pod njim je padlo 32 borcev, 36 pa je bilo ranjenih. Sovražnikov napad je bil tako nenaden, da se vsi borci, ki so bili v zavetju podzemnih betonskih bunkerjev in hodnikov nekdanjih italijanskih utrd, niso mogli pravočasno umakniti. V njih je ostalo 145 borcev. V upanju, da si bodo rešili vsaj življenje, so se vdali. Sovražnik pa je še istega dne, zlasti pa naslednji dan, začel streljati ujete borce.

Nadalje je v svojem govoru tovariš

Zdravko Klanjšček poudaril, da so tudi žrtve na Poreznu prispevale k današnji podobi svobodne Jugoslavije in da se z enakim žarom in ljubeznijo kot so se bojevali oni, pripravlja tudi današnja mladina na odpor proti morebitnemu napadalcu. Podčrtal je mesto Jugoslavije v svetu danes in ugled, ki ga uživa kot ena najmočnejših dejavnikov v svetovnih dogajanjih in ena izmed pobudnic gibanja neuvrščenosti. Le-to oznanja današnjemu svetu ideje, za katere so se borili in žrtvovali tudi borci na Poreznu. Gibanje neuvrščenosti je čedalje močnejše in že združuje velik del današnje-ga sveta.

Žal pa moramo povedati, je nadaljeval govornik, da te iste in takšne sile, zaradi katerih so padle žrtve v osvobodilni vojni pred več kot 31 leti, še vedno delujejo na podoben način kot takrat, namreč z grobim nasiljem in nesmiselnim sovraštvom do Slovencev. Vse to se dogaja nemoteno in ob podpori oblasti na slovenskem Koroškem v sosednji Avstriji, kljub jasnim določilom državne pogodbe. V zadnjem obdobju so bili postopki avstrijskih orožnikov močno podobni postopkom, ki so jih morali borci preživeti pred svojo smrtjo.

Avstrijske oblasti so končno dovolile, da so 264 borcem proti nacizmu, ki so sicer avstrijski državljani, pa so se bojevali v vrstah NOV Jugoslavije, izročili odlikovanja za bojne zasluge, čeprav so se ti borci bojevali tudi za demokratično Avstrijo.

Hkrati s tem pa nekdanji nacisti, ki so sejali smrt po naši deželi, javno nosijo hitlerjeva odlikovanja, se organizirajo in sestajajo ter skušajo znova širiti sovražstvo in nasilje.

Vaš in naš boj še ni končan, je v zaključku govora padlim borcem na Poreznu poudaril Zdravko Klanjšček.

Cesta v središču Kozjanskega

Ne podcenjujmo človeške in materialne žrtve

Gračnica—Ledinsčica je tako imenovana cesta mladinskih delovnih brigad. Gradili smo jo tri letna obdobja in le z malimi stroški bi jo bilo mogoče usposobiti za avtobusni promet.

Vsi, ki smo dali za to cesto brezplačno zemljo v vrednosti okoli petsto starih milijonov vprašujemo:

Kdaj se bodo vozili dve uri oddaljeni delavci in to iz desetih vasi na delo z avtobusom?

Kdaj bomo imeli povezavo s Kumrovcem in drugimi kraji?

Kdaj bo prišel čas, ko bodo mladi rajši ostajali doma na kmetiji?

Ce bi ne uspelo usposobiti ceste Gračnica—Ledinsčica za avtobusni promet, bi to imelo dalekosežne negativne posledice za napredek gospodarstva; dejstvo pa je, da so ti ljudje v središču Kozjanskega že med vojno zaslužili to cesto.

Težko je dovoliti, da se podcenjuje naše človeške in materialne žrtve, da gospodarstvo na tem koščku slovenske zemlje tako počasi napreduje!

Ceprav nismo povedali nič novega in so to že dostikrat povedane želje, prosimo, da se ta naša prošnja unosa.

Jože Perčič
Planinska vas 9
p. Planina pri Sevnici

Iz dnevnika kmečke ženice

Oh, kako žalostno smo gledali za otroci!

Posiljam vam izvlečke iz dnevnika preproste kmečke ženice, ki so jo Nemci odgnali v taborišče, morda bi jih lahko uvrstili med »utrinke«. Prepis je točen, brez popravkov.

Dne 8. 8. 1942:

Postavili so vse ženske in otroke v vrsto, potem ločili najmlajše in sploh vse od svojih mater in sester. Tudi mene so ločili od moje hčerke Slavice. Kakšni prizori so se dogajali! Žalost in gorje, da ga ni mogoče opisati! Vse ženske so bile zaprte v gornjih prostorih šole in nobena ni smela več do svojih otrok, a mi, kar nas je bilo bolnih in starih, smo bili v telovadnici.

Dne 9. 8. 1942:

Zgodaj zjutraj so zbudili vse ženske. Rekli so jim, da gredo še nazaj. Postavili so jih brez prtljage v vrste, prišli so avtomobili in jih naložili na vozove.

Oh, kako žalostno smo gledali za otroci!

Nismo smeli ven, slišali smo le grozno vpitje in glasove, ki so segali do nebes. Kaj takšnega še nismo doživeli. Odpeljali so jih neznano kam.

Dne 10. 8. 1942:

Zjutraj ob 4. uri smo morale vstati, tudi otroci. Dobili smo v telovadnici črno kavo. Potem so nas s prtljago postavili v vrste. Tudi tu so trgali otroke od mater. Ne bom nikdar pozabila prizora, ki sem ga videla, ko je neka sestra rdečega križa odtrgala otroka od matere tako kot sokol ugrabi piščeta. Potem so nas pognali na avtomobile in odpeljali na postajo. Tudi otroke so naložili na isti vlak kot nas. Tam so nam vrgli vsakemu eno štruco in konzervo fižola ter nas zaprli v vagon, da nismo smeli ven. Skupaj z otroci so nas odpeljali do Franhletna, kjer so prednje vagon odklenili in otroke odpeljali.

Oh, kako žalostno smo gledali za otroci!

Franc Ježovnik
Grize 6
p. Grize

Nehuman odnos do borcev

So pa tudi podjetja, ki jih lahko pohvalimo

Ker sem tudi sam veliko pretrpel med narodnoosvobodilnim bojem, saj sem borec od 1941. leta, me je pisanje tovariša Slivarja spodbudilo, da sem napisal teh nekaj vrstic. Seveda, če jih boste hoteli objaviti v vašem cenjenem listu.

Kar je napisano so dejstva, ki sem jih preveril.

V »TV 15« z dne 24. junija 1976 piše tovariš Mihael Slivar: »Mislim, da je edino podjetje v Sloveniji, ki v svojem pravilniku nima dva dni dopusta kot dodatek za borce...«. Pa ga lahko »potolažim«, da to ne drži!

Na primer, v pravilniku občinske skupščine Tolmin tega dodatka za borce NOB ne bomo zasledili. Zdravstveni dom Nova Gorica je v predlogu svojega pravilnika, ki so ga dali v potrditev kolektivu, te privilegije za borce NOB sicer vnesel, vendar so na poti do sprejetja »spuhteli«.

Da ne bom samo kritičen, naj pohvalim Soško gozdno gospodarstvo Tolmin, ki priznava borce NOB iz leta 1942 kar tri dni dodatnega dopusta! Dalje imajo to ugodnost za borce zelo dobro urejene še trgovsko podjetje Alpkomerc Tolmin, pa Avtoprevoz Tolmin in druga.

Strinjam se z avtorjem citiranega članka, ko našteva trpljenje in samoodpoved borcev NOB med vojno in še leta potem, saj je vsa obnova in izgradnja naše izmučene domovine slonela pretežno na plečih že tako izčrpanih borcev.

Težko je razumeti tako nehuman odnos do borcev, sicer res le redkih podjetij ali ustanov.

Kosovelova 7
Bogomil Hvala
p. Tolmin

PRIPIS UREDNIŠTVA: Pesmico Jožeta Poteka iz Griž, dvainosemdesetletnega starčka, ki je prav tako moral v izgnanstvo, ker je bil sin med partizani, pa smo odstopili tovarišu Črtomirju Sinkovcu, uredniku rubrike »Partizanska ljudska pesem«.

Pravo ozadje krvavih spopadov

Libanon je bil majhna država. Nekoč je nosila vzdevek vzhodne Švice, zdaj pa postaja dežela ruševin. Njenemu nastanku po drugi svetovni vojni so botrovali interesi tujih sil, toda tuji interesi so prav tako krivi za njeno razpadanje. V vrtincu krvavih spopadov, ki jih je sprožila zahteva po preureditvi družbe, pa prihajajo na dan spletke arabskih držav in svetovnih velesil ter Izraela. Vedno bolj kaže, da utegne postati sredstvo za poravnavo palestinsko ljudstvo skupaj s tistimi, ki mu izkazujejo gostoljubje.

Vposeg Sirije v libanonske zdrahe je povzročil zmedo tudi med naprednim delom evropske javnosti. Težko je bilo razumeti, da sirijsko orožje zares toče po naprednih silah in Palestincih, četudi so že prej prihajali glasovi o neklih dogovorih z Egiptom in Saudsko Arabijo z blagoslovi Washingtona. Kaj naj bi bilo v ozadju?

Kamil Samun, nekdanji predsednik republike Libanona, sedanji notranji minister in vodja tiste krščanske skupine, ki je še bolj desničarska kot Džemajelovi falangisti, je prepričan, da vojne ne bo moč končati, dokler ne bodo uničili zadnjega pripadnika Palestinske osvobodilne organizacije (PLO). Ne skrbi ga niti morebitna obtožba genocida; njegovi ljudje so pripravljani, da pobijejo do zadnjega vseh 400.000 Palestincev. Razen tega je besen nanje, ker so mu lansko zimo porušili vilo. Zato so se njegovi privrženci s tolikšno nečlovečnostjo lotili uničenja taborišča Tal el Zaatar. Kamil Samun je orodje Izraela. To je povedal že Sadat in potrdil tudi Washington Post, Izrael pa je edina država na Bližnjem vzhodu, ki ima interes, da uničijo Palestince. Samun prejema izraelsko vojaško pomoč že dolgo časa. V pristanišču Džunia na severu Libanona, ki je postalo središče de facto ustvarjene države, ponoči raztovarjajo izraelsko orožje, vozila in opremo. Krščanski vojaki s ponosom razkazujejo mitraljeze, kakršne imajo armade atlantskega pakta in s katerih so izbrisane številke. Pred tedni se je zgodilo, da je bilo pristanišče zaprto za ves promet, da so lahko iztovorili vojaški material. Zanimivo pa je, da je mnogo materiala, posebno tovornjakov in oklepnih vozil, sovjetske izdelave; Izraelci so ga dobili kot vojni plen v zadnjih dveh vojnah.

Izraelski uradni krogi zanikajo, da dajejo pomoč in pravijo, da se ne bodo vmešavali v zadeve Libanona, dokler ne bodo ogrožene njihove koristi. Toda v Washingtonu so še prejšnji mesec priznali: »Seveda Izrael pomaga kristjanom; to vedo vsi.«

Prvi, ki so priznali, da so povezani z Izraelom, pa so bili sami libanonski kristjani, ki tako kot Izraelci radi zatrjujejo, da so »predstavnik zahodne civilizacije, ki so edini dokazali, da znajo kljubovati velikanski množici muslimanov«. S pomočjo izraelskega orožja, ki ga prejema v velikih količinah že od spomladi, in po zaslugi sirijske intervencije, so kristjani postali gospodarji položaja.

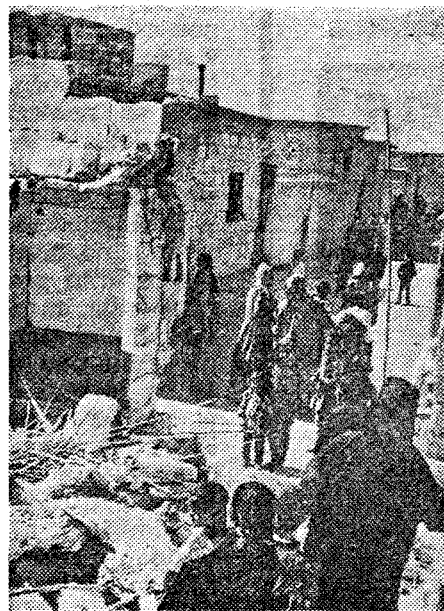
Toda Palestincem in libanonskim naprednim silam je v škodo še nekaj drugega. Izrael in Sirija sta pred meseci vzpostavila tajne stike s posredovanjem ZDA. Sirija je nameravala vdreti v Libanon že spomladi, vendar je odstopila od namere, ker je nasprotoval Izrael. Ko pa je prve dni junija sirijska vojska prestopila libanonsko mejo ter začela napadati Palestince in Džumblatove naprednjake, je Izrael samo mirno potrdil, da se ne bo vtičal v zadevo. Sirija kot arabska dežela ne namerava iztrebiti Palestincev. V račun ji nišla šla njihova vojaška moč in politični vpliv. Za njene interese bi bilo najbolje, ko bi v Libanonu ne prišlo do prevelikih notranjih sprememb. Libanonska pristanišča so življenjskega pomena zanjo. V Damasku so prepričani, da je glavnega krivca za tragedijo treba iskati med nekaterimi vodilnimi osebnostmi PLO in arabskimi državniki. Posebno jih vznemirja Gadafi.

Vsa zadeva koristi edino Izraelu in ZDA. V Jeruzalemu pravijo, da bi Izrael utegnil biti ogrožen samo v treh primerih:

ZUNAJ NASIH MEJA

- 1.) če bi nasprotniki spodnesli z državnim udarom sirijskega predsednika Asada in na njegovo mesto postavili kakega generala, ki bi bil naklonjen SZ, Iraku ali Palestincem;
- 2.) če bi Arafat in PLO izšla iz sedanje konflikta okrepljena in ne poražena;
- 3.) če bi se Asad po prevzemu vodstva nad palestinskim gibanjem in večjim delom nekdanjega Libanona ponovno obrnil proti Izraelu, da bi rešil svoj ugled pred arabskimi ljudstvi, ki ga je močno omajala njegova pomoč libanonskim desničarjem.

V Izraelu imajo pripravljene protiukrepe za vsako od navedenih treh možnosti. Poznavalci razmer sklepajo, da se bo Izrael kljub temu potegoval še za tisti košček Libanona, ki meji z njim. Četudi so ob tej meji minska polja in žične ovire pod visoko napetostjo, so v njej odprli dva prehoda. V vaseh Dovev in Metullah

Glavna žrtev spopadov so palestinske ženske in otroci v taboriščih.

so namestili dve vojaški bolnišnici, v katerih so nudili zdravniško pomoč več tisočim libanonskim kristjanom in muslimanom. Izraelske oblasti se trudijo, da bi dosegli politično pomiritev s sosednjim prebivalstvom. Zato podpirajo izmenjavo med libanonskimi kmetovalci in svojimi trgovci. Čez tisto mejo, ki je bila še pred nekaj meseci najbolj zaprta med vsemi na Bližnjem vzhodu, se zdaj odvija živahen promet s tovornjaki in traktorji. Ko bo Libanon dokončno razkosan — tako vsaj računajo — si bodo priključili ta njegov del, Sirija pa že tako ima v popolni oblasti ves vzhodni del.

Izrael se ne bo zadovoljil samo s koščkom sosednjega ozemlja. Njegovim politikom je več do tega, da bi vplivali na novo politično ureditev Bližnjega vzhoda. Pri tem ga podpirajo ZDA, ki mu dajejo dobro pretehtane nasvete. Sirija, ki naj bi ji pripadala ves muslimanski del Libanona, bi lahko ustanovila federacijo s Huseinovo Jordanijo. Ta bi sklenila mir s Izraelom, ki bi v zameno odstopil zasedeno Cisjordanijo. Zahodnjaški in konservativni Huseinov režim mu ne bi bil nevaren, drugače pa bi bilo imeti za sosedo »sovjetom naklonjene revolucionarje« Arafatovega kova.

Po ameriških in izraelskih načrtih naj bi se postopno znebili še naprednih režimov v Alžiriji, Iraku in Libiji. Proti Libiji, ki je edini resnični zaveznik Palestincev, se je ofenziva že začela. Delo naj bi opravili Egipt, Saudska Arabija in Sudan. Ko bi to dosegli, bi nastopil Kissinger z novim »mirovnim načrtom«, o katerem bi se morebiti pogovarjali spet v Zenevi. Izraelci bi se delno umaknili z Golanske planote in morda še nekoliko s Sinaja, Palestince pa bi naselili v Gazi in delu Cisjordanije pod protektoratom Sirije, Jordanije in Izraela. Kot kaže, je tudi Sirija za ta načrt, Jordanija molči, Egipt pa tudi ne bi bil proti, čeprav bi zadevo naprtil Siriji in jo s tem oblatil v oči arabskih ljudstev. Najbolj žalostno pri vsem tem je to, da labirintu arabskih interesov in spletk plačuje grehe politikov trimilijonsko palestinsko ljudstvo, ki že tri desetletja čaka na svoj prostor pod soncem.

POLDE VRBOVSEK

Borci v Kamniku

V Kamniku smo obiskali občinsko organizacijo ZZB NOV. Zanimalo nas je, kako organizacija in člani rešujejo probleme, ki jih ta čas v občini najbolj tarejo. Pogovarjali smo se s predsednikom občinske organizacije ZZB Kamnik, tovarišem Mirkom Podbevškom in izvedeli marsikaj zanimivega.

Občinska organizacija ima na terenu 11 Združenj borcev. Družbenopolitične aktivnosti borcev ne potekajo samo preko teh organizacij, temveč tudi preko aktivov v tovarnah in ustanovah. Po besedah predsednika občinske organizacije tovariša Podbevška so borci sila aktivni in prisotni na vseh ravneh družbenopolitičnega življenja. Ni nam vseeno, je rekel tovariš Podbevšek, kaj se dogaja v gospodarstvu, kulturi in drugih dejavnostih, zato je naša prisotnost nujno potrebna.

Najpomembnejše vodilo pri delu kamniških borcev so trenutno sklepi 7. kongresa ZZB NOV Jugoslavije in seveda nova ustava.

PROCES PODRUŽBLJANJA

V Kamniku so se aktivno lotili podružbljanja borčevske dejavnosti na sploh in zavedajo se, da je to ena najzanesljivejših poti, ki vodi k ohranjanju tradicij NOV in ureditvi, za katero so partizani pred toliko leti prelivali kri.

Glede procesa podružbljanja borci smatrajo, da je delo z mladino na tem področju izredno pomembno in prav njim namenijo veliko pozornosti pri svojem delu, zato žanjejo temu primerne uspehe. Pri šestih spominskih obeležjih, ki so jih postavili v zadnjem času, ima mladina mnogo zaslug. Prdsednik Podbevšek je o mladih izrekel mnogo pohvalnih besed in dodal, da le-ti ob različnih priložnostih obiskujejo zgodovinsko pomembne kraje iz NOB, se udeležujejo spominskih pohodov in podobno.

UGLED, KI GA UŽIVAJO

Zveza združenj borcev NOV ima v okviru ostalih družbenopolitičnih organizacij velik ugled. Borci so prisotni in aktivni v vseh družbenopolitičnih skupnostih in organizacijah. V vseh krajih v občini, na vseh ravneh, so glavni pobudnik naprednih akcij. Kadar gre za še zaposlene borce, se le-ti v okviru samoupravnih pravic in dolžnosti aktivno vključujejo v odločanje kot posamezniki, v večjih tovarnah na primer, pa preko aktivov, ki v teh organizacijah delujejo.

Povedati moramo, da so borci zelo aktivni na terenu tudi po upokojitvi, kar kaže na njihovo visoko stopnjo zavesti in priпадnosti.

SPOMIN, KI ZAVEZUJE

Borci kamniške občine se zavedajo svojega poslanstva in pri vseh nepravilnostih, ki se dogodijo, so med prvimi, pri odстранjevanju težav. Tovariš Podbevšek je nadalje povedal, da so borci ponosni na pridobitve naše revolucije in ker so jo neposredno doživljali, z živimi spomini na vse napore in padle tovariše, v nobenem trenutku ne dopuščajo, da bi stihajsko delovanje, ki se včasih pojavi, izničilo njihov cilj.

KOMU ZAUPATI SKRB ZA NAŠ CILJ

O prizadevnosti mladih smo že govorili in ko razmišljamo o prenašanju revolucionarnih tradicij, jo moramo zopet omeniti.

Mladina je dobra, je v našem razgovoru nadaljeval tovariš Podbevšek, so pa med njimi posamezniki, ki nimajo pravega odnosa do pridobitve revolucije. Na srečo je le-teh malo in njih število nepomembno.

Vso skrb za uresničitev naših ciljev počasi prepuščamo mladim in jim pri prevzemanju tako odgovornih nalog pomagamo na najbolj primeren način, da mladi spoznajo vrednote za katere smo se borili. Ob različnih prireditvah s tem v zvezi mladi občutijo pomembnost zgodovinskih dogodkov in si tako oblikujejo pravičen odnos do našega samoupravnega socializma.

Uspešnost sodelovanja z mladimi je v veliki meri odvisna tudi od prosvetnih delavcev na šolah. Z njihovim odnosom do zgodovine NOB prispevajo svoj večji ali manjši delež.

SOCIALNO IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Predsednika občinske borčevske organizacije smo na koncu našega razgovora vprašali še o socialnozdravstvenem varstvu borcev v občini. Povedal je, da med borci ni posebno perečih socialnih problemov. Stanovanjsko vprašanje borcev so rešili v večini primerov že pred štirimi leti.

Znano je, da zdravstveno stanje mnogih borcev zaradi prestopnih naporov in visoke poprečne starosti ni zadovoljivo. V zdravstvenem domu imajo zato na voljo zdravstvene storitve dvakrat tedensko organizirane posebej za njih. Odnos zdravstvenega osebja do borcev je tovariš Podbevšek pohvalil.

Občinska organizacija primerno skrbi tudi za oddih svojih članov. Borci uživajo zaslužen oddih v Banjolah in na Veliki Planini, kjer imajo svojo kočo.

Z današnjim prispevkom smo samo delno osvetlili delovanje borčevskih organizacij v občini Kamnik. Omeniti pa velja, da le-te sodelujejo z vsemi borčevskimi organizacijami gorenjske regije. Sestanejo se tudi večkrat letno, saj je skupnih problemov veliko.

ANDREJ SKALERIČ

Geopolitični položaj naše republike zavezuje slovenske borčevske organizacije k učinkoviti dejavnosti na področju mednarodnega sodelovanja, na republiških in občinskih ravneh. Nova ustavna ureditev in delegatski odnosi kot ustavna kategorija zahtevajo večjo angažiranost borčevskih organizacij v mednarodnem sodelovanju. Omeniti velja, da pri tem ne gre samo za specifičen odnos naših borčevskih organizacij z ustreznimi organizacijami v tujini, temveč za mednarodne odnose na splošno, ki se razumljivo, zrealijo tudi skozi borčevske organizacije.

V procesu podružbljanja celotne borčevske dejavnosti, moramo omeniti tudi podružbljanje odnosov, o katerih smo govorili, borčevske organizacije pa morajo pri tem zavzeti pomembno mesto. Njihova skrb mora biti konkretnjša kot doslej.

V smislu mednarodnega sodelovanja imajo borčevske organizacije zato večje pravice, s tem pa tudi večjo odgovornost pri načrtovanju medsebojnih obiskov, uradnih in takih, ki jih prinaša življenje borcev ob meji.

V ospredju so naši odnosi s sosedi in sicer z Italijo, Avstrijo in Madžarsko.

ITALIJA

Najbolj razviti so odnosi z Italijo. V mislih imamo borčevsko organizacijo ANPI. Republiški odbor ZZB NOV Slovenije se običajno enkrat letno sestane s pokrajinskim odborom ANPI za Trst, Julijsko krajino in Furlanijo. Razumljivo je, da imajo mnogo več stikov z organizacijami ANPI iz Trsta, Gorice, Vidna in Pordenona občinski odbori ZZB NOV Piran, Izola, Koper, Sežana, Nova Gorica in Tolmin.

Borci obeh dežel razpravljajo na sestankih o različnih skupnih zadevah, kot so proslave v Italiji in Jugoslaviji in podobno. Danes si bomo ogledali nekaj naj-

grobišč v Borštu, Dolini, Miljah, Koprivi, Standrežu, Gornjem Trebilu in Sv. Lenartu. Celotno urejanje omenjenih grobišč poteka skupno z ANPI.

Na koncu velja omeniti še idejo, do katere so prišli v zvezni komisiji za mednarodne odnose in sicer, da bi neke v Jugoslaviji postavili spomenik padlim partizanskim borcem.

AVSTRIJA

RO ZZB NOV Slovenije vzdržuje tesne stike z Zvezo koroških partizanov v Celovcu. Poleg tega sodeluje tudi z avstrijskimi antifašisti v Celovcu in na Dunaju. Preko dunajske organizacije vzdržujemo stike z nekaterimi člani avstrijskega bataljona, ki se je boril v Jugoslaviji oziroma v Sloveniji. Vse te organizacije so bile

Borčevske organizacije v mednarodnem sodelovanju

pomembnejših vprašanj, ki jih rešujeta obe strani.

Na prvem mestu velja omeniti urejanje invalidnih tistih borcev NOV, ki živijo v Italiji, deželi, ki jim pravice do invalidnine ni priznala. Le-tem plačuje invalidnino Jugoslavija. Med njimi je 152 osebnih, 238 pa družinskih upravičencev. Mimogrede naj omenimo, da je bil za urejanje teh zadev v Trstu ustanovljen poseben urad, katerega dejavnost financira Jugoslavija. Poleg tega daje RO ZZB NOV Slovenije posameznim borcem v Italiji podporo in plačuje stroške zdravljenja ter rekreacije tistim upravičencem, ki niso socialno zavarovani.

Nadalje velja omeniti vprašanje odlikovanja borcev NOV, ki so se borili v jugoslovanskih enotah in so italijanski državljani. Gre namreč za zelo »zastarelo« vprašanje, za čim hitrejšo rešitev problema pa se zavzema RO ZZB NOV Slovenije. V tem pogledu je prizadetih kar precejšnje število borcev. Podoben, oziroma isti problem obstaja pri borcih italijanskih enot, ki so se borili pod poveljstvom jugoslovanskih štabov.

Resda se spominske medalje za borce NOV tujih državljanstev podeljujejo, postopek pa je vsekakor predolg in zapleten.

V zadnjih mesecih leta 1975 je bilo podeljenih v obmejnih krajih Italije le nekaj medalj in spominskih odlikovanj. V prihodnje bo vsekakor potrebno omenjenemu vprašanju nameniti več pozornosti.

Kot ne dokončno urejen predmet medsebojnih odnosov z Italijo moramo omeniti tudi potrdila o udeležbi italijanskih državljanov v NOV, ki jih izdaja naša država. Potrdila seveda izdajajo na podlagi ustreznih dokumentacije.

Pomembno je tudi vprašanje urejanja grobnic in grobišč jugoslovanskih borcev, padlih ali umrlih v Italiji. Doslej je bilo na podlagi meddržavnega sodelovanja urejeno več grobišč padlih jugoslovanskih borcev NOV, nekaj pa je ostalo še neurejenih. Republiški odbor ZZB NOV je prevzel od zveznega komiteja za vprašanja borcev obveznost, da v letu 1976 uredi 19 grobišč naših padlih borcev v Italiji. Opravljen je bil komisijski ogled in izdelan idejni projekt ter predračun stroškov z vsemi potrebnimi obrazložitvami. Z odobrenimi 920.000 dinarji bodo na področju tržaškega ozemlja urejena grobišča v Nabrežini, Repentaboru, Mačkoljah, Bazovici, Proseku, Katinari in Opčinah ter na območju Benečije in Režije v Osojanu, Srednjah, Stolboku in Topolovem. Finančna sredstva so še potrebna za ureditev

povabljenega na proslavo 30. obletnice osvoboditve in k odkritju spomenika komandantu Stanetu Rozmanu ter spomenika revolucije. Svoje delegacije je poslala Zveza koroških partizanov, Zveze antifašističnih borcev iz Celovca in predstavniki avstrijskega bataljona.

Prav tako kot v Avstriji, tudi v Italiji prejema določeno število oseb družinsko invalidnino. Le-teh je 94. Upoštevajoč položaj slovenske in hrvaške narodnostne manjšine je Zveza borcev vedno nudila podporo narodnostnim manjšinam za ureditev njihovega položaja v smislu obveznosti iz avstrijske državne pogodbe. V ta namen je RO ZZB NOV Slovenije sprejel resolucijo, ki je bila objavljena v dnevnem tisku. Brez dvoma bi bili stiki z avstrijskimi protifašisti lahko učinkovitejši. Do predlaganega razgovora med RO ZZB NOV in avstrijskimi antifašisti žal še vedno ni prišlo.

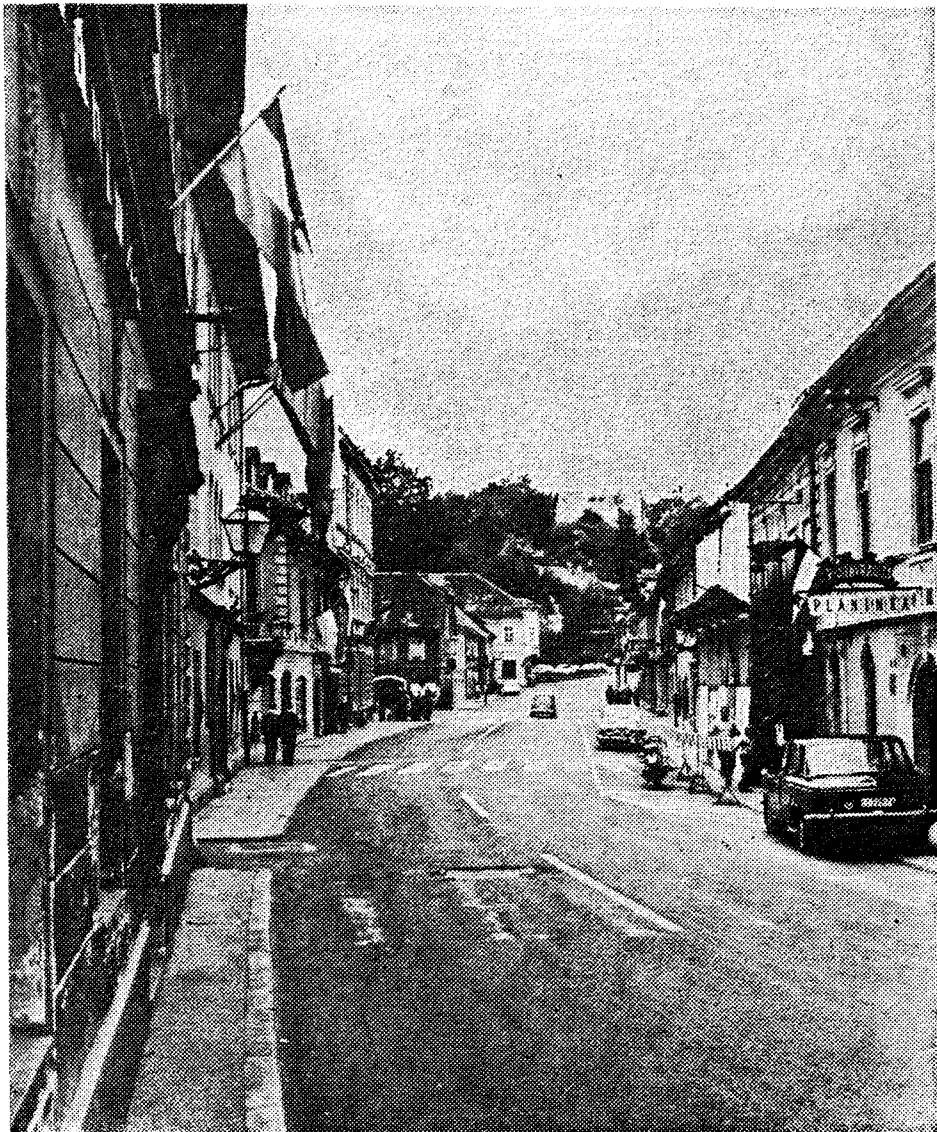
MADŽARSKA

Leta 1975 je bilo v Novem Sadu zvezno posvetovanje z madžarskimi borci. Na to posvetovanje je poslala svojega predstavnika tudi komisija RO ZZB NOV Slovenije. Prav tako kot v primeru Italije in Avstrije tudi tu navezujejo tesnejše stike s sosedi obmejni občinski odbori ZZB NOV. V tem primeru gre za občinski odbor v Mariboru in Murski Soboti. Mnogi so mnenja, da bo v prihodnje tudi tem stikom potrebno nameniti več pozornosti.

Poleg navedenega sodelovanja smo imeli v preteklem letu še nekaj obiskov iz ZR Nemčije in Francije. Vsi ti obiski so bili povezani s proslavo ob 30. obletnici osvoboditve. Mnogo je bilo tudi neformalnih obiskov iz različnih držav. Dejstva kažejo na to, da bo v prihodnje potrebno dosledneje obravnavati tako imenovani »partizanski turizem«. Pri tem se namreč dogaja, da nam obiske pogosto »vsiljujejo« drugi in jih načrtujejo mimo naših organizacij.

Ustavni položaj ZZB NOV najbrž kaže na to, da je nekdanje težišče našega dela na področju mednarodnega sodelovanja premaknjeno in da se bomo morali v bodoče spoprijeti z vse bolj subtilnimi oblikami delovanja nosilcev tujih pa celo sovražnih vplivov. Predvsem pa moramo poskrbeti, da bo naša komisija za mednarodno sodelovanje tisto telo, ki usmerja in usklaja borčevski obojestranski »promet« preko naših meja (obisk naših letalcev v Alžiru, potovanje v SZ, bratenje mest, samoorganiziranje in povezovanje vojnih ujetnikov s sorodnimi organizacijami v tujini itd.).

Pripravil: A. S.

BEG IZ TABORIŠČA K PARTIZANOM

Logaški domobranci so aprila leta 1944, v času, ko je tudi v Logatcu divjala »Črna roka«, zaprli več aktivistov. Nekaj časa so nas imeli zaprte v Ljubljani, konec junija pa so nas poslali v taborišče v Borovnico. Taborišče so stražili domobranci. Obdano je bilo z bodečo žico, ki je bila ponoči razsvetljena. V taborišču je bila zbrana kaj pisana družina, ujeti partizani, v večini primerov ranjenci, aktivisti OF, so tudi domobranci, ki so bili osumljeni, da delajo za partizane.

Tu smo bili tudi fantje iz Logatca: Ferdinand Tršar — Nani, Božidar Marušič — Božo, moj brat Mitja (dvojček) in jaz. Bili smo sošolci, prijatelji in skojevci. Stari smo bili približno sedemnajst let. Sekretar organizacije je bil moj brat Mitja. Naš pogovor se je vedno sukal okrog tega — kako pobegniti med partizane. Dne šestnajstega julija 1944 smo naredili dokončen načrt in ga tudi uresnili.

STRELI, A NE NA NAS

Se istega dne okoli 22. ure sem zapu. stil sobo, kakor da grem v sosednjo barako. Šel pa sem mimo okna naše sobe, tako da sta mi Mitja in Nani lahko podala naše nahrbtnike. Pomagal mi je Božo. Naša baraka je stala nasproti tiste, kjer so spali domobranci. Tam je bil tudi vhod v taborišče, kjer je stal stražar. Prav tedaj je prišel stražar vpiti »Stoj«. Stekli smo za eno od praznih barak. Mislili smo, da smo izdani. Slišali smo, kako domobranci tečejo iz barake. Pognali smo se skozi žico, nekaj časa tekli po čistini, potem pa skočili v jarek.

Prav tedaj so počili streli. Ležali smo negibno v travi na pol v vodi in blatu. Kaj kmalu pa smo ugotovili, da ves ta preplah in strajanje ni bilo zaradi nas. Začeli smo se previdno plaziti po jarku naprej v smeri Ljubljane. Ko smo prišli do grmovja, smo zlezli vanj. Beg iz taborišča je uspel. Čakala pa nas je nova velika ovira — prehod preko železniške proge Ljubljana—Postojna.

SKOK ČEZ TIR

V grmovju smo se maskirali z vejami, nato pa spremenili smer. Šli smo proti Dolu in tik ob smrekovem gozdičku prečkali cesto. Toda kako priti čez progo? Terena nismo poznali, bunkerji ob progi so bili gosto posejani, žične ovire, mine, poseka z obeh strani... Vse je bilo še težje, ker je tisto noč sijala luna. Šli smo skozi mlad sadovnjak. Korak za korakom. Potem smo zagledali progo. Toda tam sta bila dva bunkerja, levo in desno. Ležali smo v travi in prisiuškovali. Vse je bilo mirno. Spustili smo se po pobočju in prišli do proge. Tam smo se sezuli. Če bi ob belem dnevu iskali prehod, boljšega verjetno ne bi našli. Žičnih ovir ni bilo, gozd pa se je z druge strani spuščal dokaj blizu

proge. Prvi se je pognal Božo, takoj za njim Mitja in jaz, nato še Nani. Kakšnih 150 metrov nad progo smo se ustavili. Bili smo že v zavetju smrekovega gozda. Beg v svobodo nam je uspel.

Šli smo dalje po temnem gozdu. Kmalu smo prišli do gozdne steze, ki je navpično peljala čez poseko.

Končno smo le prišli na sleme. Nekje med Lipovcem in V. Trebelnikom je moralo biti. Na vzhodu je že žarelo, vstajal je nov dan. Kaj nam bo prinesel? Kje so partizani? Kdaj pridemo do njih? Zavlekli smo se pod košato bukev, namestili nahrbtnike pod glavo in sladko zaspali. Okoli osmih zjutraj nas je prebudilo ptičje petje.

PARTIZAN NIMA ČELADE!

Izbrali smo Mitjo za komandirja naše skupine in vsak si je odrezal debelo gorjačo. Dogovorili smo se, kje bomo hodili in odpravili smo se iskat partizane. Po uri hoda smo prišli do gole valovite planote blizu vasice Zavrh. Videli smo iz smrekovih debel narejene okope. Po njih je stopal stražar. Partizani! Brez razmišljanja smo jo ubrali v to smer ter veselo klicali: »Živel partizani!« Ko smo bili že čisto blizu, pa smo spoznali, da ima stražar čelado. Tisti trenutek je Nemec zavpil. »Halt!« Zaropotal je mitraljez. Planili smo nazaj v odrešilni gozd. Nad nami so žvižgale kroglice. Nobena ni zadela. Spoznali smo, da pot do partizanov ne bo lahka. Ker sva z Mitjom že leta 1943 hodila k partizanom v Tolsti vrh nad Logatcem, smo krenili v to smer.

Bali smo se zased. Izogibali smo se poti. Hodili smo kar počez skozi gozd. Orientirali smo se po soncu in po drdranju, ki je prihajalo s proge. Tako smo našli zapuščeno partizansko taborišče, narejeno iz smrekovih debel. Morda je taboril nekoč tu Lukov bataljon. Ko smo šli preko Ljubljanskega vrha, smo se znašli v pravem

Kuhinja Abijeve čete Notranjskega odreda v Sodražici 2. junija 1942

pragozdu. Mogočne smreke so bile pokrite z lišaji in mahovjem, ki je viselo z vej. Med smrekami pa so stala nad tri metre velika mravljišča. Tako so bila velika, da smo jih zamenjali za partizanske zemljanke.

KLICI V DOMAČEM PRAGOZDU

Prišli smo tudi do sestreljenega ameriškega bombnika. Prav tu so nas videli partizanski kurirji iz TV-17. To so nam povedali pozneje, ko smo že bili v Notranjskem odredu. Niso pa se hoteli oglasiti. Tako je velevala konspiracija. Popoldne smo prišli na Tolsti vrh k vojaškemu rezervuarju za vodo. Tu sva se leta 1943 z Mitjo večkrat srečala s partizani; Viktorjem Kirnom-Janošem, Ignacem Voljčcem-Fricom, Jožetom Molkom-Puntarjem in drugimi. Bila sva trdno prepričana, da bodo popoldne prišli po vodo in da jih tako najdemo. Toda partizanov ni bilo. Z Mitjo sva jih pričela klicati s partizanskimi imeni. Gozd pa je vračal le odmeve. Razoča-

Članek posvečen v spomin
sošolcu, prijatelju in tovarišu
borcu Notranjskega odreda
Ferdinandu Tršarju, ki je padel
1944 na Bloški planoti.

rani smo se po vojaški cesti napotili dalje. Sonce je zahajalo. Skrenili smo s ceste in si v gozdu naredili zasilni bivač iz leskovih vej. Za večerjo smo pojedli le skorjo kruha. Drugega nismo imeli.

NEZAUPANJE Z OBEH STRANI

Drugi dan smo se napotili proti Slivnici nad Cerknico. Nad vasico Dobec smo na polju našli na nekem ženo. Zelo se nas je ustrašila. Čemu? Saj smo bili brez orožja. Toda dvodnevna hoja po gozdu se je poznala na naši civilni obleki. Od nas so dobesedno visele krpe. Bili smo polni prask od trnja po rokah in licih.

Previdno nas je vprašala, če smo izgubili svojo enoto. Povedala je, da ima brata v Serčerjevi brigadi in opozorila, da je možakar, ki kosi travo malo dlje, domo. Res, čez hrbet je imel obešeno puško. Še isti trenutek smo bili v grmovju.

Zdaj smo se bali, saj smo bili v rajonu, ki ga je nadzoroval sovražnik. Izogibali smo se hiš in ljudi. Držali smo se roba gozda; njemu smo še najbolj zaupali. Pol-dan je že minil, ko smo prišli v bližino borne hišice, na samotni vzhodni od Bezuljaka. Pred hišo sta zlagala drva ženica in moštček. Bili smo skriti za grmovjem. Lakota, še bolj pa žeja so nas silili, da jih poprosimo za skorjo kruha in lonec vode. Ko nas je možakar zagledal, je od straha spustil sekiro in nas vprašal: »Ja, kje imate pa orožje?« Dobili pa smo le eno majhno skodelo starih žgancev. Za vsakega po ena žlica. Vode pa nič. Povedala sta nam, da je bilo dopoldne tu okoli 120 domobrancev. Partizani pa, da ne pridejo. Nič jima nismo verjeli.

Odšli smo se potem v studencu blizu ceste Begunje—Otava. Nato smo kar ob belem dnevu preskočili cesto, čeprav se je malo prej mimo peljal neki domobranec z motorjem. Od tu smo jo ubrali proti vrhu Slivnice in se povzpeli nanjo. Z vrha smo se spustili na južno stran in gledali

v dolino. Videli smo, da nekakšna vojska hodi po cestah. Toda katera? Spustili smo se na senožeti med Martinjakom in Grahovim. Pobarali smo starejšega očanca, ki nam je povedal, da je od Grahovega naprej stalno osvobojeno ozemlje. Nam se je to zdelo kot obljubljena dežela.

NA KOLESU SE PRIPELJE VELIKA RDEČA ZVEZDA

Spustili smo se deset korakov od ceste Grahovo—Cerknica in skriti v grmovju čakali partizane. Kmalu se je iz smeri Grahovega pripeljal na kolesu dobro opremljen partizan, z veliko rdečo zvezdo na ti. tovki. Kot na povelje smo se dvignili iz grmovja in z glasnim »hura«, vihteč nad glavami naše gorjače stekli k njemu. Skočil je s kolesa. Če bi puško, ki jo je imel privezano na kolesu, pravočasno odvezal, bi bilo po nas. A bili smo hitrejši. Kar vsi štirje smo se vrgli nanj in ga pričeli objemati. To ga je še bolj zmedlo. Ko se nas je nekako le otresel, je ves presenečen vprašal: »Kdo ste pa vi?« Na kratko smo mu povedali našo zgodbo. V tem se je pripeljal na kmečkem vozu vod 3. čete 2. bataljona Notranjskega odreda. Bili so v zasedi pri Cerknici. Z njimi je bil komisar čete Dušan Pogačar. Naš partizan pa se je s kolesom odpeljal proti Cerknici. Žal si niti imena nismo povedali.

Komisar nas je povabil na voz in s pesmijo »Hej brigade« smo se odpeljali proti Grahovem in naprej na Bloško polico v komando 2. bataljona Notranjskega odreda. Partizani na vozu so bili sami mladi fantje in zelo dobro oboroženi. Veseli pa tako, kakor da se vračajo z »ohotit«. Ko smo prišli na Bloško polico, se je ravno spuščal mrak. Po vasi je prijetno dišalo po svežem senu.

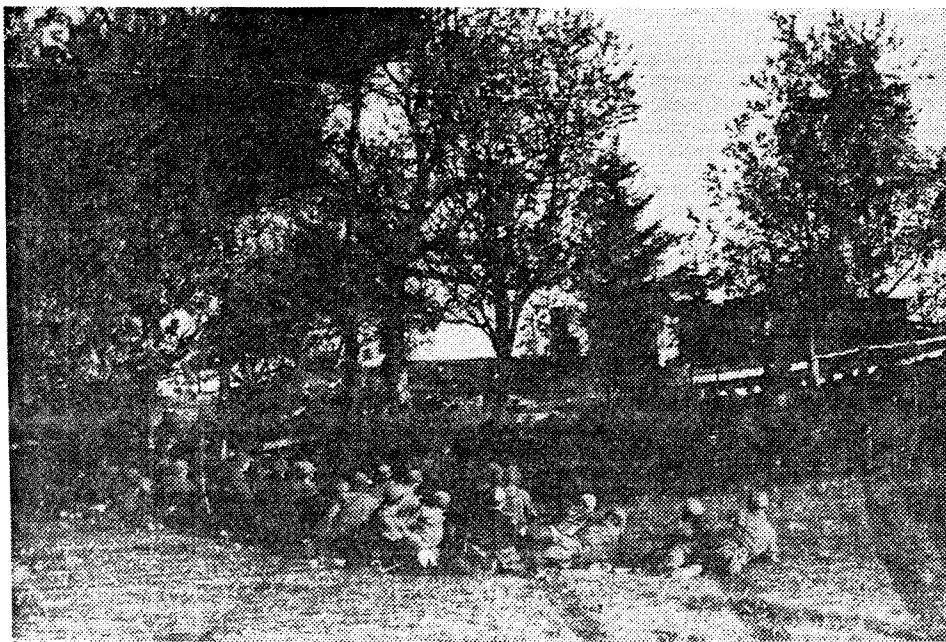
DUŠAN KVEDER SE JE SPOMNIL

V komandi bataljona nas je sprejel komandant kapetan Tone Hitejc.

Kar dolgo časa smo se zadrževali pri njih. Dali so nam tudi toplo večerjo, ješ-prenj z velikimi kosi govejega mesa. Po treh dneh prvič hrana! In še topla! Pozno ponoči pa so nam rekli, da moramo še nočjo v štab Notranjskega odreda v Stari trg. Odpeljal nas je kurir. Bila je že polnoč, ko smo prišli na cilj. V štabu so nas čakali. Prav takrat je bil pri njih namestnik komandanta glavnega štaba Slovenije general-major Dušan Kveder-Tomaž. Umazani, raztrgani, opraskani, utrujeni in z gorjačami v rokah smo stopili predenj. Prišel nas je spraševati, kdo smo, od kje prihajamo, čemu smo prišli v partizane itd. Mi smo mu samozavestno in ponosno odgovarjali. Ob koncu sem se jaz ohrabil: »Tovariši general, midva z bratom te pa poznavamo.« Spomnil sem ga na srečanje pred letom dni na Tolstem vrhu nad Logatcem. Vračal se je s Primorske. Poleg spremstva je bil z njim še neki angleški kapetan — član vojaške misije pri glavnem štabu Slovenije. Zdaj naju je general prepoznal. Spomnil se je tudi drugih, ki so bili takrat poleg. Logaške skojevce so partizani namreč poklicali na Tolsti vrh, da kot slovenska mladina pozdravimo angleškega oficirja.

Kveder se je obrnil k oficirjem štaba in dejal: »Tovariši, to so naši fantje, za njih 'garantiram' jaz!« Tako smo postali partizani.

BOJAN TOLLAZZI

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

Kje in kdaj je bil napravljen ta posnetek? Katero partizansko enoto je videti na njem?

Upor nasilju, zapori, španska vojna

OB SPOMINU NA BORCA MAKSA VALENTINČIČA

Leta 1926 je fašizem v Italiji razpusil parlament in aretirali vse tiste poslance, ki so bili izvoljeni na listah komunistične in socialistične stranke. Med njimi je bil tudi Jože Srebrnič iz Solkana. Začel se je odkrit teror fašistov nad vsem, kar je bilo napredno, na Primorskem pa tudi proti Slovincem in Hrvatom. V nekaj naslednjih letih je zaradi tega pobegnilo iz Solkana v Ljubljano več zavednih ljudi, Srebrničevih sodelavcev, oziroma simpatizerjev njegovih idej. Pričakovali so, da v Ljubljani zaradi političnega prepričanja ne bodo preganjani in da bodo v mestu laže dobili primerno zaposlitev.

MED EMIGRANTI V LJUBLJANI

Nastanili so se pri Dolgem mostu na Kozarjah in živeli kot velika solidarna zadruga. Kdor je dobil delo, je pomagal tistim, ki se še niso mogli zaposliti. Povezali so se tudi s člani ilegalne KPJ. Leta 1930 je k njim prišel Ivan Regent, ki je potoval v Pariz. S skupino je vzpostavil dobro zvezo. Preko nje je prihajalo časopisje (Unita in Delo) iz Pariza. Tam je bil tedaj CK KPI, do Celovca, od tu pa ilegalno čez Karavanke v Ljubljano in dalje v Trst. Iz Celovca do Ljubljane je težke nahrbtnike prenašal Andrej Stegnar, čez mejo pri Postojni v

Maks Valentinčič kot španski borec

Trst pa sta literaturo spravljala Jože Prijon in Valentin Klanjšček, emigranta iz Solkana. Leta 1931 je po tej zvezi začela prihajati v Ljubljano tudi razna pošta in literatura, ki jo je pošiljal CK KPJ, ki se je tedaj zadrževal na Dunaju. Hiša na Kozarjah, kjer so stanovali solkanski emigranti, je bila glavna prehodna postaja za ilegalne potnike in literaturo, kar je je iz Francije in Avstrije prihajalo v Jugoslavijo.

Proti koncu leta 1931 je k tej skupini pribežal iz Solkana še Maks Valentinčič, tedaj 19-leten fant, član mladinske sekcije KPI. Ker ni mogel dobiti stalne zaposlitve, čeprav je bil izučen mizar, se je odločil, da bo odšel v Pariz. Pričakoval je, da se bo tam kje redno zaposlil ali pa da ga bo CK KPI poslal v Moskvo na šolanje. Njegovi rojaki, emigranti v Ljubljani, so zbrali denar za pot v Francijo in Maks je odpotoval.

Kmalu po Maksovem odhodu so v Ljubljani zvedeli, da se je v Solkanu vrnil iz konfinacije njihov politični voditelj Jože Srebrnič. Hoteli so mu omogočiti emigriranje. Sporočili so v Pariz na CK KPI predlog za rešitev Srebrniča in predlagali, naj za neposredno zvezo uporabljajo Maksa Valentinčiča, ki je tedaj že bil v Parizu. Oktobra leta 1932 je Maks prišel in prinesel potrebne dokumente ter denar za potovanje Srebrniča iz Ljubljane v Pariz. 20. oktobra je šel ilegalno čez mejo v Solkan, od koder se je že 24. oktobra vrnil — sam. Srebrniča so namreč tedaj ponovno aretirali in spet poslali za 5 let v konfinacijo. Maks si je kupil vozni listek za vlak in se je 25. oktobra zvečer želel vrniti v Pariz. Toda 25. oktobra leta 1932 so žandarji okrog poldne aretirali vse stanovalce hiše pri Dolgem mostu v Kozarjah. Istočasno so v Ljubljani aretirali takrat še nekaj drugih članov KPJ.

Pred sodiščem za zaščito države v Beogradu je bil potem daljši sodni proces, ki se je končal maja leta 1933 z naslednjimi obsodbami: italijanski državljani — emigranti, aretirani v Ljubljani, so bili takole obsojeni: Jože Prijon iz Solkana, star 27 let, na 7 let zapor; Maks Valentinčič iz Solkana, 21 let, na 4 leta zapor; Valentin Klanjšček iz Solkana, 32 let, na 3 leta zapor; Pavla Klanjšček iz Solkana, 26 let, na 6 mesecev strogega zapor; Leopolda Ušaj iz Gorice, 22 let, oproščena; Alojz Košuta od Sv. Križa pri Trstu, 31 let, na 2 leti zapor; Damas Sedmak od Sv. Križa, 22 let, na 5 let zapor; Josip Sedmak od Sv. Križa, 24 let, oproščen; Leopold Kravos od Sv. Križa, 31 let, oproščen; Srečko Vilhar iz Solkana, 26 let, na 6 let zapor; Peter Bogatec od Sv. Križa, 22 let, na 3 leta zapor; Boris Božič od Sv. Lucije (sedaj Most na Soči), 19 let, na 4 leta zapor; Franjo Hvalič iz Lok pri Kromberku, 24 let, na 3 leta zapor; Anton Spacapan iz Renč, 28 let, na 1 leto zapor; Franjo Peršon iz Solkana, 29 let, na 4 leta zapor; Danilo Jejčič iz Šmarja na Vipavskem, 25 let, na 5 let zapor in Franjo Saksida iz Šmarja, 26 let, oproščen. Vsi ti obsojenci so po prestani kazni dobili še izgon iz države.

Kot jugoslovanski državljani so bili v tej skupini obsojeni naslednji: Josip Kopitar iz Bukovice, 29 let, na 2 in pol leta zapor; Filip Šircelj iz Lente, 28 let, na 2 leti zapor in Andrej Stegnar iz Tržiča, 28 let, na 5 let zapor. O tem procesu je poročal tudi časopis »Jutro« v začetku junija leta 1933, pod naslovom »Sodba v ljubljanskem komunističnem procesu«.

MED ŠPANSKIMI BORCI

Obsojenci s tega procesa so bili zaprti v Sremski Mitrovici. Večina je tam dobila dobro idejno-politično znanje, kar se

Spominska plošča Maksu Valentinčiču v Solkanu na rojstni hiši

je pokazalo takoj po prestani zaporni kazni.

Med tistimi, ki so odšli v Pariz, ker so bili pač izgnani iz države, so bili: Maks Valentinčič, Valentin Klanjšček, Leopoldina Ušaj, Peter Bogatec, Franjo Hvalič in Anton Spacapan.

Leopoldina Ušaj je ostala v Parizu, kjer je vzdrževala zvezo med rojaki, ki so odšli v republikansko vojsko v Španijo in njihovi svoji v domovini. Valentin Klanjšček in Franjo Hvalič sta se iz Španije, oziroma iz taborišča v Franciji, vrnila ob začetku druge svetovne vojne. Peter Bogatec je padel v bojih pri Madridu, Anton Spacapan pa se je iz Španije sicer vrnil, vendar je kasneje v Franciji za ranami umrl.

Maks Valentinčič je postal komandir voda v bataljonu Dimitrov in je dobil čin poročnika. 10. julija leta 1937 je v bojih za Madrid padel. V časopisu »Dimitrovac«, št. 8, dne 28. septembra leta 1937, je o njem napisal na šesti strani članek njegov sodrug iz zapor v Sremski Mitrovici in v bataljonu Matija Vidakovič. Objavljena je bila tudi njegova fotografija. V Buenos Airesu v Argentini je tedaj izhajal slovenski časopis »Njiva« kot delavsko-kulturna revija, ki ga je izdajal DKD »Ljudski oder«. V 4. številki te »Njive«, ki je izšla septembra leta 1938, je tudi človek o Maksu Valentinčiču. Tam je zapisano, da je bil v 13. mednarodni brigadi v Španiji in da je v začetku julija leta 1937 padel v bojih pri kraju Villanuova de la Canada. Leta 1948 so rojaki v Solkanu odkrili spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši, ulica IX. korpusa št. 51.

POTA DRUGIH UDELEŽENCEV TEGA PROCESA

Jože Prijon in Pavla Klanjšček sta se leta 1940 poročila. Zivela sta konfinirana v

Sremski Mitrovici, kjer je Prijon delal v mizarški zadrugi. Decembra leta 1941 mu je žena Pavla umrla, jeseni leta 1942 pa še dveletna hčerka Nada. Po vojni se je ponovno poročil in se preselil v Solkan, kjer je aprila leta 1972 umrl. Med vojno je bil v Sremski Mitrovici aktivist — ilegalce.

Valentin Klanjšček sedaj živi v Solkanu kot upokojenec, Leopoldina Ušaj pa živi v Ljubljani.

Nosilci spomenice 1941 so: Josip Kopitar v Ljubljani, Srečko Vilhar v Kopru, Albert Sulčič v Sežani in Andrej Stegnar v Ljubljani.

V Križu pri Trstu živijo: Alojz Košuta, Josip Sedmak in Leopold Kravos, Damas Sedmak pa je v Ljubljani.

Boris Božič je umrl v Londonu.

Franjo Hvalič je v NOB postal major in je aprila 1945. padel pri Trstu.

Za Filipa Šircelja mi ni znano, kje je.

Franjo Peršon je bil na Štajerskem ustreljen kot talec.

Danilo Jejčič je v Franciji, Franjo Saksida pa v Stanjelu na Krasu.

Po odhodu iz zaporov v Sremski Mitrovici so se ti zaporniki znašli v različnih in težavnih življenjskih razmerah. Vendar pa so se napredno vključili v boj proti nečloveškemu režimu, proti fašizmu in nacizmu, ki sta bila tedaj največja sovražnika Evrope in sveta. Vsaka od življenjskih poti teh ljudi pa je prav gotovo vredna svojega posebnege opisa.

CIRIL ZUPANC

Smo se zmotili?

Smo pripadniki majhnega naroda. Navsezadnje smo na svojo zemljo, kot so bili skozi stoletja naši predniki, ki so jo obdelovali z ljubeznijo in niso nikdar vdirali med svoje sosedje. Ostali smo tam, kjer so se naselili oni in lahko bi živeli v miru vsa dolga stoletja, če naša zemlja ne bi bila vedno privlačna za ljudstva s severa in redkeje z vzhoda. Tako je velik del nekdanj s Slovenci naseljenega ozemlja postal del germanskega sveta. Miroljubna ljudstva so pač bila vselej žrtve nasilnežev. Razen bratskih južnoslovanskih narodov nihče v Evropi ni vedel za germanizacijski pritisk na naše ljudi v času pred prvo pa tudi pred drugo svetovno vojno. Na mednarodnem odru smo se pojavili šele takrat, ko se je vse naše ljudstvo med prvimi v Evropi enoglasno uprlo in se z orožjem v rokah postavilo na stran vseh svobodoljubnih narodov v boju proti krvavi velenemški družini.

V letu 1945 smo se veselili zmage. Menili smo, da je končno napočil čas, ko bo zagotovljen obstoj tudi narodšču, kot je naš. Prepričani smo bili, da je fašizma, nacizma in nasilnega potujčevanja za vselej konec. Smo se ušeli? Postali smo žrtev mednarodnih političnih spletk. Zunaj matične domovine je ostal med drugim tudi tisti del z našim orožjem osvobodjene Koroške, kjer strnjeno živijo prav taki Slovenci kot smo mi. Pristali smo na to žrtev, da bi si zagotovili mirno sožitje s sosednjo Avstrijo. S podpisom državne pogodbe smo ji celo pomagali, da se je spet postavila na noge in ji priznali, da je bila prava žrtev nacizma. Prevarani smo bili tudi tokrat.

S sprejetjem zakonskega sklepa o preštevanju manjšine in ravnanju avstrijske policije na raznih manifestacijah je postalo jasno, da se vodilni politični krogi niso mogli otresti nekdanje velenemške miselnosti. Policijske metode, razne psovke in gesla potrjujejo dejstvo, da koroški Slovenci niso enakovredni državljani; zanje tudi v javnosti veljajo povsem druga merila kot za večinski narod. Svojega rojaka Hitlerja vredni nasledniki — in na žalost tudi nekateri drugi — hočejo za vsako ceno odstraniti, kar je slovenskega. Uradno naj bi iztrebljenje manjšine potekalo kot statistična smrt oziroma kot »integracija v večinski narod«. Le kaj bi dejali politični vrhovi na Dunaju, ko bi tako ravnali z njihovimi rojaki na Južnem Tirolskem?

Koroški Slovenci ne bodo popustili. Odpor proti omenjenim težnjam bodo razili z bojkotiranjem štetja; ne bodo se pustili ustrahovati. Podvzeli bodo tudi vse možne korake tako v državi kot pri mednarodnih forumih, da bi si zagotovili pravice, ki jih manjšinam priznava civilizirana družba. Poudarili bodo, da niso sovražniki države, ki ji pripadajo. Tistih 264 koroških partizanov, ki so prešli jugoslovanska odlikovanja, se je borilo tudi za samostojnost Avstrije. In na njihovi strani so poleg delovnih ljudi v matični domovini tudi številni resnični demokrati avstrijskega rodu.

Naši ljudje protestirajo: v Ljubljani, Mariboru, Celju, Mežici, Novi Gorici, Kopru... Ali bo njihovo ogorčenje prepričalo koga v Avstriji da so mednarodni sporazumi tudi moralna obveza?

POLDE VRBOVSEK

TV - 15

VAŠ TOVARIŠ!

In spet je ta svet kakor skleda vročih žgancev

In spet je ta svet kakor skleda vročih žgancev; tistih, o katerih smo govorili v gozdovih. Pred časom sem mislil, da so ljudje pohodili, kar nam je bilo med partizani sveto. Človek je prevelik in preneroden, da bi videl senco svojih pet. Moje življenje je spet kakor pesem — udarna, tovariška in partizanska. Otroci so se čudili, ko so prihajali ljudje in se spopadali z gorečo hišo. Do tega dne sem slišal o vodeči in goreči strelji; zdaj sem spoznal močnejšo — narodno.

Aleš, ta dan bi moral biti z nami. Bilo je, kot bi se zbrali Šerčerjevci. Ne, takrat nisem mogel verjeti. Ko so mi rekli v maju 1943, da si padel, sem odrezavo dodal: bo že vstal. Ampak tvoja smrt je bila prekleto resnična, resnična kot smrt najinih sester, ki so ju 16. aprila 1944 pomorili črnokoci.

Kaj praviš, kaj bi rekel Jokelov Frenk, ko bi ga zdaj postavil pred našo hišo. »Fric, gosposko si se naredil. Se vidi, da si bil v Ameriki rojen, najbolj navihnan izmed devetih otrok. Ni bilo ognja, iz katerega se ne bi rešil. Se spominjaš...?«

Le kako bi pozabil. Osmega aprila 1941 sva pršla na Travno goro in se vključila v Nedeljskov vod — Lukatovo četo. Ob slovesu sem rekel očetu: »Domov bom prihajal na žrebco in takrat bo v naših krajih svobodna pomlad!«

Mejdunaj, dolga je bila! Prve dni sem se razmišljal o našem domu, ki je bil vedno poln ljudi. Ze res, da smo imeli pri hiši mlada dekleta ampak imeli smo tudi zgovorno mater in še zgovornejšega očeta. O potovanjih po svetu je govoril, da so se fantom iskrlile oči. In približno tako so govorili v prvih dneh okupacije mladeniči, ki so slutili, da je napočil čas za spremembo krivičnega sveta. Med njimi je bil Rade Pehaček pa Edi Vidmar in tudi osem tistih, ki so jih pozneje v Horjulu ustrelili kot talce.

Danes si mislim, da sem večji del svojega življenja govoril o hiši. Po tistem, ko sem izvedel, da so mater Jerico, brata Janeza in sestro Jožico odpeljali na Rab in potlej v Gonars, ko mi je cestar nedaleč od Logatca povedal, da so očeta pokopali, sem mislil, da se je naša hiša spremenila v grob.

Ko sem v roški ofenzivi ždel pod zemljo pet dni brez kaplje vode, sem mislil, da stojijo hiše samo še na oblakih. Ko je padel Frenk, sem mislil, da se to ne bi zgodilo, če bi živel nekje drugje, v kakšni drugi hiši. Pravzaprav sva vedno govorila, da je Šerčerjeva brigada našin pravi dom. Nikoli ni bil udoben in še najmanj takrat, ko smo odšli v sestavo 14. divizije na Štajersko. Smejal sem se in boril, jokal in ljubil po partizansko. Bil sem kurir in konjar, komandir tretje čete prvega bataljona, poznal sem tovariše v Izvršnem odboru OF in tiste na položajih.

Desetega maja v letu svobode sem na žrebco prihajal na domače dvorišče. Hiša — kot počena skleda. Mati — kot posušena trava; daje zavetje, a življenja ni več v njej. Tri leta internacije, pokol sredi noči, skrb za otroke in štiri partizane...! »... Mati, borili smo se, da bo tudi za tebe lepši ta svet!«

NAŠA HIŠA JE GORELA

... Bilo je 20. julija 1976. Ta številka se je spremenila v meso in kri. Ura je bila pol devetih zvečer ali nekaj več. Malo pred tem je začelo rostiti. V dnevih pred tem je zevala suša, kar precej dolga in slabo obetajoča. Vsak čas bi moral stopiti skozi vrata Friderik. Namenila sem se pomiti posodo, ko je udarilo. Bo samo nekaj kapelj ali bo resno namočilo stisnjeno prst, sem pomislila. Friderik se je vedno jezil, kadar sem rekla, da se bojim grmenja. Vem, da je med vojno veliko prestal. O tem je celo otrokom nerad govoril. Grmelo je, grmelo, jih je zavrnil, kadar so silili vanj.

Cez čas je še enkrat udarilo, kratko

in močno. To je moralo biti hudo blizu, sem si rekla in pogledala skozi okno. Cesta je bila prazna, dvorišče pa je bilo kot bi se po njem razlil potok Logaščica. Grintavec in Sekirico so osvetljevale strele.

Stopila sem v hlev, da bi pogledala kako je z živino. Na sredini stopnišča sem bila, ko sem zagledala odsev ognja. Naša hiša je gorela!

★

Menda sem jokala, stala v naliivu in vpila na pomoč. Zdelo se mi je, da sem čisto sama na svetu. Toda že takrat je planil sosedov sin na kolo in zdrvel v gasilski dom. Sirena je oznanila nesrečo. Mislim, da sem rešila le zimske plašče in nekaj malega denarja, ko je bilo dvorišče polno ljudi. Sredi najhujšega naliiva so pritekli ali se pripeljali z avtomobili. Menda jih je bilo kmalu tristo ali nekaj več. Na obeh straneh je bilo toliko vozil, da so morali miličniki urejati promet. Ljudje so rešili vse kar je bilo pač vredno rešiti. Tudi gasilci so se pripeljali, a seno pod streho je dalo požaru usodno moč.

Govorili so, da je udarilo v smreko ob hiši in me spraševali, če sem rešila denar. Denar? Malo pred tem smo imeli v hiši dve poroki in tako so prihranki usahnili. Ampak kaj bi tisto — postali smo pogorelčki.

NESREČA JE RODILA TOVARIŠE

Nekje je zagorelo, sem pomislil, ko je gasilska sirena zateglo vlekla svoj glas. Ob cesti so stali avtomobili kot bi se zgodila velika avtomobilska nesreča. Prav pred našo hišo, v Gornjem Logatcu s številko ena, jih je bilo največ. Da bi me vrag, naša hiša gori...!

Bilo je kakor na bojišču. Sam ne vem, kaj se mi je v tistih sekundah motalo po glavi. Da je to za nas velika nesreča, o tem sem mislil kasneje. Med vojno sem videl goreti veliko slovenskih domov, kadar gori domača streha...!

Ljudje so rešili živino, pohištvo in oblike, ognjenim zubljem so iztrgali kar je bilo le mogoče. Gasilci so ostali na pogorišču vso noč. Ko sva se zjutraj vrnila, dan se še ni dobro naredil, so spet začeli prihajati ljudje. Čistili so pogorišče, odvažali s traktorjem, kopali in ravnali. Prihajali so z orodjem in denarjem, ljudje, ki sem jih le na videz poznal. Sto, veliko več in manj tisočakov... za prvo pomoč, so govorili. Da boš prestal najhujše. Zdi se mi, da sem jih bolj slišal kot videl — tovariše. Ko smo bili najbolj nesrečni in sestradani, je pomenila žlica ješprenja našo rešitev, krompir upanje, da boš preživel dan do naslednjega dne.

Ne, tovarštvo ni ostalo v zaraščenih partizanskih gozdovih.

VSE JE BILO DOGOVORJENO NA POGORIŠČU

V prvih dopoldanskih urah po požaru pri Frideriku Mezetu — Božotu so se zbrali ob pogorišču predstavniki družbenopolitičnih in delovnih organizacij občine Logatec. Tod ni bilo dolge, kdo ve kolikokrat obkrožene zelene mize, tudi ne nešteto krat odpirajočih in škripajočih vrat, ni bilo utrjujočih udarcev pečatov, svežnja papirjev in uradno naučenih besed: pridite jutri!

Tu ob pogorišču so imeli delovni stanek vsi tisti, ki lahko naredijo ta svet dolgočasno uradniški ali preprost in učinkovit. Organizirana je bila takojšnja in učinkovita pomoč s strani delovnih in družbenopolitičnih organizacij. Podjetje »Gradnik« je le nekaj ur po požaru pripeljalo opeko in delavce, ki so se lotili obnove pogorele domačije. Občinski odbor ZZZ NOV Logatec je v ranih dopoldanskih urah odobril Friderihu Mezetu osem starih milijonov dinarjev kredita, delovna organizacija KLI dva milijona pomoči (nekaj dni kasneje je naredil požar ogromno škodo tudi v tem podjetju!), pa Konfekcija, Gozdna uprava, Krajevna skupnost...!

»Dopoldne so se pripeljali elektriki, ne da bi rekel eno samo besedo, ure-

dili enofazne in trofazne priključke in električno omarico. Da boste lahko priključili žago za les in mešalec za beton, so rekli. V obratu KLI, kjer sem bil štirinajst let zaposlen, so že prvega dne zbrali delavci skoraj osemsto starih tisočakov pomoči. Požar, ki je nastal v »mojem« podjetju, me je prizadel kot požar na naši hiši. Čeprav sem upokojen, notranje s podjetjem še vedno živim. Nenevarno zadnje sta v njem dandanes zaposlena tudi moja otroka...!

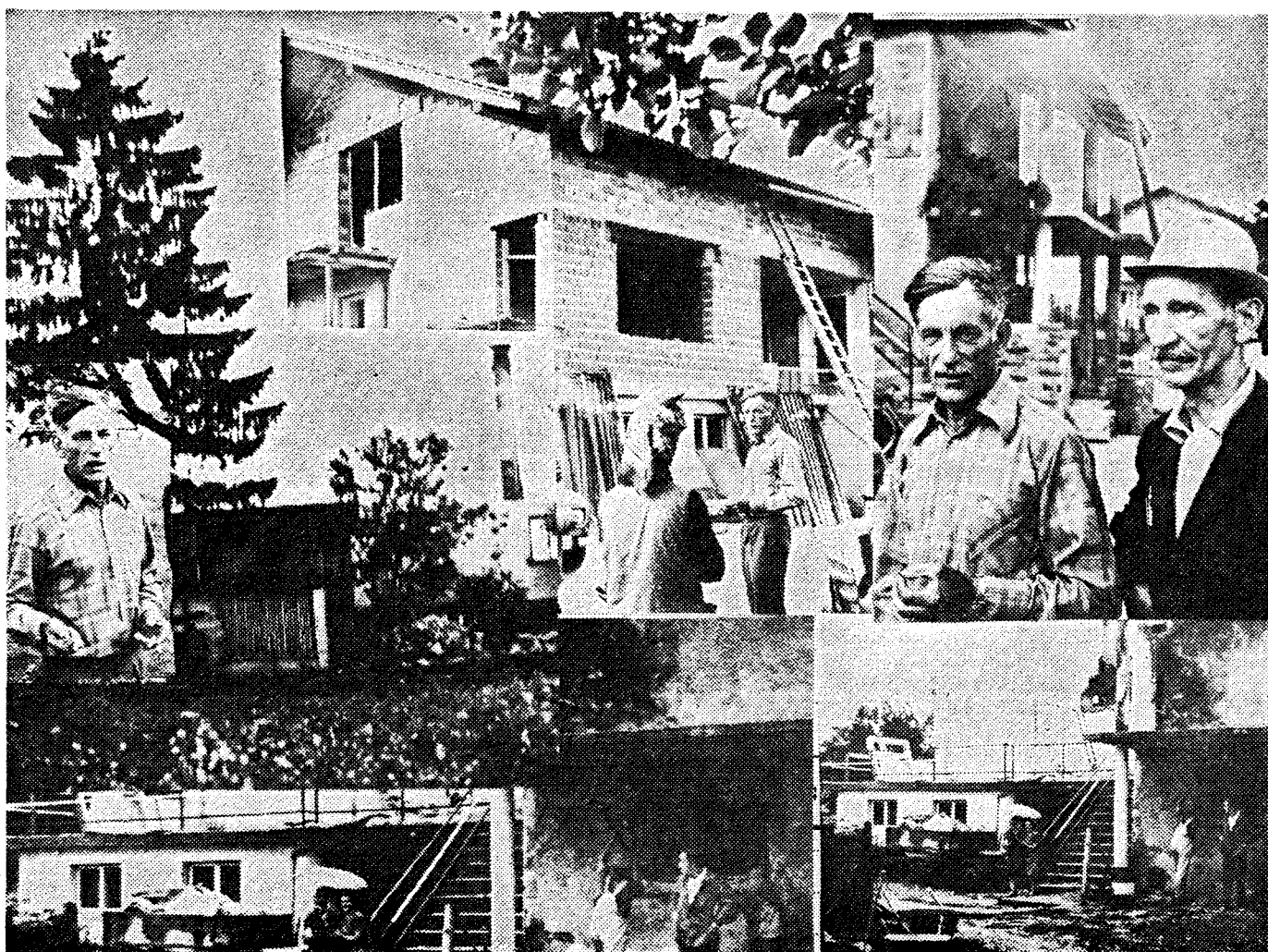
Ni bilo dneva, da ne bi bilo pri Mezetu trideset ali štirideset ljudi, ki so obnavljali domačijo. Načrt za gradnjo, lokacijsko dovoljenje (hiša je dobila novo podobo!) in vse tisto, na kar lahko čakaš lepo kopico časa, je bilo narejeno v prvih urah po požaru. Inženirji, gradbeniki, takšni in drugačni strokovnjaki so načrtovali in zidali, da jih je »Fric« začudeno gledal. Ob vsem tem ni niti enega ničesar prosil, ni naredil enega samega koraka na občino, v pisarno. Mezetova hiša je bila zgrajena in spravljena pod novo streho v pol ure manj kot sedmih dneh. In tudi dokončno izdelana bo, o tem ni nobenega dvoma, prav kmalu.

PRIJATELJA SPOZNAŠ V NESREČI

Razmišljam. Njegov sin sem. Pri nas je bilo res vedno precej ljudi. Navada iz starih časov. Pravijo, da spoznaš prijatelja v nesreči. Mislim, da smo lahko srečni. Vem, moj oče je bil partizan. Slišal sem praviti, da ga je poznala cela 14. divizija. O tem ni nikoli veliko govoril. Govoril pa je, da poštenje in delo odpirata srca in vrata. Kadarkoli so ga prosili, četudi sredi najhujše zime, je šel in jim popravil streho.

Razmišljam. Zdaj vem kaj je tičalo za njegovim stavkom: »In spet je ta svet kakor skleda vročih žgancev.«

Foto in tekst:
SILVO TERSEK

Sri Lanka, kaj je eksotična stvarnost

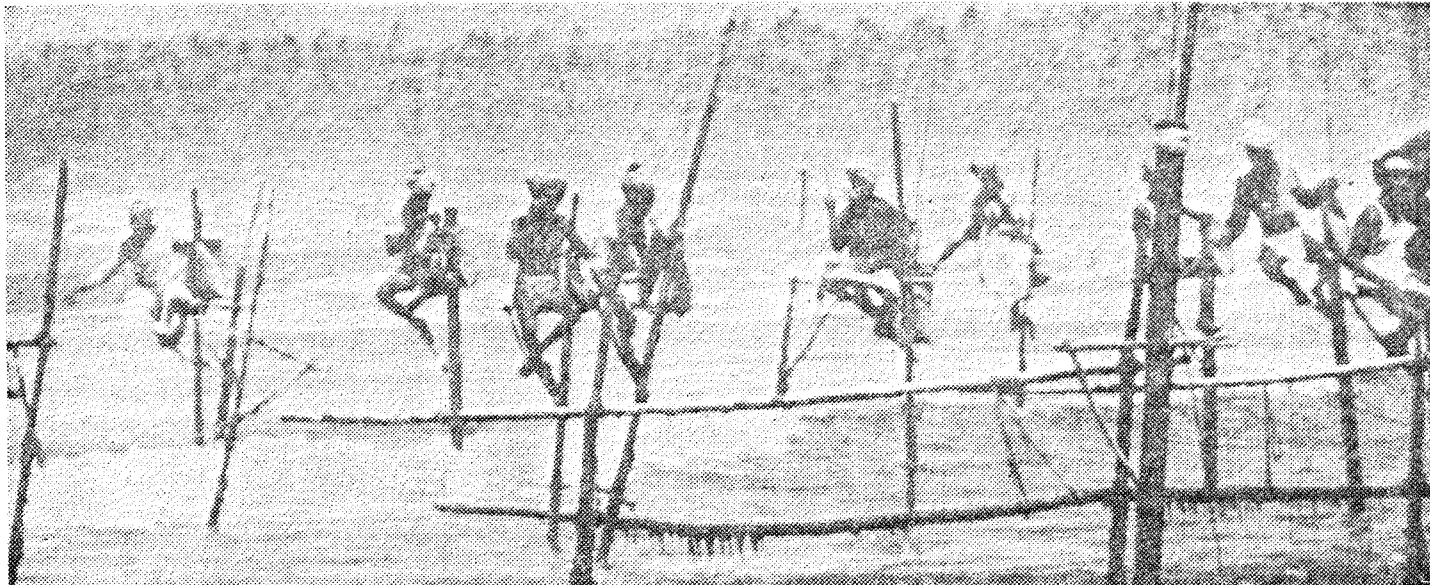
Nekaj razmišljanj o zblizevanju dežel na kulturnem in tehničnem področju v času konference neuvrščenih v Colombo

SRI LANKA

V okviru neuvrščene politike in njenega pogleda na svet, ki jo označujemo kot neodvisen mednarodni moralni, politični in materialni dejavnik brez katerega si ni moč zamisliti več reševanja nobenega mednarodnega vprašanja, v okviru tega resnega dela in tematskih pogovorov ter zaključkov, ki so jih prinesle na površino dosežanje konference neuvrščenih, se oko vendarle ustavi tudi na eksotični pokrajini dežele, kjer se je pravkar začela peta konferenca politike, ki zagovarja miroljubnost, demokratičnost, svobodo misli in besede, skrb za človeka, okolje, prijateljske vezi, vse to, kar bi z eno besedo lahko imenovali pozitivne sile človeške zgodovine in civilizacije, ki jo lahko vzdržijo samo visoko zavedni in kulturni narodi; za razliko barbarskim plemenom, kot jih imenujemo v zgodovini, in današnjim nevarnostim rušilnih dimenzij atomskega orožja in delitve sveta na bloke.

Ta eksotičnost fotografij, ki prihajajo iz daljne Sri Lanke, nas je pravzaprav navedla, da smo se zavedli, kako malo poznamo tisti svet, njegov način življenja, mišljenja, odnosov, ki jih je tako močno začrtala budistična religija, ki še danes vodi ljudi na svete kraje, v hrame in svetišča, kjer se skriva poslednja skrivnost življenja in smrti, ki pa nekako pravzaprav uravnava tudi zemeljsko življenje.

Iz letala dobi opazovalec kaj prekrasno sliko o tej deželi, riževa polja zelene barve, nasadi kavčuka, kokosa in čaja, glavni izvozni artikli. Palme, se pozibavajo nalahno v morskem vetrcu in budistični hrami se bleščijo v svoji zlati prevleki ali kamniti resnosti pod žgočim soncem. Ko pa obiskovalec stopi na trdna tla, se rajski vtis sesuje ob precej revnejši stvarnosti. Tako sliko dajejo vtisi prvih poročevalcev iz Colomba in prav gotovo jim gre verjeti. Vse pa nas preseneča dejstvo, da je volja do dela in želja po napredku v deželi, kjer je povprečna starost prebivalcev štirindvajset let in vladajo v njej take razlike, brez primere. To je prav gotovo zagotovilo, da

Ribiči pri delu. Nikjer se niso klima, morje in ljudje tako skladno ujeli kot v Sri Lanki, pravijo poznavalci.

se bo mlada dežela počasi dvignila iz zalogostali in revščine, posledice dolgoletnega jarnega kapitalističnega izkoriščanja in da bo s pomočjo in izkušnjami drugih dežel v razvoju, ki so že prešle fazo postavljanja na lastne noge, prebrodila vse začetne krče in bo njeno gospodarstvo in družbeno življenje prav tako skladno in gibko kot so spretnosti in gibke kretnje pri njihovih narodnih plesih.

Prav namenoma smo omenili tehnologijo in kulturo naroda skupaj, kajti za osvetlitev tovrstnega sodelovanja naše države z deželami v razvoju bo v tem se stavku tudi tekla beseda.

TEHNOLOGIJA

Jugoslovansko kulturno in tehnično sodelovanje z deželami v razvoju, med katerimi je seveda večina tudi neuvrščenih, je širšega in kompleksnejšega pomena. V današnjem času mednarodnih odnosov lahko tako sodelovanje pomeni enega najpomembnejših faktorjev zunanje politike vsake države. Celotno združeni narodi so dali temu delovanju tolikšen pomen, da so izdali posebno deklaracijo, v katerih so poudarili pomen mednarodnega tehničnega in kulturnega sodelovanja in priporočili načela, na katerih naj bi to sodelovanje delovalo in se razvijalo.

Jugoslavija aktivno sodeluje in je v stalnih stikih z mnogimi mednarodnimi organizacijami, predvsem pri tehničnem sodelovanju, kjer se vključuje v delo po merilih dogovorov in sporazumov ali drugih pravnih aktov. Veliko kulturnih ustanov in gospodarskih podjetij se zanima za to sodelovanje, tako da mora Zvezni zavod za mednarodno sodelovanje v Beogradu večkrat izdati celo publikacijo, v kateri so zajeti vsi dogovori in mednarodno pravni dokumenti, po katerih se ravna in upravlja s tehničnim sodelovanjem vsi zainteresirani in aktivno sodelujoči.

Mednarodno tehnično sodelovanje, kot ga vzdržuje Jugoslavija, je v preteklih 25 letih postalo splošno priznana oblika sodelovanja med državami. Tovrstno sodelovanje naj bi prispevalo k razvoju in osamosvojitvi industrijsko nerazvitih držav, da bi te lahko enakopravno nastopale v vseh oblikah mednarodnih odnosov ter tako vplivale tudi na gospodarsko in politično ravnanje v svetu.

Oblike mednarodnega tehničnega sodelovanja so različne. V glavnem se tehnično sodelovanje uresničuje na podlagi multilateralnih in bilateralnih sporazumov, sklenjenih med posameznimi državami ter med državami in mednarodnimi organizacijami. Sklepanje sporazumov ima predvsem dva cilja: splošnega, ki služi razvijanju vzajemnih prijateljskih odnosov med državami in posebnega, ki služi gospodarskemu razvoju pogodbenih strani in posredno tudi povezavi gospodarstva v širših svetovnih razmerah. Tudi pri tem sodelovanju gre za načela spoštovanja suverenosti, nevmešavanja, enakopravnosti partnerjev, prijateljskih odnosov, obojestranskih koristi in načelo spoštovanja veljavnih pravnih predpisov pogodbenih strani. Ta načela zagotavljajo, da mednarodno tehnično sodelovanje ne bi služilo kot orodje posameznim državam za izvajanje take politike, ki bi lahko škodovala državam, ki jim je to sodelovanje potrebno pri njihovem gospodarskem razvoju.

Dejstvo je, da se je pokazalo tako sodelovanje za zelo uspešno in praktično nujno, saj Jugoslavija niti nima dovolj strokovne moči, da bi jo nudila prav vsem, ki jo želijo in potrebujejo. Oblike sodelovanja z mednarodnimi organizacijami in državami so raznovrstne. Naštetimo le najvažnejše. To so: specializacije naših in tujih strokovnjakov, štipendiranje naših in

tujih državljanov, proizvodno tehnično šolanje naših in tujih strokovnjakov, delovanje ekspertov, predaje tehnične dokumentacije, strokovnih filmov in inovacij, neposredno sodelovanje med našimi in tujimi delovnimi organizacijami ter znanstveno raziskovalnimi inštituti, projekti, ki se financirajo v korist neke države, izobraževanje kadrov in držav v razvoju, delo jugoslovanskih strokovnjakov v državah v razvoju itd.

Nosilec vseh obveznosti in pravic, ki izhajajo iz sporazumov z mednarodnimi organizacijami in partner v sodelovanju z njimi je Zvezni izvršni svet, Zvezni zavod, v republiškem merilu pa Republiški zavod, za mednarodno tehnično sodelovanje pa je organ, ki v imenu SFRJ in po pooblastilu ZIS opravlja vse zadeve v zvezi z uresničitvijo sporazumov, ki jih je naša država sklenila s posameznimi drugimi partnerji.

Upoštevati je treba, da so to mlade države, ki se komaj pojavljajo na mednarodnem odru in si ekonomsko šele utirajo pot in veljavo. Tako se tudi Jugoslavija vključuje v sedanje svetovno stanje in ritem časa, ki je tak, da visoka raven proizvodnih sil in znanstveno tehnološka revolucija zahtevajo vse večjo pozornost držav in območij na svetu.

KULTURA

Pri izmenjavi kulturnih dobrin ni v pravno konstitutivnem pogledu nobenih razlik. Sodelovanje poteka na osnovi meddržavnih sporazumov, ki jih sprejemajo uradne delegacije zainteresiranih držav. Vsebinska spoznanja z naše strani je usklajen predlog vseh republik in pokrajin, ki so po utečenem postopku zbrale in potrdile svoje predloge v osnutek, ki je nato predložen državi,

bomo mi sami pa tudi države, s katerimi smo sklenile tovrstne sporazume, spoznali kulturno zgodovino in dediščino, pa tudi sodobno ustvarjanje v kompleksnejši podobi, spoznali kulturo nam bližjih pa tudi neznanih kultur.

Poleg kinematografa Komune, kjer se navadno vrte tuji filmi v tedenski obliki, Moderne galerije, kjer imamo grafični bienale, priložnost, da spoznamo mnoge umetnike iz dežel v razvoju, celjskega pevskega festivala in kranjskega festivala turističnih filmov, je prav grad Gorice tisti prostor, ki bi mu radi namenili posebni poudarek. V okviru tamkajšnjega etnografskega muzeja, nam je bilo dano spoznati po zaslugi privatnih zbirk ali meddržavnega gostovanja, etnografske posebnosti marsikaterih oddaljenih dežel in trenutno je tam na ogled razstava mehiških mask, ki je k nam prišla prav na osnovi meddržavnega dogovora, o kakršnih teče beseda v tem članku. Kot se še vsi dobro spomnimo, je bila pred letom dni v Mehiki delegacija slovenskih filmskih delavcev, v jugoslovanskem merilu pa je bil tam beograjski akademski ansambel narodnih plesov.

To je tista izmenjava kulturnih dobrin nekega naroda, ki daje svojevrstno podobo njeni politiki, gospodarstvu, tudi družbeni ureditvi. To je namreč tisto področje čutenega trepetanja nekega naroda, brez katerega si o njem ne moremo ustvariti popolne slike, saj se prav v kulturi zrcali umski in čuten svet človeka, ljudstev, narodov.

Gotovo se mnogi naših bralcev spominjajo folklornih ansamblorjev s Kube, Kolumbije, Senegala itd., ki so gostovali po raznih mestih naše države. Prav tako gostujejo v tujini tudi naši glasbeniki, likovniki, filmi, literati, tudi lektorji slo-

KULTURNI OBZORNIK

s katero se sporazum podpisuje. Predlogi in želje posameznih republik in pokrajin se pred izdelavo končnega osnutka uskladijo na medrepubliškem koordinacijskem odboru za kulturno prosvetno sodelovanje s tujino. Za vse predloge si morajo republike in pokrajine, posebej ko gre za sodelovanje z neuvrščenimi državami, zagotoviti del sredstev, del pa krije federacija.

Seveda gre pri kulturni menjava za mnogo širše vplive, ki globlje posegajo v bit nekega naroda oziroma cele civilizacije. Posledice takega delovanja niso takoj oprijemljive, zato se zde včasih odveč in jih preveč površno obravnavamo. Zgodi se celo, da vzbujajo pozornost predvsem na ni-voju radovednosti ali turistične posebnosti. So neke vrste oživitve slike ali oživitve reklamnega plakata za folklorni, glasbeni, baletni ansambel. Z umetniškimi slikami je že drugače, te vsaj nekaj časa vise v galeriji in si jih lahko večkrat ogledamo, v mestu imajo daljšo časovno prisotnost in se na nek način zasidrajo v zavest. Svojev- vrstno moč pa imajo seveda razni tedni posameznih dežel, največkrat so to tedni filmov. Prereditko se zgodi, da bi se neka dežela predstavila v celostni podobi razno- vrstnih umetnosti. Prav v zadnjem času se pojavlja želja po organizaciji večjih kulturnih akcij, katerih uresničitev je na rame- nih republiških zavodov in zveznega zavoda kot tudi ustreznih upravnih organov. Tako

venskega jezika. Se to. Čeprav v sistemu našega šolstva vendarle ni vse kot bi bilo potrebno, so pravilniki in statuti fakultet eno izmed zaželenih pomoči prav nerazviti- m deželam.

In da se povrtno k začetku. V vsaki reportaži ali zemljepisni knjigi lahko preberemo, koliko neka dežela meri, kje leži, kakšna je njena politična ureditev, malo več časa potrebujemo, da spoznamo njeno zgodovino; njeno dušo, pa lahko dojamemo samo preko njene kulture in njene civili- zacije. Ljudje to potrebujemo, zato se je kultura po svetu vedno prelivala v obliki gostovanj, slik ali pisane besede. Danes imamo še magijo slike. In ko Jugoslavija spoznava tuje kulture in drugi narodi našo, ugotavljamo, da smo si vendarle v neki temeljni točki čisto blizu, podobni smo si po želji živeti svoje življenje. V njem pa so najbolj pomembne tri stvari, kot pravi pregovor afriškega naroda Serek in ki je tako blizu pogledom neuvrščenih, da ga moramo zapisati. To so dobro zdravje, mir s sosedom in prijateljstvo z vsemi.

NEVA MUZIC

s podatki o delu Zavoda SRS za mednarodno znanstveno, tehnično in prosvetno kulturno sodelovanje je sodeloval direktor za- voda, tovariš LOJZE KERSNIK

BELEZKE

OBLETNICA LORCINE SMRTI

Pred štiridesetimi leti, 19. avgusta 1936, je pod streli falangistov padel pesnik, pisatelj in dramatik Federico Garcia Lorca. Čeprav ni aktivno sodeloval v političnem življenju, je večkrat javno izrazil svojo privrženost boju za demokracijo španske republike. Predstavniki klerikalnega tabora Ruiz Alonso je nekoč dejal o njem: »S svojimi deli nam je povzročil več

škoda kot drugi z revolverji.« Kaže, da je ravno to bilo usodno za mlade- ga Lorca. V prvem mesecu državljans- ke vojne, ki je bil zadnji njegove- ga življenja, se je zatekel k neki plemiški družini. Izkazovali so mu gostoljubnost, čeprav so bili sami fa- langisti. Ni se hotel umakniti iz ro- dne Granade. Francovi rablji so ga kmalu zatem ustrelili.

Prav ta njegov zadnji mesec življe- nja bo v kratkem uprizoril režiser Alessandro Cane za italijansko televi- zijsko nadaljevanko. Z njo bodo po- častili velikega umetnika in borca za napredek. P. V.

ZAKAJ SE ZATIKA PRI OBNOVI

BREGINJSKI KOT

Ko so na seji posebnega odbora za pomoč Breginjskemu kotu — bila je v soboto zvečer v obratu TIK v Breginju — pregledovali zaključke prejšnje seje (pred mesecem dni), so morali ugotoviti, da je bilo v tem času bore malo storjenega, da si velja glavna družbena pozornost prav obnovi po potresu prizadetega Breginjskega kota.

Častna izjema pri tem je Robidišče, kjer pripadniki mladinskih delovnih brigad, JLA in delavci SGP hite popravljati hiše, tako da bodo imeli vsi vaščani že v kratkem zagotovljeno varno streho nad glavo in topel dom pred zimo. V ta namen bodo uredili tudi vojaško karavlo ter poslopje nekdanje osnovne šole.

Nekaj se je premaknilo še v Breginju, kjer so brigadirji popravili streho na stavbi krajevnega urada, ki bo lahko sprejel nekaj družin čez zimo. H koncu gredo dela pri montažni stavbi — darilo republiškega izvršnega sveta. V njej bodo namestili čez zimo deset do petnajst najpotrebnejših družin. Razen tega si nekateri vaščani sami popravljajo manj poškodovane hiše.

Pripravljen je tudi načrt za gradnjo novega Breginja. Vendar se širša organizirana obnova v Breginju še ni začela.

☆

Nekaj podobnega je v ostalih vaseh. Podbela še vedno nima ustrezne dovodne poti, da bi kar najhitreje prihajal v vas

gradbeni material in prav tako ne načrta za gradnjo novih hiš.

Ko so na omenjeni seji iskali vzroke za sedanje stanje, so poudarili, da nikakor ne zadovoljuje delo koprškega Investbiroja, ki je zadolžen za izdelavo potrebnih projektov. Tri mesece po potresu ljudje še vedno nimajo v roki potrebnih papirjev, da bi se lotili obnove.

ŠTEVILKA 33 • LETO XXX • 13. AVGUSTA 1976
CENA 3,5 DIN

primorske novice

Drugo, kar hromi obnovo je dejstvo, da ni do kraja urejeno vprašanje kreditiranja. Znano je le, kako pride prosilec do potrošniškega kredita. Natečaj za stanovanjske kredite je bil pripravljen šele te dni. Vprašanje kreditiranja gradnje novih hiš tistih, ki bodo morali svoja stara bivališča porušiti pa je še odprto. Ureja jo ga te dni.

Nekatere, zlasti v Stanovišču in Homcu, ovira pri obnovi to, da že mesec dni

čakajo na komisijo, ki naj bi ponovno ocenila nekatere objekte, kjer je bilo delo prvih ocenjevalcev očitno površno. Nekaterih hiš sploh niso ocenili. Tako prizadeti ne morejo do zadostnih kreditov, zaradi česar tudi ne morejo naročiti del.

Kljub temu veje iz ljudi optimizem in velika pripravljenost, da bi čimprej zastavili obnovo. Že za te dni jim obljublja potrebnih skice, v kot prihaja vsak dan več tovornjakov z gradbenim materialom, čeprav so, mimogrede povedano, na seji grajali tudi nezadostno založenost trgovine z nekaterimi vrstami gradbenega materiala.

☆

Te dni odločneje posegajo v obnovo Breginjskega kota tudi mladinske delovne brigade, ki popravljajo prevsem strehe po vaseh, ponudili pa so se tudi, da bodo zgradili nov skupen hlev na Robidišču. Skupne hleve naj bi zgradili še v Podbeli, Breginju in Sedlu. V Podbeli in Breginju so se zainteresirani že odločili za to. Taki gradnji so naklonjeni tudi v Sedlu, vendar se prizadeti o tem še dogovarjajo. V hlevih naj bi bili boksi za živino posameznih lastnikov. Vsak naj bi imel tudi svojo shrambo za seno in gnojnik. Gradnjo omenjenih hlevov bodo v celoti financirali iz družbenih sredstev, ki jih koristnikom ne bo treba vračati.

Na seji so vzeli na znanje, da bi letos asfaltirali cesto Breginj—Logie ter odcep za Stanovišče. Glede urejanja ceste Staro selo—Breginj pa so na seji menili, naj bi jo urejali v celotni dolžini in ne po odsekih kakor doslej. Najprej naj bi celotno cesto razširili, potem pa asfaltirali.

MIR

slavo dneva vstaje. Povabili so vojake — graditelje ceste — in se jim oddolžili za pomoč. Predsednik sveta KS Krmelj Zvone Hočevar se je zahvalil pripadnikom JLA za delo, starešini Veljkoviču pa je izročil umetniško sliko. Teden dni kasneje je bila zaključna slovesnost v Szentjanžu, kjer smo bili priče res prisrčnim prizorom, ko so vojaki z nageljni prejemali priznanja in darila. Občinska skupščina Sevnica je podelila tej enoti medaljo Dušana Kvedra-Tomaža. V prisotnosti številnih gostov in občanov je vojak Slavko Jozic prerezal trak in izročil namenu cesto.

Na tej slovesnosti se je Jože Bavec, predsednik gradbenega odbora za ceste treh KS zahvalil vojakom in starešinam, pa tudi »Liscici« v Sevnici, »Metaini« v Krmelju in vsem, ki so omogočili gradnjo ceste. Zahvalo je izrekel tudi predsednik občinske skupščine Janko Rebernik. Predstavnik ljubljanskega armadnega poveljstva se je zahvalil občanom za prijateljstvo do graditeljev ceste.

B. DEBELAK

BUKOVICA-ŠINKOV VRH

OBNAVLJAJO SPOMINSKA OBELEŽJA

Mladinci iz Bukovice in Šinkovega turna so obnovili nekdanje taborišče rašiške čete iz leta 1941. Razen tega so uredili še dve obeležji, ki sta posvečeni mladinskemu organizatorju za voglansko območje Stanku Gregorcu ter borcem Jožetu Bobnarju iz Vogelj, Francu Nagliču iz Prebačevega in Andreju Pušavcu iz Vogelj. Vsi štirje so padli 28. avgusta 1944. Obeležja so na mestih, kjer so padli in bili pokopani do osvoboditve.

Zdaj bodo pripravili še tretje obeležje, ki bo pri vasi Dobeno. Posvečeno bo sekretarju SKOJ za smledniški okraj Albinu Dermastji, ki je tam padel 27. septembra 1944.

Obnovili in na novo označili so tudi pot iz vasi Vesca mimo naštetih obeležij do Vr-

ZAGORJE

TEKMOVANJE INVALIDOV

Športno društvo Invalid iz Zagorja ob Savi že dvajset let prireja športne igre, s katerimi počastijo praznik domače občine. Tudi letos so 9. t.m. priredili prisrčno srečanje. Nastopile so kegljaške ekipe invalidov športnikov iz Hrastnika, Kočevja, Trbovelj, Ljubljane in iz zagorske občine. Tekmovali so na avtomatskem kegljišču Proletera.

Pomlajena iz Trbovelj je s svojo igro navdušila gledalce; dosegla je 511 podrtih kegljev. Ljubljana si je priborila 461, Zagorje I. ekipa 444, Hrastnik 432 in Zagorje II. ekipa 387 kegljev. Prve tri so prejele praktična darila in diplome. Z navzočnostjo jih je počastil tudi predsednik občinske skupščine.

Za uspešno organizacijo se udeleženci najlepše zahvaljujejo vodstvu prireditelja.

VINKO BOVCON

RADOVLJICA

NOGOMETNI TURNIR ZA POKAL STANETA PERCA

Pod pokroviteljstvom ZB NOV Radovljica je bil v okviru prireditev ob občinskem prazniku 8. avgusta v Lescah vsakoletni spominski nogometni turnir za pokal Staneta Perca. Razen domačega moštva NK Lesce, ki je organizator turnirja, so sodelovali tudi igralci NOK Adria iz Mirna pri Novi Gorici, NK Bohinj in NK Tržič. Predstavnik KO ZB NOV Radovljica Miran Špičar je v otvoritvenem govoru opisal napredno življenjsko pot borca in športnika Staneta Perca, povojnega predsednika ob-

činskega odbora Radovljica in požrtvovalnega družbenopolitičnega delavca, ki je umrl za posledicami bolezni iz borbe leta 1955, star komaj 39 let.

Po izločitvenih dopoldanskih tekmah sta se popoldne v finalu pomerili obe moštvi. Domačini so zmagali s 5:1 in tako po večletnem pričakovanju prejeli prehodni pokal Staneta Perca. Pokal in diplome je na sklepni slovesnosti podelil predsednik ZB NOV Radovljica Vinko Berce, nogometaši pa so nato, kot vsako leto, obiskali grob Staneta Perca in položili nanj šopek rdečih nageljnov.

JR

DOBITNIKI LETOŠNJIH OBČINSKIH PRIZNANJ

Po sklepu vseh treh zborov skupščine občine Radovljica so priznanje občine Radovljice za leto 1976 prejeli:

Franc Cvenkelj iz Begunj za dolgoletno nesebično delo na področju telesne kulture, vzgoje mladega rodu in organizatorsko prizadevanje zlasti v razvijanju smučarskega športa, v katerem je vrsto let dosegal kot državni reprezentant vrhunske rezultate;

Jože Konc iz Podnarta, udeleženec NOB in dolgoletni družbenopolitični delavec za požrtvovalno in vsestransko udeleževanje v družbenopolitičnih organizacijah, v delovnih organizacijah in v krajevni skupnosti;

Stanko Meglič iz Brezij, udeleženec NOB in dolgoletni družbenopolitični delavec, ki je s svojim požrtvovalnim delom pokazal izredne rezultate na področju zdravstvene in socialne politike v občini, zlasti pa pri reševanju problemov svoje krajevske skupnosti;

prof. Egon Mihelič iz Bohinjske Bistrice, udeleženec NOB, za zasluge v dolgoletni pedagoški praksi ter požrtvovalno organizatorsko in mentorsko delo z mladimi na področju kulturne, planinske in foto dejavnosti;

Alpski letalski center Lesce za uspešno 40-letno dejavnost, izjemne zasluge pri razvijanju letalskega športa in uspehe na področju usposabljanja mladih letalcev, jadralcev in padalcev, ki dosegajo vrhunske rezultate v mednarodnem merilu ter za razvoj letalskega turizma na Gorenjskem;

Tovarna merilnih instrumentov Iskra Otoče, za 15-letne proizvodne uspehe doma in na tujem ter za kvaliteten dosežek na področju proizvodnje elektronskih, električnih instrumentov in aparatov, primerne samoupravne organiziranje ter vsestransko povezovanje s krajevno skupnostjo;

Turistično društvo Lesce za velika prizadevanja vsega članstva pri razvijanju intenzivne turistične dejavnosti, zlasti pri sodobni ureditvi kampa Šobec, ki sodi na najvišjo mednarodno raven ter za nenehno vključevanje in združevanje občanov v turistično rekreativno dejavnost, za organiziranje številnih akcij in prireditev v korist kraja in občine.

Priznanja so bila podeljena na slovesni seji občinske skupščine 4. avgusta v počastitev praznika občine Radovljice.

J. R.

KRMELJ-ŠENTJANŽ

ZA DAN VSTAJE SODOBNA CESTA

Dolina od Šentjanža do Krmelja je za dan vstaje slovenskega naroda dočakala izpolnitev dolgoletne želje — novo sodobno cesto Šentjanž—Krmelj.

V dveh mesecih so vojaki inženirske enote JLA pod vodstvom starešine Veljkoviča opravili zelo zahtevna zemeljska dela v 30.000 delovnih urah so nakopali in navozili 10.000 kubičnih metrov gramoza in zemlje, postavili potrebne prepuste in betonske ježe. Asfaltiranje je opravilo cestno podjetje Novo mesto.

To pa so tudi sadovi solidnosti krajevnih skupnosti Šentjanž, Krmelj in Tržišče, ki so na pobudo KK SZDL Krmelj konec leta 1974 izglasovale samoprispevek za posodabljanje cestnega omrežja. Letos so prosili za pomoč tudi JLA, ki se je odzvala želji občanov in tako dokazala, da ni samo čuvár naše neodvisnosti, ampak je tudi vedno pripravljena priskočiti na pomoč manj razvitim krajem.

V času bivanja je vojakom nudila gostoljubje šola Šentjanž; vojaki so kmalu navezali stike z mladimi, imeli so več športnih srečanj v vseh treh KS, sodelovali so z mladimi iz Šentjanža pri obnovi prosvetnega doma, raznih delovnih akcijah popravila vaških cest, obiskali prizorišče junaških bojev heroja Milana Majcna in Jančija Mevžlja v Murnicu.

Ob zaključku zemeljskih del je krajevna skupnost Krmelj ob izredno visoki udeležbi prebivalstva priredila 18. julija pro-

DOPISNIKI NAM POROČAJE

ha Staneta Kosca in planinskega doma na Rašici. Predlagali so, da bi to pot imenovali Partizanska pot bogljanskih terencev, cesto iz Sel proti Rašici pa bi imenovali Cesta Gorenjskega odreda.

ANTON KOSEC

KRANJ

PRAZNIK BORCEV ZA SEVERNO MEJO

Na dan borca je bila v Kranju na stavbi Prešernovega gledališča odkrita spominska plošča prostovoljcem borcem za našo severno mejo. Te svečanosti so se udeležili domala vsi nekdanji prostovoljci iz kranjske občine ter delegacije iz Ljubljane in gorenjskih občin.

Spominsko ploščo je odkril predsednik občinske skupščine Kranj, ki je v pozdravnem govoru poudaril veliki prispevek prostovoljcev v obrambi naše severne meje.

Dr. Lojze Ude, predsednik republiškega

Iz snežniških gozdov

Piše: JOŽE OBLAK - SIME

9. nadaljevanje

Pisal sem ti tudi, da obdržiš ambulantno in jo po možnosti še razširiš, ker je v bližnji bodočnosti pričakovati močan dotok ranjenec v to smer. V slučaju, da prvi ranjenci prispejo, mi takoj sporoči, da ti pošljem zdravnika

in pomožno osebje. Ranjenci so res prišli, zdravnik in pomožno osebje pa ne.

Izveček iz mojega poročila 23. avgusta 1943 dr. Cedriku: »Glede sanitetnega materiala Ti sporočam, da sem dobil Tvoje sporočilo prepozno, kajti Ivanovu sem 20. t.m. poslal 7 velikih zavojev ma-

teriala in pet skoraj enoliter-skih steklenic jodove tinkture; od — sedaj naprej bom vedno pošiljal Tebi. Dosedaj sem odposlal: 7 zavojev dr. Lojzetu (Tomšičeva brigada), tov. Ivanovu 12 velikih zavojev in 5 steklenic jodove tinkture (to izven zavojev), Glas-

Dne 8. avgusta so se na Lokvah pri Novi Gorici zbrali številni upokoenci iz vseh krajev Primorske in ljubljanske občine Šiška. Proslavili so 30. obletnico svojega društva in 35-letnico vstaje slovenskega naroda. Prišlo je več tisoč upokoencev. Na srečanju, katerega program so popestrili tudi nastopi številnih pevskih zborov. Na zborovanju so sprejeli tudi protestno resolucijo v zvezi s protislovensko gonjo v Avstriji.

STONE RUTAR

odbora Zveze prostovoljcev borcev za se-
verno mejo, je na kratko orisal takratne
dogodke. Prečital je tudi protestno pismo v
zvezi z neizpolnjevanjem 7. člena avstrijske
državne pogodbe.

Po odkritju spominske plošče je sledila
podelitev plaket vsem nekdanjim prostovolj-
cem iz kranjske občine. Pri slovesnosti sta
sodelovala godba na pihala in pevski zbor,
kar je dalo še posebnega poudarka, saj se
je pred gledališčem zbralo mnogo drugih
občanov, ki so z zanimanjem spremljali
program. S. Š.

organizacijami, predvsem s člani ZZB NOV,
evidentirali pa bi tudi mlade člane svoje
organizacije, ki imajo pogoje za sprejem
v članstvo ZK.

Sekretariati aktivov naj bi svojim članom
tudi nudili strokovno pomoč pred iz-
vedbo strokovnih izpitov in taktično-ori-
entacijskimi pohodi. Sodelovali pa naj bi
tudi z ustreznimi komisijami v občini pri na-
predovanju svojih članov v višji čin.

F. SREBOTNIK

PTUJ

V ZNAMENJU NAPREDKA

Dne 8. avgusta slavijo delovni ljudje
Ptuja svoj občinski praznik. Takrat se spo-
minjajo na tragedijo čete slovenjgorških
partizanov, ki je bila uničena v boju v
Mostju pred 34 leti.

Letošnje slavlje je potekalo ob pomemb-
nih gospodarskih uspehih, ki so prispeva-
li k temu, da Ptuj spada zdaj med sred-
nje razvite občine. V delavnicah železniš-
kih vozil so odprli novo halo. Komunalno
podjetje je dobilo nove prostore in garaže
za avtomobilsko servisno službo. Namenu
so izročili osem kilometrov asfaltirane ce-
ste med Trnovsko vasjo in Vitomarci v
Slovenskih goricah. V Podlehniku so odpr-
li nov motel s 104 ležišči, v katerem je
dobilo zaposlitev veliko število Haložanov.
v ptujskem gradu so odprli tudi vinski mu-
zej. Med kulturnimi prireditvami je ome-
niti razstavo akademkega slikarja A. Džo-
noviča iz Arandjelovca in četrti kulturna
srečanja.

V Vitomarcih so imeli slovesno sejo vsi
trije zbori občinske skupščine. Podelili so
tudi občinska priznanja in poslali pozdrav-
no pismo predsedniku Titu. Med gosti so
bili navzoči tudi delegati iz pobratene ob-
čine Arandjelovac.

FRANJO HOVNIK

ŽELEZNIKI

SREČANJE V MARTINJ VRHU

V nedeljo, dne 8. avg. 1976 je bilo v
Martinj vrhu pri Železnikih tovariško sre-
čanje članov zveze borcev in aktivistov or-
ganizacij ZB Železniki in Martinj vrha.

Udeležba je presegla pričakovanje. Od-
bor ZB NOV Železniki je zelo vesel, da so
se člani ZB in nekdanji borci — domačini
vabilom v tolikšnem številu odzvali.

Snidenje tovarišev in borcev iz časa NOB
je bilo skorajda ganljivo. Mnogi od njih se
niso videli tudi po 30 ali več let. Beseda je
tekla ob obujanju spominov o borbah iz
NOB in o življenju po vojni. Čas je hitro
potekal in že se je bilo treba posloviti, saj
so bili nekateri precej oddaljeni od svojih
domov.

Ob slovesu je bila želja vseh, da se še
srečajo in s tem utrjujejo vez in tovarištvo,
ki je bilo med vojno tako zelo trdno.

JANKO LOGAR

LJUBLJANA-ŠIŠKA

OBISKALI SO POBRATENO MESTO

Borci in mladina iz Šiške so se udelež-
žili že 10. medobčinskega srečanja, ki je bi-
lo 4. julija v makedonskem mestu Kava-
darc. Skupščina občine Šiška je 17. junija
letos sprejela sklep o pobratenju, ki so
ga potrdili tudi občani na občinskem praz-
niku na Rašici.

Občani Kavadarcev so goste sprejeli
nadvse priščno. Zbrale so se delegacije iz
22 jugoslovanskih občin. Vsi so občudovali
rezultate neverjetnega gospodarskega na-
predka. Makedonci so lahko resnično po-
nosni na svoje delovne zmage, načrtno delo
in skupne zamisli. Pri njihovem delu ni
čutili razkroja in drobnjakarstva.

Posebno pozornost so Kavadarčani iz-
kazovali Šiškarjem, gostom iz pobratene
občine. Med pogovori in ogledi so naši
ljudje ugotovili, da se vsi Slovenci lahko
naučimo od njih marsičesa.

JOŽICA ZOROJA

KOJCA

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE

V nedeljo, 25. julija, so v vasi Kojca na
Cerkjanskem odkrili spominsko ploščo na
Zefovi hiši štirim članom Mlakarjeve dru-
žine, ki so dali življenje za svobodo domo-
vine.

Na slovesnosti so se zbrali nekdanji borci,
aktivisti in drugi občani iz teh krajev.
Zbranim je spregovoril Andrej Brovč, prvi
aktivist v teh krajih. V svojem govoru je
orisal prispevek Mlakarjeve družine v na-
rodnosvobodilni borbi, saj so v njej sode-
lovali vsi člani te družine, od teh štirje
padli. Spregovorila je tudi Nada Božič-
Lenka, nekdanja komisarka v Gradnikovi
brigadi, v kateri sta se borila Mlakarjeva
brat in sestra.

Med igranjem godbe na pihala tovarne
Eta iz Cerkena je Andrej Brovč odkril spo-
minsko ploščo in jo izročil v varstvo kra-
jevni skupnosti Bukovo. Na slovesnosti so
sodelovali tudi učenci podružnične šole iz
Orehka.

JANEZ JERAM

LOŠKI POTOK

V SPOMIN NA PRESTANO GORJE

Krajevna skupnost in vse družbeno po-
litične organizacije so ob dnevu vstaje pri-
redile slovesnost, na kateri so obudili spo-
min na tragični 31. julij 1942, ko so ita-
lijanski domačini pobili talce in zajete ak-
tiviste. Hkrati so slavili krajevni praznik.
V novi šoli so odprli razstavo slik in leso-
rezov, ki so jih prispevali amaterji dr.
Aleksander Gala-Peter, njegova žena dr.
Danica Böhm in domačin, upokojeni pod-
poveljnik Lojze Bartol. Pred Modicevo
hišo so nato odkrili spominsko ploščo,
v kateri so bili mučeni aretirani Potočani
(38 oseb). Slavnostni govorniki so bili
predsednik krajevne skupnosti Ivan Lav-
rič ter neposredna udeleženca dogodkov
Karel Mikulič in pisatelj Ferdo Godina,
ki je nanizal spomine na revolucijo. —
Z zborovanja so poslali tudi protest zaradi
ravnjanja avstrijskih oblasti na Koroškem.
Potem je sledil pester kulturni spored,
borci in krajanji pa so se udeležili tova-
riškega srečanja. MARJAN TRATAR-UČO

IZ NASIH KRAJEV

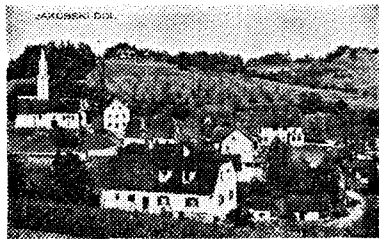
POSTOJNA — Strelci iz Postojne
in Trsta se bodo srečali 29. avgusta.
Gostitelji bodo zamejski tovariši. Po-
merili se bodo v streljanju z zračno
in malokalibrsko puško ter s stan-
dardno in hitrostrelnjo pištolo. Po-
stojnčani so pred kratkim sprejeli
precizne pištole Walter, da so zdaj
pripravljeni za nastope v mednarod-
nih programih.

E. PROGAR

SEMPETER PRI NOVI GORICI —
Ob navzočnosti predstavnikov druž-
benopolitičnih organizacij, JLA in šol
so v Medicinski srednji šoli slovesno
odprli šestmesečno poltovmatsko
strelišče za zračno puško. Na njem
bo lahko sočasno vadilo ali teknovalo
do 60 strelcev. V objekt so vložili
preko 50.000 dinarjev in mnogo ur
prostovoljnega dela. Posebno so se
izkazali dijaki in SD Vozila.

L. KOTAR

JAKOBSKI DOL — V tej vasi sla-
vijo svoj krajevni praznik 11. avgu-
sta. Na ta dan leta 1944 je bil v hiši
Lojzeta Bračka sestanek odbora OF.
Gestapovci so po izdajstvu hišo ob-

kolili. Nekaj so jih ubili, nekatere
tovariše pa so odgnali v nemška ta-
borišča. Za letošnjo obletnico so ga-
silci dobili novo črpalko. M. V.

RADOVLJICA — Dan obmejnih
enot, 15. avgust, so proslavili tudi v
tej občini. Osrednjo slovesnost so
imeli 13. tm. v hotelu Svoboda na
Bledu, kjer so ob navzočnosti stare-
šin JLA, občine in družbenopolitičnih
organizacij podelili odlikovanja in pri-
znanja zaslužnim pripadnikom ob-
mejnih enot in priznanja najuspeš-
nejšim športnikom, ki so se izkazali
v čast praznika.

JR

ŠOSTANJ — ZB NOV je organizi-
rala za svoje člane izlet v Moravske
toplice. Počastili so spomin žrtev
v Frankolovem. Obiskali so tudi Ptuj,
Ljutomer, Mursko Soboto in Raden-
ce. Udeležencev je bilo 85. Invalidi
pa so odšli na izlet v Belo krajino.
V Črnomlju so počastili spomin pad-
lih za svobodo, nato pa so se odpelja-
li še v Vinico, Kočevje, Ribnico in
Turjak. Udeležencev je bilo 45.

MILOŠ VOLK

HRUŠICA

KRAJEVNI PRAZNIK

Krajevna skupnost Hrušica nad Jesenica-
mi je letos še posebno slovesno počastila
svoj praznik 27. julij. Na ta dan leta 1942 so
Nemci postrelili 30 talcev, večinoma doma-
činov. To je bil maščevalni ukrep na akcijo
Cankarjevaga bataljona.

Na praznik so se pripravljali že od pomladi.
Organizirali so udarniške akcije za ureditev
spominskih obeležij in vasi. V soboto pa so
odkrili spominsko ploščo ob vstopu v Kara-
vanški predor, kjer so padle prve žrtve v
tem kraju. Takrat je okupatorjeve sodelavce
Lukman pripeljal močnejšo izvidniško patro-
lo čez Ročce.

V soboto je bila tudi razširjena seja sveta
KS in množičnih organizacij, kjer je bilo go-
vora o krajevnih problemih, srednjeročnem
planu in posojilu za ceste. Obsodili so eno-
stranske ukrepe avstrijske vlade proti koro-
škimi Slovencem. Društvo Svoboda je upri-
zorilo mladinsko igro Tinče in Binče.

V nedeljo dopoldne so na Hruščanski pla-
nini odkrili še drugo ploščo padlim borcem
NOV. Pohoda se je udeležilo lepo število kra-
janov. V ponedeljek zvečer so mladinci s kre-
sovi počastili praznik in se zavezali za sode-
lovanje pri SLO in obrambni vzgoji.

V torek, na sam dan praznika, pa so se
na grobišču talcev v Begunjah poklonili spo-
minu ustreljenih krajanov z žalno komemora-
cijo.

RAVNE

AKTIVI ZRVS

Na zadnji seji predsedstva Združenja re-
zervnih vojaških starešin v občini Ravne
na Koroškem so razpravljali tudi o usta-
navljanju aktivov ZRVS v občini. Tako so
sklenili, da naj bi aktivne ZRVS ustanovili
v večjih delovnih kolektivih in ustanovah,
kjer je zaposleno večje število starešin.
Med temi naj bi bili rudnik Mežica, železar-
na Ravne, Gimnazija Ravne itd. Člani RVS
iz manjših delovnih kolektivov pa naj bi se
združili v aktivne po krajevnih skupnostih.

Aktivni naj bi imeli svoje področje dela
pri organiziranju in nujenju pomoči pri
komponentah SLO in CZ v podjetjih, usta-
novah in krajevnih skupnostih. Skrbeli bi
tudi pri širjenju strokovne literature med
člani ZRVS in drugimi občani kot je Na-
ša obramba, TV 15 itd.

Člani aktivov ZRVS bi naj v svoji sre-
dini sodelovali tudi z drugimi množičnimi

nemu štabu pa tri velike za-
voje.

24. avgusta je bila v Zg.
Poljanah Gradnikova brigada.
Brigadni bolničar Ignac Per-
vanje — Nace je bil skoraj
prez sanitetnega materiala,
zato sem mu ga precej dal.
Ker so bile v brigadi mlade
in še neizkušene bolničarke,
sem po nalogu dr. Lojzeta,
ki je med tem postal sanitet-
ni referent 14. divizije, imel
števni tečaj 0. prvi pomoči,
pegi in transportu ranjencev,
snagi v enotah in nalogah bol-
ničarjev na splošno.

Dne 29. avgusta sem poslal
dr. Cedriku 3 zavoje zdravil
s specifikacijo za vsak zavoj.
Večino zdravil sem dobil od
OK KPS za Južno Primorsko,
manjši del pa od Vidka (mo-
goče: Vido Hlaj, znani akti-
vist v Slovenski Istri?) preko
karavle P-11, ki je bila na
Slavniku.

Konec avgusta so mi s
Primorske sporočili, da so
zbrali večjo količino sanitet-

nega materiala. Zbrali so ga
OK KPS za Južno Primor-
sko, Vidko iz Istre in Sloven-
ska protifašistična ženska zve-
za Istre. Material je bil na
kurirski postaji P-1. S koman-
dirjem TV-18 Francem Kor-
dišem-Juretom iz Zg. Poljan
smo se zelo dobro razumeli
in pomagali drug drugemu.
Z njim sem se dogovoril o
prenosu velike pošiljke s ka-
ravle P-1 v bolnico. Ker ko-
mandir TV-18 za prenos te
velike pošiljke ni imel zado-
stih prostih kurirjev (vsi so
bili močni in zvesti fantje,
doma iz okolice Poljan), sta
šla z njimi tudi dva iz oseb-
ja bolnišnice. Drugega sep-
tembra so šli vsi skupaj čez
mejo na P-1 in se zvečer sre-
čno vrnili otovorjeni kot voja-
ške mule. 3. septembra sem
dr. Cedriku poslal 7 velikih
zavojev zdravil in sanitetnega
materiala.

Iz pisma dr. Cedriku 10.
septembra 1943: »Včeraj sem
dobil iz Primorske material,

ki Ti ga pošiljam. Glede pla-
čila še ne vem, kako bo. Do
sedaj sem poslal OK KPS za
Južno Primorsko 9 obveznic,
glasečih se na štab I. SNOUB
»Tone Tomšič«. Čim bom pre-
jel račun, ti ga bom poslal.
Tega računa nisem prejel ni-
koli — današnja pripomba).
Pošiljam Ti 4 zavoje materia-
la. Nekaj materiala sem po-
slal tudi dr. Lojzetu, sanitet-
nemu referentu 14. divizije.«

To je bila zadnja pošiljka,
ki so jo zbrali požrtvovalni
aktivisti Južne Primorske,
Slovenske Istre in Trsta, ki
je potovala preko Ut v glavni
štab.

Ko sem bil po kapitulaciji
Italije politkomisar vojne
bolnišnice v Kočevju, je od
1. do 3. oktobra 1943 gostoval
pri meni dr. Pavel Lunaček —
polkovnik dr. Igor, priznani
organizator in prvi upravnik
Slovenske centralne vojne-par-
tizanske bolnišnice (SCVPB)
na Rogu.

(se nadaljuje)

Spomin na Marto

Rodila se je in umrla v mesecu maju, mesecu naše zmnage. Mladost je preživela z bratom in sestro v Trzinu na Dolenjskem, rojena pa je bila v Mokronogu. Ze v osnovni šoli je pokazala veliko nadarjenost in tovaristvo. Sledilo je šolanje na trgovski šoli v Ljubljani, nato pa na Ekonomski fakulteti v Zagrebu, kjer se je začelo tudi njeno politično delo. Pridružila se je tamkajšnjim levičarjem v klubu »Triglava«, ob sobotah pa je poslušala predavanja v »Ženskem pokretu«. O vsem tem je skrbno pisala tudi domačim.

Leta 1941 je bila že prekaljena revolucionarka. Delovala je kot organizator in prvi tajnik OF v Trzinu. Povezovala je napredne študente mirenke doline, čeprav ji sedaj po osvoboditvi niti v knjigi »NOV v Trebnjem« niti med študenti mirenke doline niso odmerili mesta, ki ji gre.

Zbirala je celo orožje v domači hiši in z žalostjo v srcu odšla po začetem delu na študije v Zagreb, leta 1942, ko je diplomirala. Domov se zaradi prevelike nevarnosti ni mogla več vrniti. Zanj se je začela pot neprestanega preseljevanja. Začela

Marta Kovačič-Volaric

Je v tekstilni tovarni »Tivara« v Varazdinu, vedno in povsod pa je delovala kot komunistka-ilegalka. Leta 1943 je morala bežati v partizane, saj so ji zaplenili prav vse do zadnje slike.

Najhuje jo je pretresla novica o bratovi smrti. Ustrelili so ga kot talca. Vedno je spoštovala vsako življenje, ki je bilo žrtvovano za svobodo. O tem je večkrat občutljivo razmišljala v pisnih sestr.

Po vojni je službovala tudi v Opatiji na Vojni upravi Z. A. za Julijsko krajino, Istro, Reko in Slovensko Primorje. Zaradi sposobnosti in zanesljivosti je opravljala različne vodilne dolžnosti.

Leta 1945, prav na silvestrovo, je prejela prvo odlikovanje, »Orden zasluge za narod III. reda«. Bila je ponosna na visoko priznanje, čeprav ga ni nikoli pripela na prsi. Zdelo se ji je, da ga zasluži tudi njeni sodelavci in ne le ona sama. Vedno je imela pred očmi, kako srečna je lahko, da je preživela štiriletna napora vojne in koliko jih ni dočakalo tega radostnega dne.

Leta 1949 je postala načelnik trgovine na glavni upravi Ministrstva za novo osvobodjene kraje Volosko — Opatija. Naslednje leto je bila imenovana za majorja in je dobila službo na Ministrstvu za izvoz — uvoz v Zagrebu. Veliko je prepotovala in bila ambasador jugoslovanskih misli v pravem pomenu besede.

Svojo pot je prerano končala kot generalni direktor v uvozno-izvoznem zagrebškem podjetju »Autocentar«.

Na Dolenjskem pa se je še vedno spominjajo vesele in razigrane kot je bila v Sevnici ob praznovanju 30-letnice OF. Upamo, da ji bo kdaj priznано pravo mesto ne le v spominu ljudi, ampak tudi v pisanih dokumentih naše slavne revolucionarne zgodovine.

IMELI SMO LJUDI

Janez Cankar

Dne 25. junija so v Polhovem Gradcu pospremili na zadnji poti kmeta aktivista Janeza Cankarja. Rodil se je na Setnici leta 1904. Bil je med prvimi aktivisti OF in njegova hiša je bila varno zatočišče terencem in borce. Tudi vsi njegovi bratje so bili borci in aktivisti. Bil je interniran v Padovi. Tudi po osvoboditvi je bil za vzgled svojim krajanom.

Franc Rupar

Na dan borca je v Ljubljani preminil Franc Rupar. Z OF je začel aktivno sodelovati v Trnovem leta 1941. Sodeloval je na terenu Krakovo s pokojnim narodnim herojem Vinkom Simončičem. Po kapitulaciji Italije je odšel kot borec v 10. Ljubljansko brigado. Med ofenzivo na Ilovi gori so ga zajeli Nemci in odpeljali v Dachau. Umrl je v starosti 64 let.

Anton Košorok

Dne 25. junija so v Stari cerkvi pri Kočevju pokopali Antona Košoroka. Živel je v Koblarjih, rodil pa se je v Ravnicah v Gorskem Kotaru leta 1926. Tudi vsi njegovi domači so sodelovali v NOB. Italijani so ga zajeli leta 1942 in odgnali na Rab in potem v Gonars. Po povratku leta 1943 so ga domobranci poslali na prisilno delo, od tam pa je pobegnil in vstopil v Gubčevo brigado.

Lida Jereb-Štravs

V Cerknem so se 21. julija za vedno poslovili od Lide Jereb-Štravs. Rodila se je leta 1910. Aktivna sodelavka OF je bila od marca 1942. Leta 1944 so jo izvolili za prvo predsednico KNOO v Cerknem. Bila je odlikovana in tudi po osvoboditvi je aktivno sodelovala v družbenopolitičnih organizacijah.

Franc Krašovec

Franc Krašovec je preminil pred kratkim v Sentvidu pri Stični. Dosegel je starost 82 let. Zaradi napredne miselnosti so ga preganjali že predvojni režimi. Med okupacijo se je takoj opredelil za OF. Vsa družina je sodelovala v NOB in v njegovi hiši so tiskali tudi propagandni material. Gmotno in moralno je podpiral partizansko vojsko, zaradi česar so ga Italijani zaprli leta 1942. Po kapitulaciji so ga zaprli tudi Nemci in v Ljubljanskih zaporih je bil do osvoboditve.

Ana Padovec

Dne 1. julija so v Kočevju pokopali Ano Padovec. Dosegla je starost 87 let. Rodila je pet otrok. Hči Tončka je odšla v partizane maja 1942 in padla kot borka Šerčerjeve brigade februarja 1945 pri Slovenj Gradcu. Tudi hči Nina je bila partizanka.

Valentin Furlanič

V Dekanah so se 28. marca za vedno poslovili od Valentina Furlaniča. Rodil se je v Dekanah leta 1894. Bil je predvojni revolucionar in eden od ustanoviteljev partizanske organizacije v domačem kraju. Za nekaj časa se je moral umakniti v staro Jugoslavijo. Med vojno je bil med prvimi sodelavci OF. Konec leta 1943 so mu fašisti zažgali hišo, on pa se je priključil komandi mesta Koper. Tudi po osvoboditvi je bil marljiv družbenopolitični delavec.

Ivana Malavašič

V Borovnici je pred nedavnim preminila Ivana Malavašič. Rodila se je v Lučnah leta 1888. V zavedne Slovence je vzgojila tri otroke. Vsa družina je aktivno sodelovala z osvobodilnim gibanjem. Sinova sta odšla v partizane, hčer in moža pa so odvedli v internacijo.

Marija Černe

V Zgornjih Gorjah je pred nedavnim preminula Marija Černe. Rodila se je pred 82 leti na Poleh v Bohinju v Kravanjevi družini. Leta 1923 se je poročila na Poljšico. Njen sin je padel kot borec Prešernove brigade septembra 1944. Z možem in hčerjo je bila izgnana v Nemčijo.

Terezija Frančič

Dne 27. junija je v Mariboru preminila Terezija Frančič, rojena Slana. Rodila se je v okolici Ljutomeru leta 1894. S številno družino se je ob okupaciji zatekla pred nacisti na Dolenjsko. Mož je bil predvojni komunist. Vsi so se vključili v osvobodilni boj. Leta 1942 so jim fašisti požgali dom; ostala je sama s hčerko, drugi pa so odšli. Jeseni 1942 so obe ujele na Javorovici in odgnali v Gonars. Po vrnitvi je zvedela, da sta padla mož in sin Bruno. Partizani so bili tudi hčerka Sonja-Pika ter sinova Lado in Ervin. Mož in sin sta bila spomeničarja, pa tudi sama je prejela več visokih odlikovanj.

Angela Arko

V Zabnici pri Kranju so pokopali 27. januarja Angelo Arko. Rodila se je v Beli Cerkvi na Dolenjskem pred 76 leti. Z OF je aktivno sodelovala od spomladi leta 1942. V NOB je izgubila moža in dva brata.

Julija Česnik

V Celju so pokopali 26. aprila Julijo Česnik. Rodila se je leta 1895 v Baču na Primorskem. Z vso družino se je leta 1926 umaknila pred fašističnim nasiljem in se naselila v Celju. Nacisti so jih leta 1941 pregnali na Hrvaško, kjer so ji ustaši še isto leto zverinsko umorili moža Janeza, hčer Julijo in sina Janeza. Sin Anton je bil borec v Gubčevi brigadi na Hrvaškem in je padel tik pred osvoboditvijo. Po osvoboditvi je vzgojila sama še štiri otroke.

Polonca Šenčur

Dne 20. junija so na logaškem pokopališču pospremili na zadnji poti Polonco Šenčur-Vido. Rodila se je v Moravčah leta 1926. Bila je še zelo mlada, ko je januarja 1943 vstopila kot borka v Zasavski bataljon. Še istega leta je odšla v Slandrovo brigado, kjer je postala sekretar SKOJ. Leta 1944 so jo izvolili za delegatko na kongresu USAOJ. Prejela je oficirski čin in šest odlikovanj.

Franc Ložar

Pred nedavnim so v Ljubljani pokopali uglednega člana ZB NOV Posavje Franca Ložarja. Z OF je začel aktivno sodelovati leta 1941. Belogardisti so ga zaprli in mučili, nato pa je odšel v partizane. Tudi po osvoboditvi je bil aktiven družbenopolitični delavec. Prejel je več odlikovanj.

Antonija Gril

Dne 6. julija so se v Litiži za vedno poslovili od partizanske mamice Antonije Grilove. Rodila se je leta 1893 v Tlačnici pri Moravčah. Bila je mati desetih otrok. Pod streli okupatorja so padli kot borci mož in trije sinovi, sama pa je morala prestopiti trpljenje žrtev Ravensbrücka.

Matija Gregor

V Dokležovju pri Murski Soboti so 31. maja pokopali Matija Gregorja. Rodil se je leta 1885. Bil je solunski prostovoljec, udeleženec oktobrske revolucije in aktivist OF od leta 1942. V boj za napredek je pritegnil vso svojo družino in mnogo drugih ljudi.

Napad na Vinkov vrh

V začetku aprila leta 1945 je jurišni bataljon 15. divizije dobil nalogo napasti in uničiti sovražno postojanko na Vinkovem vrhu. Približno 5 km jugovzhodno od Zužemberka, na robu planote, ki se strmo spušča v dolino reke Krke. To je bil nekak ključni položaj v bojni črti, ki so jo Nemci utrjevali že od januarja dalje z namenom, da bi enote VII. korpusa potisnili vse dalj od komunikacij, ki so jih tako krvavavo potrebovali. Vinkov vrh so preuredili v pravo trdnjavo in ga obdali s strelskimi jarki in bunkerji. Od tu so lahko obstreljevali desni breg Krke, s težjim orožjem pa tudi pobočje Roga in predel v Suhi krajini. V napad smo krenili v noči od 8. na 9. april leta 1945. Povsem tiho smo se spuščali h Krki, kjer so nas z gumijastimi čolni, ki so jih dobili od zaveznikov, prevažali preko reke na levi breg. Naš bataljon je takrat štel več kot sto borcev. Za takratne razmere smo bili zelo dobro oboroženi z lahkim avtomatskim orožjem in tremi ročnimi minometi. Vinkov vrh naj bi branila četa SS polka s približno 150 vojaki, kar se je kasneje izkazalo za netočno. Prehod preko reke je potekal v redu, z izjemo pri naši desetini. Takrat sem prvič potoval čez Krko v čolnu. Do takrat smo jo vedno prebredli, ne glede na letni čas. Sedel sem na zadnjem delu čolna, ki je tiho polzel proti drugemu bregu. Naenkrat je nekaj zašumelo in znašel sem se na dnu reke, za menoj pa vsi ostali borci. Ko sem ves blaten prišel iz vode, sem v strahu opazil, da nimam brzostrelke, ki mi je poprej ležala na kolenih. Čeprav je obleka na meni zmrzovala, nisem čutil mraza,

ker me je preveč peklila misel na zgubljeno orožje in sicer pred tako pomembnim napadom. Ko sem že obupal, je iz vode prišel naš mitraljezec in okrog vratu mu je, poleg puškomitraljeza, visela tudi moja brzostrelka. Ne najdem besed s katerimi bi opisal takratno počutje, ko sem skoraj iztrgal orožje z vratu tovariša in soborca. Čeprav je obleka na vseh, ki smo se neprostovoljno okopali, povsem zmrznila, ni nihče niti pomislil, da se ne bi udeležil napada. Dan se je vse bolj bližal, zato smo morali pohiti in pravočasno zasedi položaje določene za napad oz. juriš. Takoj ko se je zdanilo so pričeli vas obstreljevati naši topničarji, da bi tako podprli naš napad. Znak za prenehanje obstreljevanja je dal naš komandant Rudi Pušenjak-Uragan in že smo se z groovitim hura pognali proti bunkerjem in vasi. Bili smo že skoraj v vasi, ko so topničarji ponovno pričeli streljati in tresk bomb se je pomešal z eksplozijami granat. Bil sem prepričan, da nas obstreljuje sovražnik in verjetno so tako mislili tudi ostali borci, saj smo kar planili v vas računajoč, da tako močno sovražnik ne bo mogel več dolgo streljati. Kasneje smo izvedeli, da je prišlo do nespornazuma kajti streljali so naši topničarji. Prav to je najbrže zmedlo tudi sovražnika, ki niso pričakovali našega juriša pod ognjem lastnih topov. V vasi je nastala pravcata zmešnjava. Dobesedno smo se pomešali med Nemce oziroma vlasovce, kot smo jim takrat pravili, ki so sedaj brezglavo bežali na vse strani. Nekaj jih je padlo, večje število pa smo jih tudi ujeli. Plen je bil tako velik, da ga nismo

mogli niti odnesti in smo ga dobršen del uničili. Sele tu smo izvedeli, da so bile v vasi pred našim napadom najmanj dve četi ali skupno približno 300 vojakov okrepljenih z dvema težkima minometoma. Kmalu smo tudi izvedeli, da je tako kot mi tudi sovražnik prav ta dan izbral za napad preko Krke, na desni breg. Za nekaj ur smo ga prehiteli in mu vsaj delno pokvarili načrte. Najprej smo branili umik ostalim enotam divizije, ki so imele druge naloge. Municije smo imeli vse manj in Nemci so to vedeli, saj se je njihov pritisk stopnjeval. Končno se je pričel posotpoma umikati v dolino Krke in nato na desni breg tudi naš bataljon. Na koncu je ostala le še naša desetina s komandantom Uraganom, ki je ščitila umik ostalih. Komandant je nenehno opozarjal, da moramo varčevati s strelivom. Od bližnjega mitraljezca je vzel puškomitraljez, se postavil pokonci za rogovilasto drevo in pričel s svojim značilnim streljanjem, ki so ga predvsem dobro poznali domobranci.

Kljub ogromni sovražnikovi premoči, kljub pomoti naših vrlih topničarjev ali kogarkoli že je bila ta akcija uspešna tudi glede naših žrtev, ki jih praktično nismo utrpeli. Mislim, da je k temu veliko prispevala izredno dobra disciplina, enotnost v akciji jurišnega bataljona, kjer smo se zavedali, da ne bo nihče, mrtve ne ranjen, ostal prepuščen sovražniku in predvsem zaupanje v komandanta Pušenjaka, ki za mnoge ni bil le komandant ampak tudi oče in morda še več.

FRANC TOMAZIČ,
Vipava 205/a 65271 Vipava

PREBERITE

SPOMINSKO OBELEŽJE SAVINJSKI ČETI

V okviru krajevnega praznika KS Griže, ki ga praznujejo v mesecu avgustu, pripravijo vsako leto vrsto prireditvev. Letos se bo praznovanje zaključilo 21. avgusta. Ob 13. uri se bo začel pohod ob spomenikih NOB — od spomenika talcev v Pongracu — Zabukovica, čez Šprajčev hrib na kraj, kjer je bila ustanovljena prva savinjska četa. Tam bodo odkrili spominsko obeležje (ob 15. uri!).

Zaključna prireditev bo v Letnem gledališču Limberg.

To območje ima pestro revolucionarno preteklost. Leta 1895 je prvih devet rudarjev praznovalo v rudniku Zabukovica 1. maj. Leta 1907 je praznovalo delavski praznik že 157 od 167 zaposlenih v rudniku. Leta 1921 je bila ustanovljena »Svoboda«, leta 1935 so bili prvi rudarji sprejeti v KP...

Komunisti in skojevci so odšli 7. julija 1941 v ilegalo. Med 24. in 25. julijem je bila ustanovljena prva savinjska četa, ki je 24. avgusta 1941 (skupaj z revirsko četo!) napadla rudnik Zabukovico. To je dan, ki ga KS praznuje kot svoj praznik.

FRANC JEZOVIK

SREČANJE BORCEV GUBČEVE BRIGADE

Občina Trebnje ima svoj praznik 4. septembra, to je na dan, ko je bila 1942. leta v gozdu pod Trebeljnim ustanovljena 2. SNOUB »Matija Gubček«. Na ta dan se vsako leto srečajo borci Gubčeve brigade, ki ima v Trebnjem svoj dom. Tudi letos bo srečanje gubčevcev v soboto 4. septembra ob 14. uri v Račjem selu pri Trebnjem. Prizadevni Trebanjci skoraj vsako leto počastijo svoj občinski praznik z novim delovnim uspehom. Letos bodo poleg tovarne keramičnih ploščic odprli tudi novo osnovno šolo v Mokronogu.

V petek 3. septembra ob 18. uri bo odprta prodajna razstava slik arhitekta in slikarja Borisa Kobeta — v galeriji likovnih samorastnikov v Trebnjem. Umetnik je na sto triindvajsetih slikah, v temperi in olju, ponazoril vse važnejše kraje, kjer se je Gubčeva brigada med vojno bojevala. Borci in drugi ljubitelji likovne umetnosti bodo lahko kupili umetniške slike po zelo primerni ceni. Možno bo kupiti tudi katalog, v katerem bodo zajete vse slike v črno-beli tehniki. Razstava, ki nosi naslov »Po poteh Gubčeve brigade«, bo odprta do 26. septembra. V oktobru bodo dela razstavljena v galeriji v Novem mestu, v novembru pa v Mestni galeriji v Ljubljani.

Bivši borci Gubčeve brigade in svojci padlih, udeležite se srečanja in ogleda razstave v čimvečjem številu.

STANE SKRLJ

PRIJAVITE SE ZA IZLET NA KORČULO

Po programu dela osrednjega odbora prekomorskih brigad in domovnih odborov prve, druge, tretje in artilerijske brigade (partizanskih brigad, ki so sodelovale v bojih na otoku Korčuli) organiziramo štiritidnevni izlet na otok Korčulo od 16. do 20. septembra 1976. Prevoz od Kopra do Korčule in nazaj bo z avtobusi. Obiskali bomo nekatere pomembne kraje iz borbenih poti prekomorskih brigad. Za gostinske storitve in prenočišča za štiri dni bo poskrbelo podjetje »Slavnik« preko svojih turističnih partnerjev. Cena izleta je 1200 dinarjev na osebo. Ker bo izlet že v času izven glavne turistične sezone, bomo imeli deset odstotni popust. Prav tako imajo nosilci partizanske spomence 1941 in vojaški invalidi možnost, da izkoristijo svojo pravico do popusta pri vožnji.

Prijave pošljite na domovni odbor druge prekomorske brigade, Pristaniški trg 6, Koper, do 26. avgusta ali pa na telefon 066-21-194.

Ljuba Skornšek

Mlademu Jugoslovanu

Pred spomenikom na Ljubelju so 7. maja letos prebrali pesem o slovenskem fantiču, ki je za hrbtno esesovca vrgel francoskemu internancu jabolko na tovarnjak. Avtor je Jacques Lecoutre, sin Roldanda, ki je to doživel v Tržiču.

RDEČE JABOLKO

To jabolko rdeče tega fantiča
vliva človeško toplino
golim ljudem,
polni srce nam s tolažbo.
Ne rodi se človek okrušen.
Ljudje so še vedno sposobni
sprejeti v objem
brate vseh narodov.
Simbol si, jabolko rdeče
bratstva, prijateljstva.
Naj vlada še takšno zlo,
ohraniti mora človek svoje ime
tudi v prepadih ponižanja.
Jabolko pobral sem kot zlato darilo:
razdelim ga s tovariši v krutem trpljenju.
Ponosen sem, da moč duha
nadkrilila je naše mučitelje.
O, jabolko, v tebi pogum sta
in naše dostojanstvo,
v sebi skrivaš življenski napoj,
ne bo ob njem obšla me slabost.
Kot pravi tovarš
razdelim ga po koščkih najbolj izčrpanim
in z njimi spremenil sem utripe življenja
ob upanju na ljubezen med ljudmi.
O, jabolko rdeče, ki izžarevaš
moč človečnosti!
O, jabolko, s svojim semenjem
in slastjo nas učiš bogatiti
ideal, ki nam vsem je drag!
Ljudje naj gojijo bi tisoče
takšnih jablan,
ki naj bi večno živele...

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

MOJE SRCE

Moje srcé je vroče,
moje srcé hrepeni,
rado bi vse se razdalo,
semena ljubezni v srca vsejalo.

Godba. Recitacije. Govorniki. Petje. Plakete. Zastave. Prapori. Cvetje. Veseli obrazi.

Mirna slavi.

Tudi letos so še posebej dragi gostje borci tretjega bataljona I. brigade VDV. Prišli so na naš skupni praznik. Prišli so s svojim praporom, s svojimi zaceljenimi in nezaceljenimi ranami, s tisoč odlikovanimi in neodlikovanimi junaštvi, s tisoč oživljenimi in neoživljenimi spomini, s tisoč izrečenimi in neizrečenimi željami, s tisoč vprašanji, ki dobijo ali pa ne dobijo svojih odgovorov.

☆

— Ti, ali Franci ne poje več v zboru?
— Pokopali smo ga. Letos. Rak.
— O, madona! ... pa sploh nisem vedel...
— Pobira nas, pobira...
— Pa kako, mislim pogreb.
— Z vsemi častmi. Toliko ljudi že dolgo nisem videl.

RES, NI MI VSEENO

— Pa naši?
— Ja, ja...
Pogovor se je potem potuhnjen odplazil nazaj v spominsko hosto in se — kot vedno — izmikal bolečini: SE SPOMINIS?

Izločen sem iz pogovora. Le poslušam lahko. Poslušam in ponovno spoznavam. Spoznavam domovino. Spoznavam tiste njene najdrobnejše kapilare, ki niso in ne bodo nikoli popustile sovražnim viharom, niti se ustrašile izdajalskih črvov. Ponovno spoznavam brezvrednega kožarskega vajenca, ki je hotel postati gospod. Pravi gospod v beli postojanki. Raje je pozneje v italijanski internaciji preklinjal hudičevi želodec, ki se ni hotel skriti v nič. Zanimivo, čim manjši je bil želodec, močnejši je bil ON. In tako spet ni hotel postati pravi gospod v beli postojanki; ta nerazgledani internanec se je raje odločil za nedrja slovenskih host, za neskončne kurirske poti, za razkošje samotnega senika, za nekaj, kar je samo slutil, da mora priti in da prihaja.

Ostal je pravi sin svoje domovine tudi potem, ko je ob delu po raznih tečajih nabiral osnovna znanja — saj je pred tem diplomiral samo iz predmeta LJUBIM SVOJO DOMOVINO.

Tu sem se spet lahko vključil v pogovor:

... in pravzaprav je bil on tisti, ki je tale naš pevski zbor spravil skupaj... pa kinodvorana... pa aktivist pri volit-

vah... pa zbiralne akcije... pravzaprav je sodeloval pri vseh krajevnih akcijah... vedno v prvi vrsti... vedno prijatelj... vedno tovariš...

Nenadoma se je naš pogovor zataknil: PIONIRSKI PRAPOR

— Kaj?

— Ali se ti ne zdi, da bi pionirski prapor le moral biti prisoten na takem pogrebu? In sploh na vseh partizanskih pogrebi? Vem, vem, v mestu je to verjetno nemogoče, ampak tu, kjer se vsi ljudje poznamo med seboj...

● pa se spomnim (bil sem prisoten): na ta prapor, na ta naš miren pionirski prapor so borci tega bataljona pripeli svoj trak...

● pa se spomnim (na neki konferenci so ponosno povedali): kolektiv mirenške osnovne šole ima med seboj največ komunistov...

● pa se spomnim (nekje sem sodeloval v diskusiji): en takle naš osnovnošolec, pionir, ki ve za vse mogoče in nemogoče faraone, za vse mogoče in nemogoče

Luje, Katarine, Henrike... ne pozna partizanov v svoji vasi, ne ve kdo je predsednik KS...

● pa se spomnim (nekje sem bral): vzgajati — ne pomeni stati s kredo pred tablo...

● pa se spomnim (bil sem prisoten): POGREB BORCA V ŠENTRUPERTU: v pogrebnih povorki je šla tudi velika skupina pionirjev. Organizirano. Nosili so svoje modre kapice in rdeče rutke. Nosili so tudi šopke poljskega cvetja. Verjetno so cvetje nabrali med potjo. Za partizana. Za enega od tistih partizanov, o katerih so se učili, da so jim priborili svobodo. S pionirji so korakali tudi njihovi vzgojitelji.

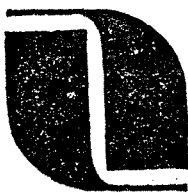
● pa se spomnim: pionirje s kapicami, rutkami, cvetjem in praporom sem videl na partizanskih pogrebi tudi v Dobriču, na Trebelnem, v Velikem Gabru. (Vsi ti kraji so v naši občini). Povsod so v žalni koloni korakali skupaj s pionirji tudi njihovi vzgojitelji.

● pa se spomnim (bil sem prisoten): POGREBI BORCEV NA MIRNI: ni pionirjev s kapicami, rutkami, praporom in cvetjem. In poleg pionirjev ni njihovih vzgojiteljev... Čudno!

Godba. Recitacije. Govorniki. Petje. Plakete. Zastave. Prapori. Cvetje. Veseli obrazi. IN KAPLJE PELJANA. Pa ne zaradi pionirjev.

STANE PEČEK

lesni kombinat
novoles
novo mesto
68351 straža
jugoslavija

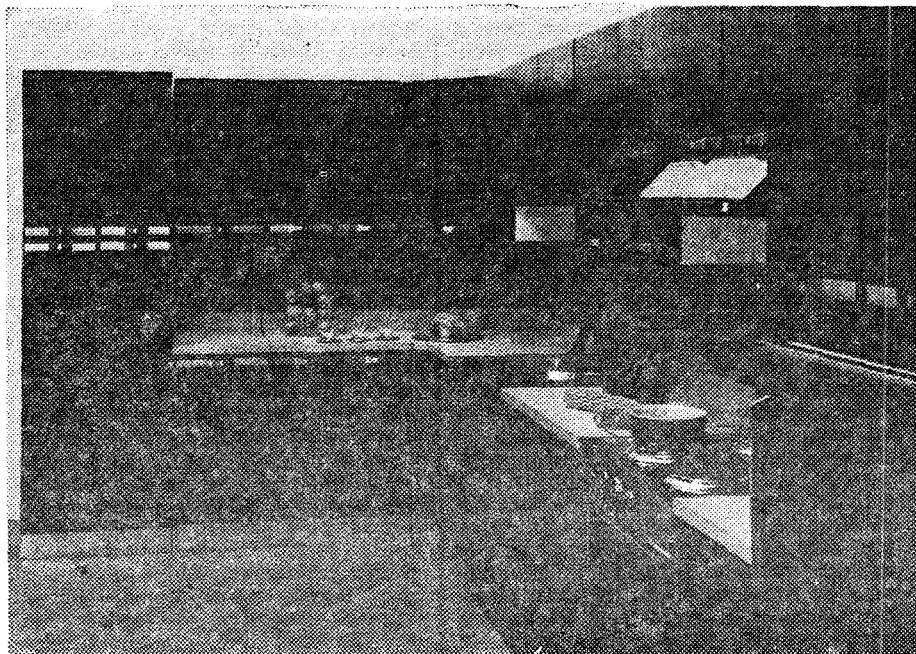
proizvaja:

- stilno pohištvo: spalnice, dnevne sobe, jedilnice, delovne kabinete
- moderno pohištvo: spalnice, dnevne sobe, knjižne regale,
- gugalnike,
- žagan les,
- plastificirane predale,
- furnirsko embalažo

prodaja:

- na domačem trgu:
 - direktno,
 - preko trgovske mreže,
 - prek lastne trgovine v Straži
- v inozemstvu:
 - direktno,
 - prek posrednikov

KUHINJA LUCIJA NOVA SREČA ZA SKUPNO ŽIVLJENJE

Naša kuhinja ustvarja udobnost, svetlobo in toplino — nov ambient za nov način življenja. Zato je kuhinja, ki si jo najbolj želite.

TOVARNA POHIŠTVA

AJDOVŠČINA — JUGOSLAVIJA — TELEFON 065-73010/73011 — TELEKS: 34340

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.*

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

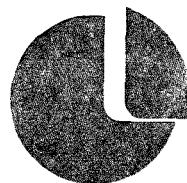
Tednik ITD, štirinajstdnevnik NASI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

SLOVENJALIS

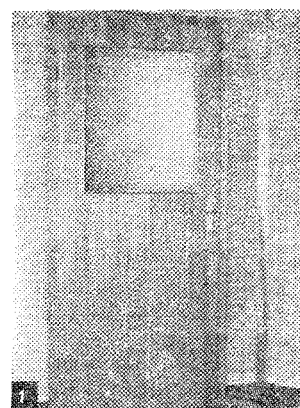
LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

lesna
slovenj gradec

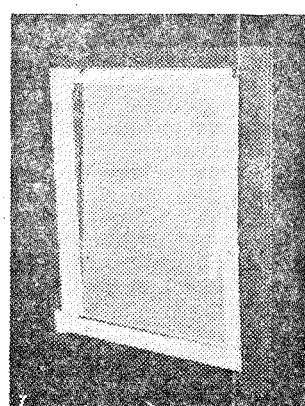
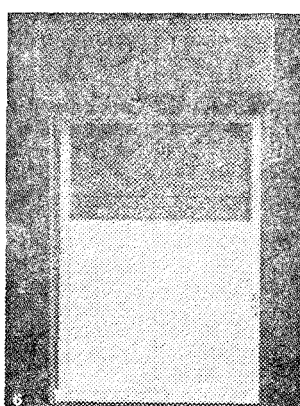
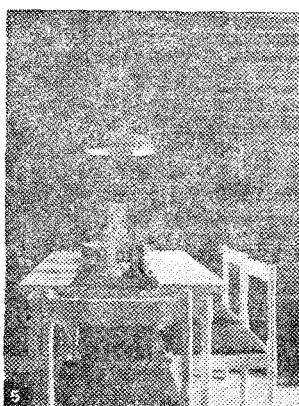
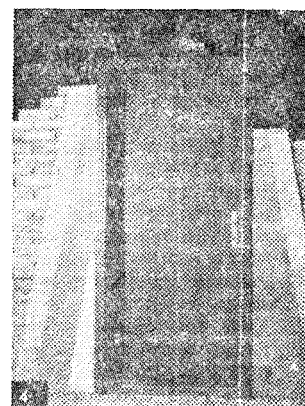
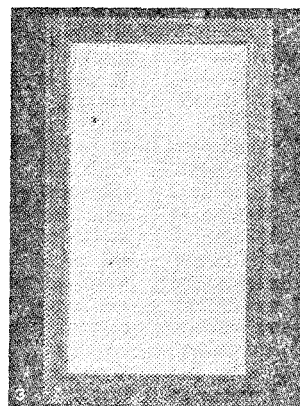
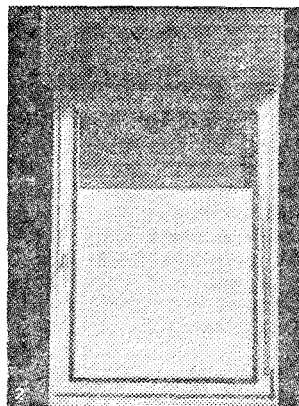
gozdarstvo in
lesna industrija
o. sol. o.

LESNA, SLOVENJ GRADEC,
vam s svojimi TOZD nudi:
žagan les iglavcev, ladijski pod,
iverne plošče — navadne in oplemenite-
ne, oblaženo pohištvo in drugo.

Tukaj vam želimo predstaviti naš pro-
gram stavbnega pohištva ter stropnih
in stenskih oblog.

- 1, 4 — SUMO vrata
- 2, 3 — IZOLIR lips okna
- 3 — Stenske in stropne obloge
- 6, 7 — INTRO okna

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFON 1 DIREKCIJA: DIREKTOR 22853, CENTRALA 23-09, KOMERCIALA 20-05
O G R A T I: VO 22833, BRGO 20830, OPEKA 22842, R INOP 21811
TEKOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 601430,3 POŠTNI PREDAL 14.1

61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in stropne ter ostali gradbeni material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, betonske strešnike itd.

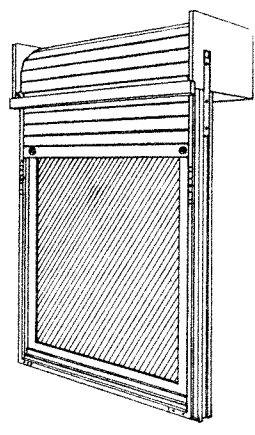
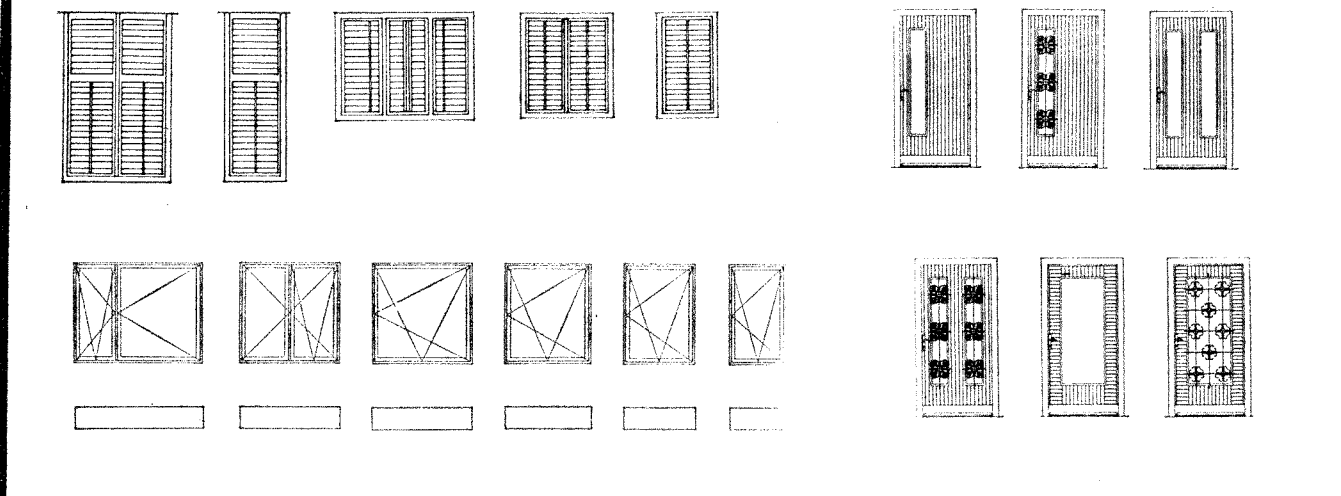
Iz nove Tovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in neglazirane keramične ploščice.

Od 1. 7. 1976 do 15. 9. 1976 posluje NON-STOP od 6. do 18., ob sobotah od 6. do 14. ure.

Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

Nagradna križanka INLES 134

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	VRSTA ENERGIJE	NEVARNO STANJE	GLASBENA DELA	TOVARNA V ZAGREBU GL. MESTO ALBANIJE	VRSTA KURIVA	BODEČ PLEVEL	RAZLIČNI ČRKI	ODILE VERSOIS			PERGAMSKI VLADAR	KOVINA	VISOKA ŠOLA	BAVARSKI VOJVODA	100 M2	
SLOŽNOST								SAMO-VEZNICA								
DELAVKA, KI KAJ LEPI							RISAL: JAK	MAKEDON. M.IME								OBICAJ
NAJVIŠJA GORA							ENAKOST	ODPADEL SADEŽ	OSEBA IZ 1001 NOČI REKA V ANGLIJI							ZNAMKA AVTA
HRVAŠKI PORTRETIST					SAVIN	NAELEKTR. DELEC NEMŠKI FILOZOF			RADIOTELE-VIZIJA	NEPOSRED. PROIZVAJAL						EKVIVA-LENT
VOJAŠKI PRATEŽ					TISKARSKO SITO ZORA					LASTNINA						MESTO V FRANCIJI
RADON			POMOČNIK MLEČNI IZDELEK						JAN IVO GLASBENI INSTRUMENT				MENIČHO JAMSTVO EDO MIHEVC			
GR. OTOK				VHOD LANTAN				RAZLIČNI ČRKI			JEDILA SKALJENJE					
VRSTA PREMOGA						SELEN		INLES	JAPONSKI VULKAN PEVSKI ZBOR						RAZLIČNA VOKALA ISAAC ASIMOV	
REKA V KOLUMBIJI						TENIŠKI KLUB		NAŠ OTOK			IZJEMEN DOSEŽEK	RINA	GR. ČRKA MAKEDONS. M.IME			
															IT. POLITIK	TUJE M.IME
															LAO OTRIK TELOVAJNO ORODJE	
									ST. GRŠKI PESNIK							
									JAP. SMUČ. SKAKALEC				GR. BOG LJUBEZNI MEDMET			
									AMERIŠKI KOMPONIST				ST. JAPONSKI TELOVADEC			
									POLITIK HUMO				DEDNA ZASNOVA			

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Industrija stavbnega pohištva »INLES« iz Ribnice vam je pripravila to nagradno križanko. Upamo, da ne bo pretežak orih za vas.

Rešitev te nagradne križanke nam pošljite najkasneje do 30. avgusta 1976. Ponovno naprošamo vse reševalce naših nagradnih križank — ne zamujajte termina, ki je določen za dostavo križank.

Podelili bomo tri nagrade — knjižna darila Založbe BOREC »Na bojni črti osemnajst«.

Lepo pozdravljeni!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Nagradni kupon št. 134

Priimek in ime

poklic

točen naslov stanovanja

Z Dražgošami v srcih

Prva učna ura za brigado Avnoj 76 se je začela ob dnevu vstaje slovenskega ljudstva

Na predvečer dneva vstaje slovenskega ljudstva se je brigada zbrala v Ljubljani. Prihajali so fantje in dekleta iz domala vseh krajev naše ožje domovine, iz Makedonije, Vojvodine, Črne Gore, Bosne in Hercegovine, Hrvatske, Kosova in Srbije, kljub obljubi, svojih predstavnikov nista poslali.

Vsak brigadir je dobil pohodno srajco in majico. S hlačami je bilo nekoliko težje. Nekaterim so bile preozke, drugim predolge. In seveda, ker imamo moški dve levi roki, so brigadirke stopile v akcijo in v vrtu ljubljanskega doma armade je začel obratovati servis za popravilo hlač. Ko je bilo konec šivanja in rezanja, se je brigada razdelila na čete in odšla na prvo skupno večerjo. V skupini mladih so bili tudi nekdanji slovenski odposlanci za zgodovinsko zasedanje v Jajcu, med njimi tudi zvesti prijatelj avnojske brigade — Božidar Jakac. Srečanja so se udeležili tudi predstavniki ljubljanskega armadnega območja. V imenu vojakov in starešin so brigadi zaželeli srečno pot po stezah naše revolucije.

Dan vstaje, Dražgoše in odkritje spomenika. Z našim ljudstvom, kljub nalivu, praznuje tudi socialistična skupnost v malem — brigada Avnoj

**RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ**

76. V njenih vrstah so Vojče in Franci, Lojzka in Ramo, Milorad in Mladen... In mladost Jugoslavije je pozorno prisluhnila zgodbi o 'nepokornih' Dražgošah, o Bičkovi skali in pešici junakov in herojev naše revolucije, kakor tudi o njihovem podvigu, ki je zavzel častno mesto v zgodovini osvobodilnih bojev in gibanj v svetu. In tako se je prav v legendarnih Dražgošah, pred brigado Avnoj, odprla prva stran naše slavne preteklosti. Dražgoše so se vselile v srca mladih pohodnikov, ki jih je čakala še dolga in naporna pot skozi Hrvatsko in Bosno.

V Prijedoru je brigado dočakalo neurje. Razbesneli veter je podiral in odnašal šotore in opremo, temni in težki oblaki pa so nam pripravili peklenški ognjemet. Dež nas je neusmiljeno namakal, naš znanec iz Prijedora edini predstavnik tamkajšnje mladine, srednješolec Milan, brigade ni zapustil. Pomagal je reševati opremo in urejati tabor tja do polnoči.

»Danes sem,« je dejal, »po televiziji gledal prenos proslave iz Dražgoš. Lepo je bilo. Videl sem tudi moje sovrstnike, mlade avnojske. Zdaj so tu, z mano. Sicer pa, je sramežljivo nadaljeval Milan, jaz nisem iz Prijedora. Živim deset kilometrov od tu. Zadnji avto-bus proti moji vasi je odpeljal že sinoči ob osmih.«

In ko sva se zjutraj srečala, se je Milan nasmehnil in rekel: »Takega

udobja, kot sem ga imel jaz, ga naši partizanski borci niso bili deležni.

Rano smo se poslovili od Milana iz Prijedora in se odpravili proti Mrakovici. Brigada je položila venec k spomeniku na Kozari in prisluhnila besedam o boju, trpljenju in stradanjih ljudstva tega kraja. S Kozare so bili poslani prvi brigadirski pozdravi in prve razglednice staršem, tovarišem in znancom.

Brigada se je ustavila tudi v Banjaluki in si ogledala šolski center oklepnih enot naših oboroženih sil. Starešine centra so brigadirje pogostili in jim ob skupnem kosilu zaželeli srečno in uspešno pot. A kaj, ko se je vreme kisalo in napovedovalo nesrečo, ki je — po odhodu brigade v smer Jajce — v Banjaluki in okolici povzročila ogromno materialno škodo. Terjala je tudi osem človeških življenj. V teh, za ta kraj naše dežele težkih trenutkih, je avnojska brigada taborila v Jajcu. Mladi iz mesteca na Plivi so že pripeljali tovarnjak drvo in

se z brigadirji pogovarjali o skupnem kulturnem programu, ki naj bi ga izvedli zvečer ob tabornem ognju. Pa vendar sta slabo vreme in dež, kakor tudi vest o hudi nesreči v Bosanski krajini, prekrižali načrte mladih. Taborni ogenj ni zagorel. Mladi so se preselili v bližnjo dvorano kajakaškega doma in se pogovarjali o tem in onem predvsem pa o naslednjem dnevu, ko bo brigada obiskala muzej drugega zasedanja Avnoja in se ob fotografskih dokumentih in drugih virih ter ob živi besedi udeležencev zasedanja, seznanila z nastankom in rojstvom naše današnje skupnosti. Po obisku muzeja, so v knjigo vtisov tudi brigadirji zapisali svoja imena in vtise.

»Ob pomnikih in spomenikih naše revolucije, ob srečanjih z nekdanjimi udeleženci naše revolucije, se najbolje in najhitreje učimo našo zgodovino,« je zapisala brigadirka Dragica Smiljevska, profesorica iz Kumanova.

(ne nadaljuje)
Tekst in slike
B. JAKOVLJEVIĆ

Kratek dogovor četnega poveljstva pred grozečo nevihto.

TV-15 ZA MLADINO

Oče in sinovi

»Čez kakšen mesec dni smo zvedeli, da so ga belogardisti ubili v Šentjoštu pri Stopičah«

Prispevek družine moje mamice za svobodo je bil velik.

»Vsa naša družina je sodelovala v narodnoosvobodilnem boju,« je začela svojo pripoved moja mamica.

»Spominjam se, ko so v začetku septembra 1942. leta pridrli prek Bistrice iz Sentruperta belogardisti, so nam pobrali konja, obleko in vino. Mislili smo, da je s tem vse končano. Kmalu pa sta

Franc Avsec st.

se dva belogardista iz postojanke v Sentrupertu vrnila k nam ter aretirala očeta in ga skupaj z drugimi sotrpini zaprla v zvonik, kjer je bil zaprt tri dni.

S sestro sva mu nosili hrano.

Od tam so ga odpeljali v Mokronog. Ko sta ga šli obiskat mama, sestra in moja teta, so jih nadržli in nagnali domov. Ze drugi dan so ga odpeljali na železniško postajo na Bistrico. To nam je prišel nekdo na skrivaj povedat. Šle smo se posloviti. Na vprašanje, kam ga peljejo, nismo dobile odgovora. Spet so nas nagnali, ne da bi zvedele, kaj nameravajo.

Nekaj časa o očetu ni bilo glasu, čez kak mesec pa smo izvedeli, da so ga belogardisti ubili v Šentjoštu pri Stopičah... Star je bil šestdeset let in zapustil je osemčlansko družino.

Pripovedujejo, da si je moral sam skopati jamo.

S tem pa ni bilo konec žalosti v naši družini. Njegovi trije sinovi so šli k partizanom, eden je deloval doma za OF, a so ga kmalu ujeli in odpeljali v internacijo, čeprav je bil mladoletnik. Pozneje so tudi trije sinovi — partizani izgubili življenje v gozdovih.

Mojemu staremu očetu je bilo ime Franc Avsec.

ROZI GREBENC

Bratstvo in enotnost

Pionirji — predstavniki Osnovne šole Poljčane in Osnovne šole Oplotnica so se tega pohoda udeležili za nagrado

Nekega dne, ko sem prišla v šolo, me je poklicala mentorica pionirskega odreda in mi povedala, da me je osnovna šola izbrala za pohod bratstvo in enotnost po Makedoniji. Bila sem zelo vesela. Doma sem to novico povedala očetu in mami, pa sta mi z veseljem dovolila. Iz naše šole nas je šlo na pot pet. To so bili: Lauro Štraus, Anica Kitak, Milan Skrbiš, Vojko Težak in jaz. Z nami je šel tovariš Branko Fuchs. Nas pet in pet učencev iz Oplotnice smo zastopali Slovenijo.

Povedati moram, da so se pionirji — predstavniki Osnovne šole Poljčane in Osnovne šole Oplotnica tega pohoda udeležili za nagrado.

Na pot smo se odpravili 29. maja ob 11. uri, v Skopje smo prispeli naslednje jutro ob 8. uri, kjer so nas že čakali tamkajšnji pionirji... Seznanili smo se ter odšli vsak z enim učencem na dom. Že popoldne smo si ogledali glavno mesto Makedonije, zvečer pa je bila generalna, če lahko tako rečem, za prvi pohod odreda.

Drugo jutro smo se poslovili od svojih prijateljev ter krenili z dvema avtobusoma po Makedoniji. Ustavili smo se v Delčevu, kjer smo si ogledali znani spomenik Goce Delčevu, pa Berovo in končno smo prispeli v Štip, kjer smo sprespali. Drugo jutro smo odšli na pot proti Strumici, Kavadarcem, Vardašu in se pripeljali v mesto Bitolo. Do Prespanskega jezera smo se potem še dolgo vozili, nato pa krenili visoko v hribe, kjer so nas ves čas spremljale skupine potujočih pastirjev in črede ovac, ki se selijo iz kraja v kraj.

Opazovala sem prečudovito pokrajino.

no. Imela sem občutek kot da sem na Divjem zahodu, kajti pokrajina, skozi katero smo se peljali, je bila prav takšna, kakršno včasih občudujemo v filmih. Blizal se je mrak, ko smo prišli do Ohridskega jezera... To je bil enkratni pogled! Ko smo se ustavili pred domom »Sutjeska«, so se po mestih že prižgale luči.

Tako kot vso pot, je bilo tudi v sobi, kamor je bila dodeljena naša skupina, pravo bratstvo in enotnost, z nami je bilo nekaj Srbinj in ena domačinka, ki je bila tudi načelnica.

Drugo jutro smo pozajtrkovali ter zopet krenili na pot, da bi si dodobra ogledali Ohrid in njegove znamenitosti, med njimi cerkev sv. Nauma. Obiskali smo tudi vojake in vojašnico na albanski meji, se s čolnom peljali v mesto Ohrid. Kar prehitro so minevali dnevi in že je bil tu poslovilni večer, združen s proslavo, v kateri se je vsaka republika in pokrajina predstavila s točko. Zakurili smo tudi kres, ob katerem smo peli partizanske in druge domoljubne pesmi.

Potem je prišlo slovo. Najprej so odšli eni, pa zopet drugi. Dali smo si naslove, posebno pristrčno smo se poslovili od naših gostiteljev in od tistih, s katerimi smo bili skupaj v sobi. Odšli smo, a za nami so ostali nepozabni spomini... To je eden najlepših načinov, s katerim se krepi bratstvo in enotnost.

Vem, da ne bom nikoli pozabila prelepih dni, ki sem jih preživela v bratski Makedoniji in tudi ne novih prijateljev ter prelepe domovine tam na našem jug.

SILVA OGRINC

Za lepše okolje

Priglasilo se je veliko pionirjev... vsak je moral prinesiti tudi rokavice, grablje in vedro

Malo pred koncem šolskega leta smo učenci Osnovne šole Milke Šobar Nataše iz Novega mesta izvedli očiščevalno akcijo Težkega potoka. Ze nekaj dni pred akcijo smo zbirali prostovoljce, ki bi pomagali uresničiti naš sklep. Priglasilo se je veliko pionirjev... Vsak je moral prinesiti tudi rokavice, grablje in vedro.

Tako se je prvi dan osemindvajset pionirjev odpravilo v dolino Težkega potoka pod Regerčjo vasio. Kar zgrozili smo se, ko smo videli vsepovsod polno najrazličnejših odpadkov. Pomislila sem na odrasle, ki tako brezskrbno odvržejo smeti pod svojo hišo.

Takoj smo zavihali rokave in začeli z delom. Gorljive odpadke smo znosili na kup in jih potem zažgali, negorljive

pa naložili v košare in vedra ter jih potem znosili v breg, kjer je stal tovornjak novomeškega Komunalnega podjetja, ki je smeti odpeljal na javno smetišče. Naslednji dan zjutraj se je zbralo petinpetdeset pionirjev. Ker so začeli delati tako zgodaj in so imeli na voljo več časa, so tudi več naredili.

Prej onesnaženi bregovi Težkega potoka so dobili nekdanjo čisto podobo... Če bo ostalo lepo, se bodo ljudje spet lahko sprehajali skozi lepo naravo ob potoku. Postavili smo tudi opozorilne table o prepovedi odlaganja smeti.

Vsi se moramo truditi za ohranitev naše lepe narave!

VLADKA MRZEL
(Iz »Prvih poganjkov«, glasila OŠ Milke Šobar-Nataše, Novo mesto)

Spomini na Gonars

Ko je pritekla do žice, jo je italijanski vojak iz stražarnice ustrelil

Tovarišica Vera Vehovec, predsednica ZTB NOV Žužemberk, nam je naznala nekaj spominov na taborišče v Gonarsu.

Taborišče v Gonarsu je bilo nekoliko stran od mesteca. Zgrajeno je bilo na zelo nezdravih, močvirnatih tleh, obdano je bilo z žico in španskimi jezdecami. V taborišču so bili trije sektorji: sektor B, sektor Gama in sektor A. Vmes je bila prazna cona, kjer so nam delili hrano in kjer smo se zbirali na apelu. Prebivali smo v lesenih barakah. Znotraj so bili razmajani pogradi. V vsaki baraki nas je bilo okoli sto petdeset. Na sredi barake je bila majhna železna peč in ker so nam na dan dali le po pet kilogramov drv, je bilo v baraki vedno mrzlo. Posebno hudo je bilo pozimi, ko sta burja in dež silila skozi spranje, da so nam zobje šklepetali od mraza.

Hrano smo dobivali trikrat na dan: zjutraj, opoldne in zvečer. Zjutraj smo dobili pol skodelice kave, opoldne in zvečer pa juho, pet dekagramov kruha in košček sira.

Proti koncu novembra so začeli prihajati transporti z Raba. To so bili pretežno Čabranci, ženske z otroki... Bili so sestradani, slabotni, bolni, preplašeni, ob pogledu nanje se nam je stisnilo srce.

Bila sem v dvajseti baraki in moja taboriščna številka je bila 10082; samo v sosednji, enaindvajseti baraki je bilo okoli sto otrok.

Lakota in bolezní so posebno pozimi hudo zdesetkale naše vrste. Kljub težavnemu življenju in umiranju okrog sebe, smo ohranile vere v prihodnost... Med nami je bila pisateljica Branka Jurca, pa profesorica Ljuba Kozina iz Ljubljane, potem Vera Hreščak-Beblerjeva, sestre doktorja Benigerja, Ema in Anica, pa prvakinja ljubljanske opere Vilma Bukovčeva. V taborišču je delovala OF in tako smo organizirano in uspešno pomagale druga drugi. Vilma Bukovčeva je organizirala in vodila pevski zbor, recitirale smo domače pesmi, imele smo predavanja, šale, smeh, z eno besedo, prizadevale smo si, da bi kljub trdemu življenju ostale močne. Mislim, da je bilo naj-

slabše za tiste, ki so se zaprli vase, postali malodušni, apatični in tako še bolj neodporni proti boleznim, ki so nam pretile.

Organizirano smo skrbele za otroke Čabrancev. Ko so v januarju 1943. leta začeli iz domovine prihajati prvi paketi je bilo za Čabrance najtežje. Njihove vasi so bile požgane, prazne in nikogar niso imeli, ki bi jim kaj poslal. Zato smo članice OF ob vsakem prihodu paketov šle s prazno škaflo od pograda do pograda in nabirale prostovoljne prispevke zanje. Ko je bila škafla polna, smo jo odnesle v enaindvajseto barako, kjer je bilo največ otrok.

Zelo boleče se spominjam, kako je prišel paket z naslovom Marije Žagar, v baraki pa je bilo trinajst žensk s tem imenom in priimkom. Se sedaj jih vidim, kako so gledale in čakale, katera bo dobila paket. Čez nekaj trenutkov se je Alfonz Drezle odločil: paket je razrezal in razdelil na trinajst enakih delov. Ko so ga odprle, je bila v njem pokvarjena hrana. Lahko si mislite, kako strašno so bile razočarane.

Zapornice smo večkrat dajale polovico svojega obroka. Jaz sem, na primer, ves čas skrbela za pet Zupčevih otrok iz Ajdovca ali pa za tri otroke doktorja Pokorna, ki jih je imela s seboj tovarišica Lubšinova.

Mislím, da je taboriščno življenje najbolj prizadelo otroke, ne samo zaradi pomanjkanja hrane, ampak tudi čustveno.

Nikoli, res nikoli pa ne bom pozabila tega dogodka:

Februarja 1943. leta ob osmih zvečer je začela goreti velika lesena baraka z upravnimi prostori in kantino. Zažgali so jo Italijani, za požig pa so obdolžili taboriščnike. Zaradi ognja je nastala zmeda. Otroci so vpili, jokali, Italijani pa niso dovolili gašenja. Takrat je enajstletna deklica v strahu pred ognjem zbežala iz barake in stekla proti žični ograji... Ko je pritekla do žice, jo je italijanski vojak iz stražarnice ustrelil.

ČLANI ZGODOVINSKEGA KROŽKA
(Iz »Z bregov Krke«, glasila OŠ Žužemberk)

KRAMLJANJE

»Zdi se mi, da ni boljših stavkov od mikjer!« je bila samo ena izmed pohval, namenjenih mladim Žužemberčanom, ki smo jo zabeležili v zadnjem času. Čeprav nam je še vsem v živem spominu sestavek »V Reniciju«, se nam mladi iz Žužemberka danes spet predstavljajo s prispevkom »Spomini na Gonars«.

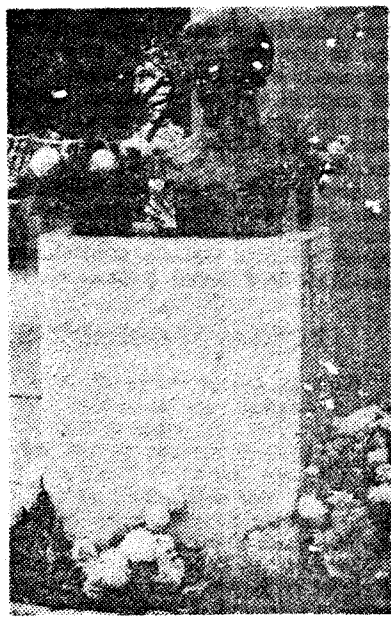
Naša želja: da bi v jeseni ne bili nič manj pridni, zvesti.

»Ali veste, da se osnovna šola v Semečeli imenuje po Dušanu Bordonu, študentu — revolucionarju, ki je umrl star komaj štiriindvajset let?« nas vprašuje Slavko Hren iz Kopra. »Pa ne zamerite, da vam fotografijo pošiljam šele sedaj, čeprav je bila narejena na dan mrtvih, ko je bilo ob spominskem obeležju polno cvetja.«

Kaj bi se hudovali, dragi Slavko!

Zapišimo raje besede, s katerimi si sklenil svoje pismo: »Veste, medtem sem se na šoli že večkrat mudil in vselej sem našel lepo urejen prostor okrog spomenika, kar dokazuje, da mladi Semečelčani spoštujejo žrtve za svobodo, za naše lepše življenje.«

Z besedami »hvala lepa za pozornost, ki ste jo v letošnjem letu posvetili našemu krožku«, se nas je spomnila tovarišica Danica Zupan, mentorica novinarskega krožka iz Sentrupertja, brez sodelovanja katerega si naše strani v »TV-15« skoraj ne moremo več predstavljati.

Dušan Bordon

Torej: hvala tudi vam!
Silva Gorenc, učenka sedmega razreda iz Poljčan, pa je zaslužila, da se ji opravičimo za dolgo čakanje. In to toliko bolj, ko moramo priznati, da si sestavkov, kakršnih je »Po poti bratstva in enotnosti«, res na moč želimo. Oglasi se in vedeli bomo, da nam nisi zamerila.

Lepo pozdravljeni!

Milica

TV-15 ZA MLADINO

Mladi med NOB

Ježek je padel novembra 1944. leta v Javorniškem rovtu

Ob besedi vojna se vedno zamislim. Vem, da je to nekaj strašnega. Mlada sem, komaj sem začela živeti. Zato se ne zavedam vojnih grozot. Srečna sem, ker vojne nisem občutila. Občutili pa so jo drugi. Že kot petnajst, šestnajstletni fantje in dekleta so se hrabro borili proti sovražniku. Vsak po svoje so se skušali izkazati in prispevati kar največ za svobodo, ki jo uživamo danes.

Tudi šestnajstletni sin delavske družine Jože Zupan ni bil izjema. Januarja 1944. leta je odšel k partizanom. Tam so ga prijatelji kmalu preimnovali. Njegovo partizansko ime je bilo Ježek.

Zgodba, ki jo bom napisala, se dogaja v maju 1944. leta.

V tistem času je bil oče mladega Ježka preganjan v Nemčijo. Hiša je ostala prazna. Zato se je Jože odločil, da pojde iskat stvari, ki bi jih lahko uporabili partizani. Pa sta takoj drugo jutro s partizanom Gašperjem odšla v dolino. Ko sta se spuščala po Mežaklji, sta ob poti Jesenice — Dobrova naletela na zasedo raztrgancev, ki jih je vodil znani domači izdajalec Glažar. Partizana sta jih zagledala šele na nekaj sto metrov razdalje. Hitro sta se umaknila nazaj v gozd. Tam sta napravila načrt. Ježek naj bi kot pretvezo peljal domov butaro drv. Nahrbtnik je pustil pri Gašperju, sam pa se je z drvmi spustil v dolino. Kmalu je prišel do zasede.

»Kod si hodil? Ali si bil pri banditih?« ga je grobo vprašal Glažar.

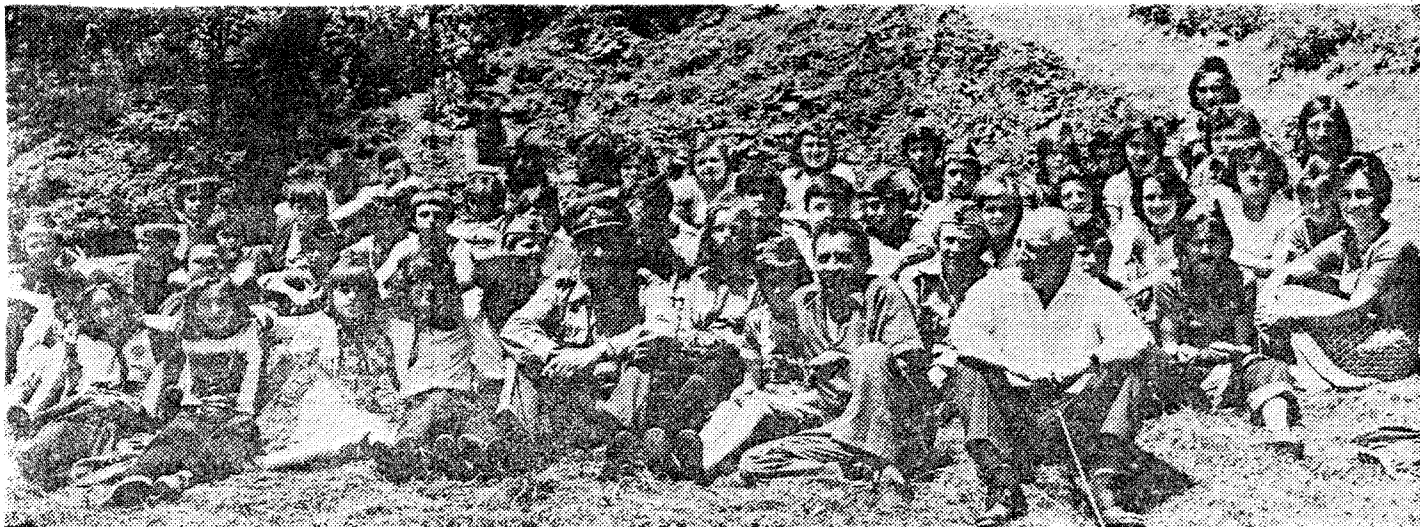
Ježek se ni ustrašil ter mu je odgovoril: »Saj vidite, da sem šel po drva!«. Sledila je zaušnica, potem ga je Glažar spustil.

Jože je kmalu prišel do rodne hiše. Bila je zaprta, ker so jo Nemci zapečatili. Hotel je nazaj na Mežakljo, toda zaradi gostih zased ni mogel nikamor. Tisto noč je prespal pri prijatelju, drugo jutro pa je odšel v partizansko taborišče.

Ježek je padel novembra 1944. leta v Javorniškem rovtu.

To zgodbo mi je pripovedoval stari oče Franc Trojar-Gašper, ki je z mladim partizanom Ježkom preživel skoraj deset mesecev vojne vihre.

ANDREJA TROJAR

»Ena izmed oblik razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij so tudi pionirski pohodi po partizanskih poteh,« nam pišejo člani pionirskega odreda Ljubo Šercer iz Kočevja. Na zbor jugoslovanskih pionirjev v Vas — Faro pa so se napotili skupaj z borci, ki so jim pripovedovali svoje doživljaje iz narodnoosvobodilnega boja. Na fotografiji: pionirska pohodna skupina iz Kočevske Reke, v sredini major Jaka Lavriša.

Foto: FRANCE BRUS

Mislil sem, da bom našel staro, bolešno ženo, ki ji bo treba vsako besedo petkrat ponoviti. A nič takega. Ozebkovo mamo so leta resda potlačila, tako da je danes majhna ženička, toda njenih let ji ne bi pripisali. Drži se vzravnano, starosti pri njej ni opaziti in kar je najvažnejše — ohranila je vedrino. Le razumeti se nismo mogli.

Slap ob Idriji je v tolminski občini in tam ljudje govorijo po svoje. Zato je bila prava sreča, da je bila tistega dne doma njena hči Ema Ozebek. »Prevajala« je iz meščanske in domač jezik in obratno.

KLEKLJA ŽE OSEMDESET LET

Življenje Ozebkovih je bilo trdo. Domačija je majhna, zemlje je takrat bilo komaj za dober vrt, vsega menda okrog tisoč kvadratnih metrov. Takrat, med obema vojnama, ko so se Ozebkovi preselili v Slap in tudi med vojno, so morali moški delati še drugje, da so se preživeli. Zenske pa so klekljale.

In tako nas je Jožefa Ozebek tudi sprejela. Stala je pri oknu in njeni prsti so hitro premetavali kleklje po blazini. Vedno kleklja stoji in brez oči.

»Klekljanje je tisto, kar jo drži pri življenju,« nam je bolj potihlo rekla Ema Ozebek in glasneje pristavila, »cele dneve preživi takole, saj zaradi astme ne sme ven, razen kadar je toplo.«

Za razvedrilo rada tudi bere. Nikdar ni hodila v šolo. Kdor je v Avstriji stanoval dlje kot uro od šole, mu ni bilo treba. Pa se je vseeno naučila brati in pisati. In TV-15 je ležal na mizi. Rada ga ima.

Za mamo zdaj skrbi hči Ema Ozebek. Ni se poročila, svojo ljubezen je še podojila zadnja štiri leta, odkar je umrl oče. Osemdeset let je bil star.

PRVA SVETOVNA VOJNA — SKORAJ HUIŠA

Ozebkova mama je doma iz Sp. Trebuše, njen mož Franc pa iz Sebelj. Imela sta tri otroke, razen Eme še dva sina. Najstarejši Justin je bil v talijanski vojski in je hudo zbolel. Tudi drugi sin Angel je bil vpoklican, pa je ob razpadu Italije takoj odšel med partizane. Sicer pa je bila Ozebkova hiša za partizane odprta že pred tem.

Kadar se Ozebkova mama spominja tistih časov, pove, da je bila prva vojna skorajda hujša od druge. Takrat so živeli v bližini fronte in dvakrat je le malo manjkalo, da jih niso selili. Prvič so italijanske granate padale že na okoliške vasi, potem pa so Avstrijci naredili protiudar proti Pavi. Drugič pa so jih hoteli seliti Italijani. Ob koncu vojne so se bali, da jih bo napadla jugoslovanska vojska.

Vojske so se tako podile gor in dol, Ozebkovi pa so ostali. Potem so prišli pod

PODOBE NAŠIH LJUDI

Na široko odprta vrata Ozebkove domačije

»Pri nas so bile same partizanske mame, je dejal domačin, ko smo v bifeju »Slap« v Slapu ob Idriji povprašali za Ozebkovo mamo, pri tem pa poudarjali, da je bila partizanska mama. Potem nam je naštel vrsto imen, pobrskal po spominu in nas napotil v breg.

Slap ob Idriji je vasica, razsuta po pobočju ob cesti, ki vodi iz Idrije proti Tolminu. Tam stoji Ozebkova domačija, kjer 90-letna Jožefa Ozebek preživlja večer svojega življenja. To je majhna domačija, zato pa imajo domači veliko srce — vrata njihovega doma so bila za partizane vedno odprta.

Italijo in kmalu so privihrali fašisti. Sitarili so, da morajo ljudje nositi črne srajce in zahtevali, naj ljudje govorijo po italijansko.

»Starih sicer niso silili,« pravi Ozebkova mama, »zato pa toliko bolj mlade.«

Toda ko se je začela druga svetovna vojna in so se pojavili prvi partizani, so Ozebkovi in njihovi sosede takoj vedeli, kdo predstavlja njihovo vojsko. Takrat so že živeli v Slapu in partizani so začeli prihajati. Bilo pa je nevarno, kajti čisto blizu, ob cesti, je stala financerska postaja. Italijani so sumili, da Ozebkovi pred njihovim nosom hranijo in oblačijo partizane. Tako je dva tedna pred kapitulacijo Italije neki majhni, sitni Sicilijanec Emi zagrozil:

»Samo še en partizanski strel, pa boste šli v taborišče.«

Štirinajst dni pozneje se mu je Ema maščevala in ga vprašala:

»No, kam nas boste zdaj poslali?« Ampak črnosrajčnik ni imel več ne volje ne časa za grožnje. Basal je svoje punklje...

FIŽOL, FIŽOL...

Italijani so odšli. Ozebkovi so ostali. Potem so prišli Nemci. Toda preden je prišel novi okupator, so vaščani v naskoku zavzeli kasarno in jo povsem »osušili«. Tako so si vsaj malce opomogli, tako s

hrano kot tudi z obleko. Doslej je bila namreč najobičajnejša hrana, ki so jo jedli dan na dan, fižol, nezabeljen, neslan... Sem ter tja si je Ozebkova mama, tako kot tudi druge domačinke, oprtala nahrbtnik in se kakšnih osem ur daleč odpravila v Gorico. Bilo je sicer nevarno, a tvegati je bilo treba. Na pot je šla sredi noči, tako da je bila v mestu že ob 7. uri. Potem je vse dopoldne moledovala, da je dobila kaj hrane, soli, sladkorja... In takoj nazaj. Čim težji je bil nahrbtnik, tem bolj vesela je bila.

A kaj je pomagalo vse skupaj. Kmalu so potrkali spet partizani. Jim naj rečejo ne! Kje pa. Vstopite! In borci so jedli za tri, a saj so se tudi borili za tri.

Gospodinje so bile prave umetnice. Tako so nekoč spet prišli partizani. Doma je bil samo fižol. In Ema je skočila k sosedu po pol kilograma sirkove (koruzne) moke. Za priboljšek. Toda soseda je imela tri majhne otroke, moka pa komaj sama dovolj, saj je imela doma tri otroke. Toda ker je šlo za partizane, je takoj dala tisto moko.

MALA TEKSTILNA TOVARNA

Ema je bila izučena šivilja. Vse noči je presedela pri šivanju titovk in bluz, mama pa je predla. Iz starih italijanskih žimnic, ki so bile polnjene s slabo volno,

Ozebkova mati pri klekljanju

je predla niti, potem pa je pletla nogavice in puloverje. Vse za partizane. Žimnica je tehtala 13 kilogramov, to pa je dalo kakšnih 65 parov volnenih nogavic.

S prihodom Nemcev je bilo nasilje še hujše. Partizani so postali močnejši in boji so bili pogostejši. Nekoč sta dva mlada Nemca, ki sta se skrivala za Ozebkovo hišo, nenadoma odvrгла puški in začela kot brez uma teči v dolino ter kričati: »Zwei Banditen!« (Dva bandita). Takrat je napadala Kosovelova brigada, se še danes smejeta Ozebkovi. Nemca pa se nista vrnila po puški. Pač pa je čez nekaj dni prišlo mnogo Nemcev in hoteli so zažgati vas... Toda Kosovelovci so takrat udarili pri Bači in okupatorji niso imeli časa niti podtakniti ognja, tako se jim je mudilo proti Bači.

NEKAJ PARTIZANSKIH RECEPTOV

Ob koncu smo Ozebkovo mamo poprosili še za nekaj receptov, s katerimi se da takorekoč iz nič skuhati kosilo, recimo za deset ljudi. »Fižol, fižol,« je rekla, »le fižol smo imeli. Včasih kaj sirkove moke. Torej fižol s sirkovo moko, ali pa fižol s krompirjem, za posladek pa fižol z jabolki, takojmenovani čežanovec. Če se je našel kakšen kosček mesa, je bil že praznik.«

»Oh, bile so to hude mizerije,« nam je ob slovesu rekla, »boh var, če bo še kakšna vojna!«

ANDRAZ

FRANC ŠETINC:

IZGNANCI

Knjigo Franca Šetince »Izgnanci«, iz katere v nadaljevanjih objavljamo odlomke, je izdala Partizanska knjiga.

»Šestnajst let...«

»Si že dolgo v taborišču?«

»Od enainštiridesetega.«

»Ubogi otrok, kakšno mladost imaš...«

V njenem glasu je bilo iskreno sočustvovanje. Prikimala mi je, naj ji sledim. Stopila sva skozi vežo v veliko kuhinjo.

»Gosta imamo,« je rekla. Šele takrat sem opazil, da je sedelo za mizo pri oknu še nekaj ljudi, moških in žensk. V njihovih očeh ni bilo sovraštva, le strah je migotal v njih.

»So Rusi že v Waldenburgu?« me je vprašal starejši med njimi.

Prikimal sem. Čeprav jih takrat, ko sem zapuščal mesto, nisem videl, sem jih instinktivno čutil, da prihajajo za mano.

»O, Bog,« je vzdihnila gospodinja, »naj že enkrat pridejo, da bo tudi to za nami...«

»Se ne boste umaknili?« sem jih vprašal.

»Le kam?« se je spet oglasil starejši moški. »Raje umrem na svojem, kot pa begunec na cesti... Oh kam nas je pripeljala ta strašna vojna!«

V Grüssau sem naletel na vojaško patroljo. Vojak je zahteval dokumente. Pokazal sem jim svojo taboriščno izkaznico.

»Zakaj niste v taborišču?« je s strogim glasom vprašal vodja patrolje.

»Iz Hermsdorfa me pošiljajo v Grüssau, kjer so moji starši,« sem plašno odgovoril. Patrolja me je pospremila do poslopja blizu cerkve.

»Tu so samo Lotarinžani. Slovenci so odšli v drugo taborišče,« je rekel stražar pred poslopjem.

Obšla me je slabost, vojak me je prestrigel, da nisem padel. Na srečo je takrat prišel mimo Lotarinžan, taboriščnik. Ko je slišal, da vojaki poizvedujejo, kje so Slovenci, je rekel:

»Slovenci so v Betlehemu.«

Betlehem je bilo taborišče v gozdu, le dva kilometra od Grüssaua. Nekoč je bil to lovski dvorec visokega cerkvenega dostojanstvenika. Med vojno so ga spremenili v majhno taborišče slovenskih izgnancev.

Z največjo težavo sem se privlekel do taborišča. Ljudje so bili zbrani v jedilnici; poslušali so radijske novice v slovenščini. Mati je bila prva, ki sem jo zagledal.

»Ježeš, France!« je zaklicala.

Pred očmi se mi je zavrtelo: ljudje so se zibali pred menoj, čisto blizu sem uzrl materin srečni obraz. Potlej me je zagrnila tema.

Ko sem se prebudil, sem ležal na postelji pokrit z odejami. Ob postelji je sedela mati. Njen obraz je bil ožarjen od sončne svetlobe, ki je prihajala skozi okno.

»Dolgo si spal,« se je nasmehnila.

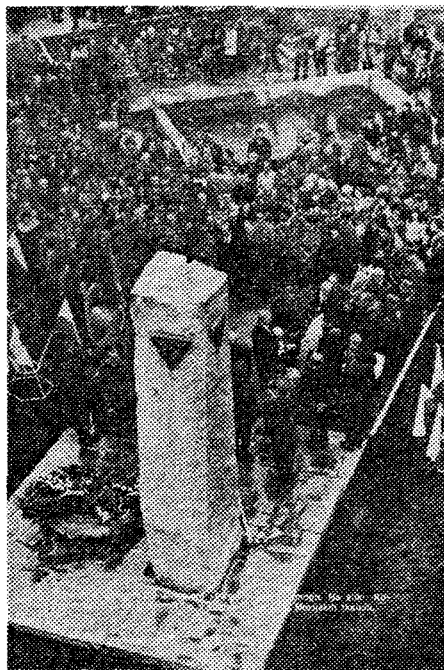
Stopil sem na dvorišče, kjer so me obstopili fantje. Spraševali so me, kako je tam, od kod prihaja fronta. Občudovali so me, saj sem pribežal naravnost iz pekla. Vabili so me, da bi šel k potoku, kamor bodo vsak čas prispeli Rusi.

Mati je zaklicala za menoj:

»Vrni se, ubilo te bo!«

Taborišče je bilo že dva dni brez lagerfihrerja. Brž ko je slišal, da preži neke blizu fronta, je pobegnil. Z njim so odšli tudi njegovi sodelavci.

V Grüssau so se potikali nemški vojaki, toda o kakšni organizirani obrambi ni bilo

Takšnih pomnikov z znamenjem »P« je v Šleziji mnogo. Na sliki: Komemoracija pred spomenikom v Bielawi, znani po šlezjskih taleih.

sledu. Hiša pri mostu je bila prazna; ko smo brskali po njej, sem našel zapestno uro.

»Ruski vojaki,« je tedaj nekdo zaklicala.

Pripeljali so se s kolesi. Bili so v zamaskiranih uniformah z brzostrelkami čez ramena. Eden izmed njih je imel kolo brez gum. Na tlakovani cesti je poskakoval in se s truščem približeval mostu.

Povedali smo jim, da smo Jugoslovani. Objemali so nas in nam ponujali cigarete. Eden izmed vojakov se je zanimal za ure.

»Davaš časi!« je ukazal.

Za razočaranje nisem imel časa, ker

smo z druge strani hriba zaslišali tanke. Med glasnim lomastenjem so se pripeljali v vas.

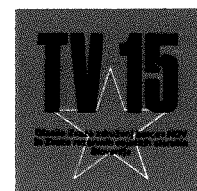
Na hišah so plapolale bele zastave. Najpogumnejši Nemci so prišli iz hiš in rado vedno opazovali vojake. Celo nekatere ženske so prilezle iz skrivališč. Bile so boječe, kakor bi se ne povsem verjele, da jih Rusi ne bodo poslili.

Ko smo se vračali v taborišče, smo slišali novice:

»Zupan se je obesil.«

V taborišču pa je bilo veselo: ljudje so se objemali, jokali od veselja, vriskali. Tudi sam sem od sreče ves drhtel.

KONEC

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERŠEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, ANDREJ SKALERIČ, MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVSEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Uprava in naročniški oddelek »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarjev

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišeeji: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35